

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
József-körút 18.

Főszerkesztő: **VÉSZI JÓZSEF.**
Felelős szerkesztő: **BRAUN SÁNDOR.**
Kiadja: **A SZERKESZTŐSÉG.**

Égész évre 28 k. (14), 1/2 évre 14 k. (7), 1/4 évre 7 k. (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Leszámolás.

Budapest, november 27.

(v.) Lihegve az ostrom gyönyöréről, hátraszegett fővel, két kezét a nadrágja zsebébe furva, így vágta oda Rakovszky István a képviselőház mai ülésén a miniszterelnök elé a kihívó ígét, hogy le akar valahára számolni Széll Kálmánnal. Le is számolt. Persze a maga módja szerint, gyanúsítást gyanúsítás után durrogatva a néppárt tarackütegeiből. A régi ultramontán harcmodor éledt fel újra a néppárt e legszilajabb temperamentumának beszédjében. Óvatosan megszerkesztett ráfogások, ravaszul összetakolt rágalmak és kegyetlen furfanggal kihegyezett gyanúsítások halmazata volt ez a beszéd. A vakmerőség és az agyafurtság csodás kombinációját szőttek át meg át ezt a támadást. A mérbódusa az efféle ostromoknak az, hogy az ember az ország színe előtt odasújt a támadás célpontjait kiszemelt egyéniség felé egy világosan nem definiált, de homályosságánál fogva annál nagyobbak látszó vádat; s ha aztán kitör a megbántottban s a vele együtt érzők seregében a jogos felháborodás indulata s ha a méltatlankodók becsületük védelmében kimutatják a borzasztó vád alaptalanságát, akkor az ostrom vakmerőségét felváltja az ártatlan ábrázattal hátráló fufang, miközben a retiráló vádló szelid mosolygással mossa kezét s fuvolahangon erősítgeti, hogy vádolni nem akart, hanem csupán kérdezni és kérdésének sem voltak fulánkjai.

Három váddal lépett fel Rakovszky Széll Kálmán ellen. Az egyik az, hogy Deák Ferenc hátán kapaszkodott fel arra az államférfi magaslatra, amelyet már ifjú korában foglalt el a közéletben. A másik az, hogy a bosnyák politika elől 1878-ban megugrott. A harmadik és legsúlyosabb pedig úgy szólt, hogy Bánffy bukásakor Széll Kálmán nem önzellenül fára-

dozott a parlamenti béke helyreállításán, hanem Szilágyi Dezső helyett úgy tolta fel magát Bánffy Dezső utódjává. És amikor Széll Kálmán szembeszállt mind a három váddal s a dolgok őszinte feltárása után rásütötte mind a háromra a valótlan vád bélyegét, akkor Rakovszky István mosolyogva jelentette ki, hogy ezeket vagy nem helytelenítő szándékkal mondta, vagy nem ilyen módon mondta, vagy egyáltalán nem mondta, hanem csak kérdezte. Am a miniszterelnök és a szabadelvűpárt nem tájított. Mint szárnyánál fogva a bőreget a szemöldökfára szegzi a magyar ember, azonképpen Rakovszky Istvánnak e sötét inszINUÁCIÓIT is odaszegezte a liberális tábor a magyar közélet ajtófélfájához, hadd lássák mindenek, mi sors vár a jelenkor megtisztult légkörében a gyanúsítókra. Nemes férfiúi önértetének egész hevével, becsülettel igazmondásának minden erejével, jogos méltatlankodásának elragadó szárnyalásával verte vissza Széll Kálmán ezt a támadást. Emelt fővel tárta ki lelkének legbelsőbb érzéseit s az igazság szörvénnyeként ragadta kezébe, hogy megvilágítsa a közelmúltnak egynemely eddig homályban hagyott részletét. Ragyogó világosság áradt e fényforrásból a jelenkor kialakulásának egész korszakára. Talán azt hitte Rakovszky, hogy Széll Kálmán a diszkrétó visszatarlja az igazság elmondásától s így hántódás nem esik az ő borongó gyanúsításain. De Széll Kálmán jól fogta fel a helyzetet. S idejekorán meglátta, milyen tájra vezetett és neki a néppárti vezér ügyes keze. A szokásos diszkrétónál többre becsülte a kötelees nyíltságot. Elmondott a közelmúlt történetéből annyit, annennyit felelős állásában s a korona iránt való tekintetnek szemmel tartása mellett bátran elmondhatott; és ez szerencsére elég volt arra, hogy nyakát szegje a néppárti ráfogásoknak.

Az első két váddal gyorsan és könnyen

végezhetett Széll Kálmán. Egyszerűen ráutalt két tényre. Először arra a hihetetlen mértékű, sokoldalú és alapos parlamenti munkálkodásra, amelyet 1868-tól 1875-ig mint a képviselőház egyik legfiatalabb tagja fejtett ki s amelyről a Ház napló és irónyai egy egész könyvtárra valót beszélnek. Ennek a dologtevésnek köszönheti Széll Kálmán azt, hogy fiatal korában pénzügyminiszter lett, nem pedig a Deák Ferenczel való atyafiságos viszonyának. S az ifjú Széll Kálmánnak ezt a tündöklő karrierjét fényesen igazolják három éves pénzügyminiszterségének eredményei. Mikor átvette a tárcát, hatvanhárom millió forint volt a deficit s az ország csak függő váltóadosságra kaphatót kölcsönt, hogy mulhatatlan szükségleteit fedezze. S mikor elhagyta a miniszteri széket, a deficit huszonegy millió forintra sorvadt le, a függő váltóadosság bevonásának le voltak rakva a biztos alapjai s meg volt alkotva a magyar államhitelek konszolidálásának feltétlen biztosítéka: a magyar állami járulékok. Aki három esztendő alatt ezt a roppant feladatot meg tudta oldani, annak nem lehetett és nem is volt semmi szüksége arra, hogy a mások vállain jusson fel az államférfi jelentőség magas polcára. A másik vád, amely szerint Széll Kálmán megugrott a bosnyák politika elől, megdőlt egy közönséges naptári ténynek felhozásával. Széll Kálmán az okkupációnak sem elején, sem folyama alatt nem mondott le, hanem bevárta Szerajevó bevételeit s a megszállási hadjáratnak végét; addig pedig ott maradt a helyén s gondoskodott a szükséges pénzeszközök előteremtéséről. S a mikor lemondott, ezt sem azért tette, hogy megugrojjék valami elől, amitől félt, hanem azért, hogy ez elhatározásának súlyával olyan határok közé szorítsa azt a keleti vállalkozást, amelyek arányban állanak az ország erejével s ama vállalkozás értékével. InszINUÁCIÓ VOLT

TÁRCA.

Müncheni élményeim.*

— A Budapesti Napló tárcája. —

Írta: **Mosonyi Mihály.**

1865. május 29.

Május 13-án elindulván Pestről, Münchenbe másnap május 14-én érkeztem 1/2 órák reggel. Az utazás pereit elég kellemesen folytattam, s nem egy lelkes műbaráttal találkoztam, ki szintén a művészetnek ez uttal kijelölt Mekkájába utazott. Aliándó utitársam a fővárosi körökben műkedvelői buzgalomról szélesan ismert R.... P.... volt. Ő is, én is a pompásan felszerelt „négy évszak” című fogadóba szálltunk. Legelső gondunk volt a másnapra kitűzött előadásra jegyeket váltani, melyeket azonban Wagner, mint messzebből jövő idegeneknek minden díj nélkül rendelt kiszolgáltatni. Több mint 300 hely volt így feltartva az idegen művészi egyéniségek számára. Wagnert csak az előadás után szándékozván meglátogatni, az egész napot azzal töltöttem, hogy egy pár hazámia mellett, kik Münchenbe még nem ismerték, Ciccone szerepet játszottam. Délután Bülow Jánosnál terék látogatást.

* Mosonyi Mihály, a magyar zeneirodalomnak kimagasló utóéke, mint először *Ábrányi Kornél Zenei Lapok* című szaklapjának munkatársa, 1865. májusában Münchenbe utazott, hogy a nálunk először holnap színpadra tűzött *Trisztán és Izolda* első előadását végigjárja. A premier akkor elmaradt és Mosonyi az *Zenei Lapok*ban utazójáról a fenti cikkkel számolt be, amely fölöttébb érdekes rajza Wagnernek, a mester környezetének és a művészeti viszonyoknak.

Hétfő, május 15-e, rám nézve az igazgatóság napja volt. Leszámolván egy pár órai időtöltést a híres képtárban, az egész nap feszült várakozás közt folyt le. Alig vártam az estét, melyre mint a gyónásra, úgy készültem. Végre elérkezett. Utitársam és én ünnepi magyar ruhába öltözködtünk. Ő sötétzöld, én pedig kékbe. — R.... l és M.... k, kik szintén egy fogadóban szállásoltak velünk, egy jó negyeddel előbb megindultak a színházba, de midőn példájukat követendőek mi is kiléptünk a szálloda kapuja alól, sápadtan azon Hiobs-postával állottak előbünk, hogy az előadás bizonytalan időre elhalasztott! — Senki sem képzelteti el kellemetlen megdöbbenésünket, mely e leverő hírt követé. Utitársam kék, én pedig zöld lettem.

Az előadás rögtön elhalasztásának okai fellett a legkülönbözőbb hírek kezdtek szétterjedni a városban, melyek közepette velem együtt senki sem volt képes magát kellőképpen tájékozni. Az idegen művészek és műbarátok egyetemes összejövetel előadás után, a „négy évszak”-szálloda tágas kávéházi helyiségében volt tervezve, mely azonban az előadással együtt szintén elmaradt. Mint utat vesztett vándor a sivatag homályában, úgy bolyongtunk szerző-szellyel egész késő éjjelig, mert, hogy álom nem jött szemünkre: ezt talán mondanom sem kell. De végre is mit tehetünk mást, mint megadni magunkat ádász sorunknak. Nem vagyok ugyan babonás, de azért önkéntelenül május 13-ra gondoltam, mint elindulásom napjára.

Másnap, azaz kedden, végignéve a Münchenbe jött idegenek névsorát: elhatároztam egy pár nevezetes művészi egyéniség felkeresését, hogy velük személyesen is megismerkedjem. Legelőször is Köhler Lajosra esett választásom. Ő nem volt szobájában, de a szobaleány által értesítettvén

látogatásom felől, s valószínűleg azon hitben, hogy valami régi ismerőse keresi: az általa felkeresett ismerős szobájába kérészt. Midőn beléptem, három uriembert találtam a szobában, kik — miután magamat uttlevelem szerint Brand néven mutattam be nekik — elég udvariasan fogadtak ugyan, de a gőze bizonyos nemével, mely kevesek mulva már-már kellemetlenné kezdett válni mindnyájunkra nézve, midőn a három egyéniség közül az egyik (egy életes s mellén rendjellel) azon kérdéssel fordult hozzám, hogy mint Pestről jövő nem tudom-e, ha vajjon Mosonyi is eljött légyen Münchenbe? A t. olvasó elképzelteti e kérdésre következtet megjelölésemet, de egyszermind a kérdező és társai furcsa helyzetét is, midőn Mosonyi névvel jegyzett látogatójegyet nyújtottam át nekik. — A három egyéniség, kikkel ennek következtében csakhamar későbbben megismerkedtem, ezek voltak: Weitzmann, (a ki kérdezett) a híres író és zenetudós Berlinből; Seyfritz, Németország legelső karizmatái egyike, és Köhler Lajos, az összes zenevilág egyik legmélyebb gondolkodású egyénisége.

Ez után mind a négyen Bülow J. látogatására indultunk, hogy valami bizonyos hírt halljunk „Trisztán” sorsa felől. Ott megtudtuk, — ami későbbben kétségbevonhatlanul be is bizonyult — hogy az elhalasztás oka egyedül Schnorrné assz. hirtelen bekövetkezett rosszulletében keresendő. A nevezett énekesnő ugyanis már hétfőn reggel gyöngéledvén, hogy a bajnak hirtelen elejét vegye, szokott gyógymódjához, a gúztördőhöz folyamodott, mi azonban ezuttal nemhogy segített volna a bajon, hanem azt még inkább növelé, elannyira, hogy kedden estefelől már láztól kísért makkas náthahurutban tört ki. Azon körülmény, miszerint az előadás előtt csak egy órával értesítettet a közönség az előadás elhalasztása fe-

hát az is, amit erre nézve hozott fel vándyag gyanánt Rakovszky István. Ha egy államférfi feláldozza saját magát, hogy bizonyos végzetes következményeket elhárítson hazájáról, ezt megugrának csakis a pártgyűlölet, a szélsőség elmenő politikai elfogultság minősítheti.

De mind ez a gyanúsítgatás valóságos gyerekjáték volt a harmadik vádhoz képest. Ezt a poitot úgy szövegezte Rakovszky, hogy alnok szándékát bármikor letagadhassa. Ultramontánul beszélt megint, de Széll Kálmán a furfangosan szuggerált gyanut lefordította az egyenes uton járó magyar népnek a kacskaringós vargabetűktől irtózó magyar nyelvére. A vád úgy szól, hogy Széll Kálmán önző céllal állította helyre a parlamenti békét, mert Szilágyi Dezső helyett ő akart a Bánffy utóda lenni. E sorok írója akkortájt teljes mértékben bírta Szilágyi Dezső bizalmát, naponta órákat töltött vele a legelső volt, akivel az elhunyt nagy férfiü türelme fonálnak elszakadását, lemondásának szándékát s megelőző fájdalmas, olykor indulatot kitérőseit közölte; ugyancsak e sorok írója előtt olvasta fel Szilágyi nap-nap után annak a nyílt levélnek nehéz vajadások közt megszülető fogalmazását, amelyet lemondása percében pozsonyi választóihoz volt intézendő s amelyben megjelölte a végzetes zavarokból való kibontakozás irányát és eszközeit. E sorok írója tehát klasszikus tanuja lehet annak, mi élt, mi forrt, mi dült akkortájt Szilágyi Dezső lelkében. S kijelentheti, hogy Szilágyi nagy lelkében sem vágy, sem akarat, sem kombináció alakjában nem csirázott akkoriban semmiféle olyas gondolat, mintha a visszalépe után bekövetkező szituációnak az ő számára érhetnének valamelyes gyümölcsei. Amit Szilágyi Dezső akkor tett, azt nem magáért tette. Sőt ellenkezőleg, egész politikai ekszisztenciáját kockára vetette egy tudatban és egy reményben. Abban a tudatban, hogy az új helyzet őt semmi esetre sem fogja megkínálni a hatalommal. És abban a reményben, hogy e nehéz áldozatával megteremtí a módját a megszakadt alkotmányosság helyreállításának. Am ha később mondta volna is Szilágyi Dezső akár Rakovszkynek, akár másnak, hogy visszalépésekor már kész volt a szituáció Széll Kálmán számára, ez sem jelentheti azt, amit a néppárt szónoka ma ki akart olvasni belőle. Nem jelentheti azt, hogy Széll Kálmán féltékeny Szilágyit és saját magát tolt fel miniszterelnökül. Szilágyi Dezső magyarul beszélt és ami a begyiben volt, azt nyíltan megmondta mindenkör. S inkább többet mondott — másokról beszélvén — mint kevesebbet. Pedig Rakovszky azt inszinuálta Széll Kálmának, kapcsolatosan a Szilágyi Dezsőre való hivatkozással, hogy mikor a szorongatott Bánffy Dezső egy éjszakán Bécsbe szökött, már ott lelte Széll Kálmánt a felséges ur előszobájában. Hát erre ma kimondta Széll Kálmán kerekén és magyarul, hogy ebből az előadásból egyetlen betű sem igaz. Kimutatta, hogy Bánffy Dezső tudtával járt ő felségénél, sőt az uralkodó elé való meghívást maga a Bánffy-kabinet közölte vele. És kimutatta továbbá azt is, hogy a békétárgyalások első percétől fogva a miniszterelnöki megbízásnak csak hosszas és nehéz lelki harcok után történt átvételéig minden lépést a volt miniszterelnök tudtával tett. És kimutatta végül a legmeglepőbbet, ami egyenesen megfoghatatlanná teszi a ma elhangzott gyanúsítást, s ami egyszerűen abban áll, hogy a kormányalakításra őt az ellenzék vezérférfiai s köztük maga *Rakovszky István is*, hosszasan, behatóan, szinte türelmetlenül kapacitálták.

Imhol a kép, amely Széll Kálmán előadásából kibontakozott. Rakovszky István a Bánffy-válság idején nemcsak klasszikus tanuja annak a lelki harcnak, mely Széll Kálmán belsejében dúl, mikor a kibontakozás érdekében ellenállhatatlan erővel előre nyomul a Széll Kálmán kormányalépésének gondolata; nemcsak látja Rakovszky ezt a lelki harcot, amelyben Széll Kálmán kötelességtudása szembe kerül egy megterhelt örökség átvételétől való irtózással; — hanem éppen Rakovszky István egyike azoknak, akik akkoriban biztatgálták, bátorítják Széll Kálmánt a kormányalakítás vállalására. S ma, évekkel azután, hogy Széll Kálmán meghozta ezt a nehéz áldozatot s önként beledobta magát a legnehezebb viszonyok közt a kormányzati működés sodrába, ma ugyanaz a Rakovszky István meri a miniszterelnököt azzal gyanúsítani, hogy hatalmi önzésből tette azt, amit cselekedett, s hogy nem hazafias önfeláldozás, hanem becsvágyó egoizmus volt amaz elhatározásának rugója. Hiába volt annyira óvatos Rakovszky István e vádjának megszövegezésében. A gyanúsítás vakmerősége szétrepesztette a stílris ügyeskedés burkát és az illojális ráfogás ott állt az ország színe előtt a maga visszatartó meztlenségében.

Az előadásból kibontakozott. Rakovszky István a Bánffy-válság idején nemcsak klasszikus tanuja annak a lelki harcnak, mely Széll Kálmán belsejében dúl, mikor a kibontakozás érdekében ellenállhatatlan erővel előre nyomul a Széll Kálmán kormányalépésének gondolata; nemcsak látja Rakovszky ezt a lelki harcot, amelyben Széll Kálmán kötelességtudása szembe kerül egy megterhelt örökség átvételétől való irtózással; — hanem éppen Rakovszky István egyike azoknak, akik akkoriban biztatgálták, bátorítják Széll Kálmánt a kormányalakítás vállalására. S ma, évekkel azután, hogy Széll Kálmán meghozta ezt a nehéz áldozatot s önként beledobta magát a legnehezebb viszonyok közt a kormányzati működés sodrába, ma ugyanaz a Rakovszky István meri a miniszterelnököt azzal gyanúsítani, hogy hatalmi önzésből tette azt, amit cselekedett, s hogy nem hazafias önfeláldozás, hanem becsvágyó egoizmus volt amaz elhatározásának rugója. Hiába volt annyira óvatos Rakovszky István e vádjának megszövegezésében. A gyanúsítás vakmerősége szétrepesztette a stílris ügyeskedés burkát és az illojális ráfogás ott állt az ország színe előtt a maga visszatartó meztlenségében.

A leszámolás tehát megvolt. Rettenetesen kemény és végleges leszámolás volt ez. Az önértetében megbántott, önzetlenségében meggyanusított, jellemében megsebzett miniszterelnök lefektette az ellene emelt vádat a Ház asztalára és valóságos vivisekciót végzett rajta. És kimutatta diadalmasan, hogy a vád testében egy izomrostnyi sem volt az igazságból, hanem merő ráfogás és vakmerő gyanúsítás szövödéke volt az egész.

S hadd mosolyogjon a néppárt megint, de följegyezzük, mint hűséges krónikásai a nap eseményeinek, hogy Széll Kálmán ismét diadalt aratott gyűlölködő ellenségein. Tündöklő diadalt, amelynek kivívásában szereplőlen jellemének épp annyi része volt, mint az igazságtól megihletett hatalmas szellemének. Percekig tapsolta a szabadalvópárt győzelmes vezérére a mai szónoklat után, amelyben a tartalom gazdagsága a formának szépségével vetekedett. Igenis, megtörtént a leszámolás. A közvélemény leszámolt egyszer s mindenkorra Rakovszky Istvánékkal s az ő visszatartó, a magyar közélet hagyományaitól idegen harcmodorukkal. Ez volt a mai napnak igazán korszakos eredménye.

A felirati vita.

— Tizenegyedik nap. —

Budapest, november 27.

Csöndes napnak ígérkezett, ugysis indult. Gróf *Apponyi* Albert ígérete szerint bemutatta az összeférhetlenségi zsüri listáját, aztán a jegyző szólásra hívta fel az utolsóknak följegyzett szónokot, *Veress Józsefet*, aki szépen, magyarosan és határozatosan védelmezte meg a Kossuth-párt felirati javaslatát — és ezzel a felirati vita általánosságban befejeződött.

Akiket záróbeszéd joga illetett volna meg: el se jöttek az ülésre.

Csak *Széll Kálmán* miniszterelnök tartotta még kötelességének, hogy röviden reflektáljon azokra az argumentumokra, melyek utolsó beszéde óta a vitában elhangzottak. Nem sok ilyen argumentumra. Legtöbb volt aránylag *Barta Odön* beszédeiben, de azokról is kimutatta, hogy jobbára kikészített argumentumok. *Barta Odön* ugyanis ügyes kihagyásokkal, egyes mondatoknak összerágásából kiragadásával, sőt bizonyos virtuskodó kifancitásokkal vádakot tudott a trónbeszédbe magyarázni. De azok a vádak csak *Barta* magya-

lól: azon kőszá hirse szolgáltatott bő anyagot, hogy holmi tüntetéstől félelem, szinpadai fennakadás s más régóta forralt ellenségeskedési kitérősek következtében függesztett az fel oly váratlanul. Hogy a legabszurdumabb koholmány is számtalan hívőre talált nemcsak a Wagner s irányja ellen általában a legnagyobb ellenségeskedéssel viseltető müncheniek, hanem még a nagyszámmal odagyűlt idegenek részéről is: — kik közt a nélkül is több volt az ellenség, mint a jó barát — ezt eléggé volt módomban tapasztalni. Már megérkeztemkor nagy izgatottságban találtam az egész várost, mire *Bülow*-nak egy pár szándékosan félremagyarázott szava szolgáltatott gyanúanyagot. Azonban az előadásra nézve mindennek legkisebb befolyása sem lett volna, ha *Schnorrné* assz. véletlenül meg nem betegszik.

Wagnernek, mert a király őt szereti, nagyra becsüli s rajong szerzeményei s egész műirányja iránt, továbbá mert kitünteti s minden alkalommal kegyet, személyes barátságát érezteti vele s az irigykedő müncheniekkel: az egész város, a legfelsőbb köröktől kezdve le egészen a színház lámpagyújtogatójáig, halálös ellensége. Maguk az udv. színház zenekari tagjai is mind Wagner és *Bülow* (ki az opera betanítása és vezetésével volt megbízva) ellen voltak kezdetben; 26 nehéz próbát kellett tartaniok, de — méltó dicseretekre legyen mondva, — ez a 26 próba nem hogy ellenszegülőbb s még inkább ekkeseredtebbekké tette volna őket; de sőt engedékenyebbeké s végre annyira meglágyítá szívüket, hogy abban az ellenséges indulat helyét a bámulat, elismerés és tisztelet érzete foglalta el.

A fiatal nemeskeblű király, az utolsó nagy próbán — mely május 11-én ment véghez a legnagyobb pontosság és tökélyvel — kezdetül végig jelen volt, s többször kitörő lelkesedéssel tapsolt a nagyszerű siker felett. Wagner maga mondta nekem, hogy azon este a legboldogabb volt egész életében, mert tökéletesen meggyö-

zódhetett nagyszerű művészi tervei megvalósíthatása felől. „Már alig válek képes — így szölt — tovább dolgozni művemem, s minden reményemet el kezdem veszíteni annak valahai kivihetősége felett. De *Tristánom* főpróbája egyszerre visszaadta lelkeim minden rugékonyságát, megszüntem kételkedni s már előre is örülök a munkának, mely műveim folytatásánál még reám várakozik.”

Kedden este meglátogatt bennünket Wagner s velünk vacsorált a szállodában, hol mintegy 15—16-an valánk egybegyűlve. A sors úgy akarta, hogy éppen Wagner mellé essem. Egyszerre díszes öltözetű szolga lép be, s egy fekeketé pecsétű levelet nyújt át Wagnernek. Mindnyájunknak elszorult a lélekzete, mert azt hittük, neje halála hírért veszi, kinek veszélyes betegsége felől már előtte való napon kapott távirati sürgönyt *Drezdából*. De családunk. Wagner láthatólag felvidult a levélre és sietett azt átnyújtani *Bülow*-nak, ki szembe ült vele, s ki örömteljes szemekkel futó végig a leveleket, melyből csak annyit láttam s olvashattam egy futó tekintettel, hogy: „Kedves barátom!” — A levél a királytól jött, melyben vizsgálatla Wagnert a sors véletlen szeszélyo miatt.

A mit a király Wagner s művészete érdekében tesz, az valóban meglepő a mi mai mecenás-szegény korszakunkban s ép úgy felkelti bennünk a tisztelet, mint a bámulat érzetet. Münchenben ő az egyedüli igaz barátja és pártfogója Wagnernek, nélküle talán darabokra tépné őt széllyel a filiszteusok bészült serege. S ha kérdjük miért? — Azt hiszi talán a t. olvasó, hogy e kérdésünkre valami indokolt feleletet kaphatunk? Eppen nem! S végre is oly természetnek találjuk a müncheniek ebbeli ellenszenvét és dühösségét, mint azt, hogy a sötétség is természetes ellensége a világosságának; hogy a varju is kárálja a sást, s hogy a rozsdá is kerül a aranyat. Miért lenne hát a lángész is kivétel a törvény alól?! —

Tizenegy nap tapasztalásom után bátran merem mondani, hogy a mi Wagnernek a királyhoz való viszonyát illeti, az tántoríthatatlan alapon nyugszik, s egy szó sem volt igaz abból, amit e részben újabb időben rágalmazói koholtak és a világra szórtak.

Szerdán, május 16-án, *Wagner* felkérésére folytatva gyűlésen *Albert* fényképezés pompás felszerelésű műtermében gyűltünk össze, hogy kölesönös emlékül magunkat egyetemesen lefényképeztessük. *Wagner* a csoportozat közepén látható. Körülte változatos helyzetben: kik a műteremben együtt valánk; többnyire művészek és írók. Utólagosan ugy esett értésemre, hogy a királynak nagy meglepedést okozott ezen Wagnert környező művész-csoportozat. Utófényben is a képen van s így nelenis volens jövőzenésnek kell lennie!

Szerdán délután látogattam meg először *Wagner* saját lakását, mely egy szép tágas kert közepén fekszik. Ott találkoztam először *Schnorr*l, *Tristan* szerepe képviselőjével, ki ez alkalommal szíves volt nekünk többeknek *Bülow* zongorakísérete mellett a 3-ik felvonást élekelni *Tristánból*. Mióta *Schnorr*t élekelni hallottam, még inkább meggyőződtem *Tristan* előadhatása felől. Ő a szó legszorosabb értelmében nagy művész, ki legvéremsőbb reményeimet is messze túlhaladta. Ő és neje éltök feladatnál tüzték ki *Tristan* és *Isolde* szerepét a művészeti tökély eszményképe szerint megoldani. Ezen művészpár — a főpróba után ítélve — valóban a tökély netovábbját is mutatta fel. Mindkettejökben meg van a kellő lelkesedés, az önfeláldozással párosult odaadás, szóval: mind az, a mit csak az ember magának a művészeti idealképről elképzelhet. Estefelé ugy hallatszott, hogy *Schnorrné* assz. javulófélben van, s hogy már a jövő héten ismét képes leend a dalmú előadására. Ebbeli reményemben elhatároztam bevárni a jobb eredményt, mely ugyan fájdalom csak újabb csalódással végződött!

rátábornak vannak, nem a trónbeszédben. Mert a trónbeszéd mindent megmondott, amit meg kellett és meg lehetett mondani, de igazságtalan vádaskodással a nemzet ellen még a sorok között sem fordult. Ezt a miniszterelnök nyugodtan és bravuroso fejtegetéssel mutatta ki. Aztán sorra vette a Barta-féle fegyvereket, a horvát pénzügyi egyezmény kapcsán hangoztatott vádak, a San-Girolamo-üggyel kapcsolatosan felfújt közjogi gravamst stb. Csupa esorba fegyver. Magyarország méltósága és törvényes joga egyikben sincs érintve vagy pláne feláldozva. A miniszterelnök tisztán és világosan nyilatkozott mindögyik kérdésben és beszéde nemcsak a szabadalvópárt, de az egész törvényhozás élénk helyesléssel találkozt.

Arra az egész néppárti incidensre, mely a felirati vita keretében lejátszódott, Széll Kálmán kevés szót vesztegetett. Nem ártotta magát a pártjába. Minthogy azonban Molnár apát azt az állítást is megkökélte, hogy a néppárt nemzeti álláspontja körülbelül azonos a miniszterelnök álláspontjával, Széll Kálmán ráhuzta a híres Deák-adomát.

— Deáknak kalapját vette föl egyszer tévedésből Besze János. Aztán úgy védekezett, hogy körülbelül egyforma fejünk van. Deák azt felelte: „Nono János, körül talán igen, de belül nem”. Hát én megfordítom a Deák mondását. Belül talán hasonlít a mi nemzeti álláspontunk, de a végrehajítás körül van némi különbség.

Egyebet a miniszterelnök nem tartott szükségesnek a néppártal szemben felhozni. Mégis, mikor a Ház tulajdoni többség általánosságban elfogadta a szabadalvópárt felirati javaslatát, a részletes vita során fölemelkedett Rakovszky István s mindazt a sok keserűséget, mely a néppárti vereség miatt benne felgyülemlt, Széll Kálmánon öntötte ki. Es ha csak keserűség lett volna! De az obstrukció legvadabb dühöngése óta beszéd helyett olyan pamflétet még nem hallott a t. Ház, mint aminővel ma Rakovszky néhány pillanatra életet akart önteni a minden téren megvert néppártba. Es Rakovszky tultett önmagán, tultett mindenben, amit pamflétírók valaha remekbe csináltak. Még a néppárti szózat hangján is tultett. A néppárt pedig megrángott, mintha villamos ütés életre keltene, valahányszor Rakovszky egy-egy vasos mondatát befejezte. Megint élt, tapsolt és ujjongott a néppárt.

Es minek ujjongott?

Rakovszky essayt beszélt — néppárti módon. Életrajzot állított össze — néppárti módon. Kritikát gyakorolt — néppárti módon. Minthogy

a néppárt jövőjének harangoztak, Rakovszky levante kárpótlásul el próbálta venni a miniszterelnök multját. Nem a szabadalvópártot támadta, csak a vezérét. Es támatta olyan gyermekek bátorságával, akik egyszerűen nem emlékeznek rá, hogy mit mondtak ők maguk is tegnap. Az a Rakovszky, aki más nótát is tudott Széll Kálmánról, zengte is elég hangosan, mikor Széll dieserétével az egész Bánffy-korszakot kellett ósárolni: ma olyannak füstötte Széll Kálmánt, mint aki sikereinek ötven százalékát annak köszönheti, hogy Deák szárnyai alatt lépett a politikai pályára; mint aki a bosnyák okkupáció idején megugrott a felelősség elől; mint aki bankokat alapított és bankársorban megszédte magát; mint aki kijátszotta Bánffyt és elhalásztta a miniszterelnökséget Szilágyi Dezső elől. Es így tovább. Ezt ő úgy nevezte, hogy életrajzot ír. Magyar vidékeken ezt másnak nevezik.

S a beleszórt virágok — azok is gyönyörűek voltak.

„A miniszterelnök ur Apisz, aki előtt bálványozva esik hanyatt mindenki, de a multját nem szabad kutatni, mert akkor kiténik állat-voltát”.

„Ez volna rendszerváltozás, mikor a miniszterelnök kinevezi főispánnak Kramolint, aki egyszer egy pozsonyi banket után felőráig tartotta Szilágyi Dezső kabátját?”

„A miniszterelnök ur önzetlensége: önző önzetlenség. Szilágyi Dezső ott hagyta az elnöki állást a Tisza-lex miatt, a miniszterelnök ur pedig már ott volt akkor éjjel a Burgban, mikor Bánffy még csak megérkezett. Es Szilágyi Dezső elől elhalásztta a miniszterelnökséget.”

Horánszky Nándor megbotránkozva szólt közbe:

— On tudja legjobban, mennyire kellett kapacitálnunk, hogy elváljalja a kormányelnökséget! Hiszen együtt kapacitáltuk!

Rakovszky csak ismélta tovább a pamflétjét. A zaj, a megbotránkozás, az egykori disszidensek és folyosói szereplők folytonosan helyreigazító közbeszólása, magának az ellenzéknek hangos itélete sem állította el a szavát. Ki akarta magát tombolni és kitombolta magát.

De aztán olyan ítélet következett, aminő még nem volt a Házban. Rakovszkyknak volt ugyanis egy kétségtelen sikere: ő lehuza Széll Kálmán kezéről azt a keztűt, melyet eddig még legdádább ellenfeleivel szemben sem vetett le. Rakovszkyknak majdnem Rakovszkyasan felelt Széll Kálmán — de persze csak majdnem. Az igaz, hogy ebben a fiatal mestert nem is érheti utól senki, még a szegény megboldogult Csernátony

is megvallotta volna törpeségét Rakovszky mester előtt. Csernátony fénykorában sem tudott így jellemrajzolni. De majdnem Rakovszkyasan felelt a miniszterelnök, amennyiben kiméletlen volt ő is. Am csak addig, míg Rakovszky nagy mondásait ütötte el.

— A hangja és természete szerint Rakovszky ur tetszik az Apisznak — mondotta és én vagyok neki a vörös posztó.

— Nem tartok rá igényt, hogy önök nekem kedvezzenek — mondotta később és nagyon rosszszul éreztem magamat, ha önök nekem kedveznének.

— Aki az én munkásságomról el nem ismeri, hogy becsületes és hazafias volt, aki nem akarja meglátni, hogy működésem nyomai mindenütt ott vannak, ahová kötelességem állított, az frivol módon léhaságot mond.

— Hogy én Szilágyi Dezső elől elhalásztam a miniszterelnökséget, az az első betűtől az utolsóig valótlanosság.

Minden egyes mondás vágott és minden egyes mondásnak viharosan éljezett nemcsak a szabadalvópárt, de legtöbbször az ellenzék is. Ahogyan pedig ezután Széll Kálmán a néppárti történetírót és jellemrajzolóit sebtiben leleplezte, ahogyan igazi rajzát adta a multból fölozott eseményeknek, ahogyan föltárta egész politikai multjának különben is nyitott könyvét, ahogyan Rakovszky pamflétjének a Bánffy-válságra vonatkozó részét az igazsághoz képest leplezetlen őszinteséggel restituálta: az a tetszésnek, a lekesedésnek, minden szabadalvüen gondolkodó képviselő elragadtatásának olyan mértékét váltotta ki, aminő ez a Ház még alig látott, alig hallott.

Mert Széll Kálmán nem egy föltot, de egy lehelletnyi árnyékot se hagyott meg a maga intakt politikai egyéniségén. Mindent elmondott azoknak a nehéz napoknak legtitkosabb történetéből, mikor a kormányválság a kisebb válság volt az alkotmány válsága mellett. Semmit sem tett ő akkor Bánffy háta mögött. Bánffy utján szólította magához a felség. S kihallgatása alatt küldte a felség üzenetét Bánffynak, hogy jöjjen fel ő is. Így találkoztott vele Bánffy Bécsben, amikor a király meghívására felsietett, de nappal s nem éjszaka és tudva, hogy Széllt már ott találja, mert hiszen Bánffy közvetítette Széllnél a király meghívását. Bizonyíthatja Lukács pénzügyminiszter és bizonyíthatja Bánffy, aki — ugymond Széll — irányomban elfogultsággal nem viseltetik.

A miniszterelnök arca lángolt, mikor igazságot így föltárta s még jobban lángolt, mikor szószertin ismételte a király szavait, melyek-

nevezett el. Igazán beteges is lehettünk abba, amit mondunk volt tapasztalás!

Különben a müncheniek közéletéről nem sok mondani való van. Van nekik műcsarnokok, műkinesők s egy nemeslelkű királyok az igaz, melyekre a világ minden nemzete is büszke lehetne, de mind ezek felett van egy tárgy, melynél becsesebbet még sem ismernek, s mely e három szóban kulminál, u. m.: „sör!” „sör!” s ismét csak: „sör!”

Minden előkészületek megtétek, hogy az elmaradt előadás május 24-én végbemenjen, és Schnorrné assz. egészségi állapota csakugyan oly stádiumba is lépett, hogy ezt bizvást lehetett reményleni. A müncheniek ez idő alatt mindenféle alaptalan kősa hírekkel táplálták magukat, és sehogysen akarták elhinni az elhalásztás valódi okát. Általában — aminő már megjegyzem — képzeltelen az az ellenszenv, melylyel Wagner személye s művészete iránt viseltettek. Nem gondolhat ki valaki oly sületlen, képtelen, amit rögtön el ne hinnének, s így természetes, hogy — nem lévén fogyatkozás az ilyenekben — egész özöne forgott szájról-szájra a városban a legneveségebbek s a legrosszabb akaratu pletykák és koholmányoknak. Bülowt, ki határozott jelleme s a nélkül is heves véralakánál fogva nem tartózkodik az igazságot minden alkalommal kimondani, — ha kell, még a nyilvánosság terén is — még jobban gyűlölik és üldözik, mint Wagner, ki ezen körülménynél fogva kétszeresen szenved

s érzi a müncheni nép és sajtó nem éppen barátságos tünetéseit. A sok fenyegetőző és botrányos jelenetekre célzó névtelen levelek egymást érték.

Egy napon, midőn többen látogatáson valánk Wagnernél, s midőn a beszélgetés tárgya a városban elterjedt kősa hírekre vonatkozott, keserü iróniával jegyzte meg Wagner: „hallom, hogy botrányról beszélnek a városban, ám legyen! különben azt hiszem, hogy a hozzám intézett fenyegető levelek már magukban véve is elég botrányosak!”

Ha az ember szenvedély nélkül tekinti a dolgot: természetesnek kell találnia a müncheni közönség magatartását Wagner irányában. Miként is lehetne követelni tőlük, kik évtizedek óta hozzá vannak szokva csak a zenészeti középserűség felszínén háborítlanul s kényelmesen uszkalni, hogy most egyszerre szédítő magasságu trambulínról vessék bele magukat hősiesség bátorsággal Wagner reformatori eszmetengerébe?

Különben Wagner, dalművészek minden szerencsétlen sorsa dacára is elég jó kedélylyel birt s többször még maga élceskedett elleni magaviseletén. Egy delután (W. csak delután négy órától kezdve fogad el látogatásokat) nála időzven s hosszabbabban sétálván a kertben, végre e szavakkal fordult vendégeihez: „menjünk fel a terembe, Schnorr barátunk szives lesz nekünk egy Cavatinát énekelni, „Tristan”-ból!” —

Május 21-én meglátogattam egy operai elő-

Május 16-án egy kis kirándulást tévük a közel eső stahrenbergi főhoz. Este a színházi zenekar több tagjával valék együtt, kik szokás szerint még nem egy „hanem”-el beszéltek Wagner iránya s legujabb műve fölöl, de kiknek kételeyeit s szembályogát végre még is sikerült eloszlattam.

Több Bécsből jött s csak irigykedni, rágalmazni és fondorkodni szerető művészi notabilitás még május 17-én elutazott. Ezek talán nem is annyira „Tristanért”, mint inkább valami reménylett s kilátásba helyezett fiaskó élvezete kedvéért jöttek Münchenbe. Az efféle eljárás már a dolog természetében fekszik, s különösen a zenevilágban századok óta ismétli magát a nélkül, hogy egyik emberek a másik példájából okulna. Még elő nemzedek vannak, kik Beethoven hasonló küzdelmeire s üldöztesseire jól emlékeznek. De ma már az egész világ leborul B. lángszelleme előtt s a mítorténelem kimondta kemény ítéletét az akkori igazságtalan nemzedék felett. — Mindögyik „az más volt”, — mondják a mai lángész-üldözök — Wagner azért meg kell feszíteni! — — Professionatus karmesterek, divat-zeneszerzők, robotba éneklő és zenelő színházi tagok mindig voltak s lesznek is, kik víz nélkül mossák a művészet palástját, mit ők aztán nagy bölesen „műmosásnak” szoktak nevezni.

Wagner mindnyájunkat, kik a reménylett előadást bevárándók május 15-én túl is még Münchenben maradtunk, „ispotály-betegeknek”

Legujabb cs. és kir. szabadalmazott

FÉRFIING

Vértés és Sebestyén

Budapest, IV., Múzeum-körut 15. a kir. műtegetemmel szemben.

melynek nyaklécse a redőmholandó gallér bőséghez önmagától pontosan szabályozódik, ráncok képződését kizárja és szükségéhez képest, szűkebb vagy bővebb gallér használatát teszi lehetővé! Rendkívül cészerű és használható olyan egyszerű, hogy külön utasítást nem igényel. Ezen ízek egyedül nálunk a föltalálónál kaphatók minden bőségben a következő kivételben:

Legjobb minőségű sifonból, sima vagy redős mellett 2.35 és . . . 2.75 frt
Fuha batizt-vagy pikénellet 2.75 „

azonban mérték után, toszódás szerinti kivételben is közzététők.
Videki megrandeleseknek elegendő a gallér számát megírni.
Részletes leírásul szivesen szolgáltatunk. Feltanok a szabadalmi törvénybe ütköznek.
Továbbá ajánljuk a rakárunkon nagy választékban lévő francia és angol uridivat különlegességeit, valamint bel- és külföldi kalapokat.

kel egyenesen azt az óhaját fejezte ki, hogy a miniszterelnökséget ő — Széll Kálmán — fogadja el.

S akkor megilletődött, hangja reszketett.

— *Koronás királyom meg fogja nekem bocsájtani, hogy ezt itt elmondtam. Múltamban, önéreztémben akornak gyaldzni, védekenem kellett.*

Orkászertü taps, éljenzés. Csak Rakovszky fészkelődött és mosolygott guyosan.

Széll Kálmán haraggal torkolta le:

— *Frivolitás ilyenkor mosolyogni! Nem mosolyogni való ez, képviselő ur!*

Tömören megrajzolta még egyszer, mit akart, mit csinált. Csak az ország javát kereste, mikor a kibontakozásban közremunkált. Maga háttérben óhajtott maradni. De mindenki kapacitálta, végül a király is kívánta. Hát lehetett talán valamiben gyarló, de az erkölcs s a legmagasabb értelemben vett erkölcs ellen sem — nem vétett sohasem.

Szólt és nyugodtan ült vissza székébe. Ekkor már három óra volt. De az az egész nagy szabadelvűpárt és a függetlenségi párt is olyan ovációt rendezett a miniszterelnöknek, mely percekig eltartott. A völgy egészen megtelt az éljenző és tapsoló képviselőkkel s az ováció még hatalmasabban, még nagyobb mértékben ujtult meg, mikor gróf Apponyi Albert, aki időközben már berekesztette az ülést, az elnöki székbe egyenesen odasielt a miniszterelnökhöz és látható gyönyörűséggel gratulált neki. Ott állott a középben Széll Kálmán miniszterelnök és gróf Apponyi Albert házelnök, egymás kezét szorongatva, körülöttük pedig az egységes, rajongó szabadelvűpárt, tapsolva és éljenzve.

Megfesteni való jelenet volt. Az érdekes ellentét a néppárt gondoskodott, mely árnyékképpen suhant ki hátul, nesztelenül, mint akik megverték. De ki tördödt vele? A néppárti árnyék elshuánt, benn a parlamentben egy ujjongó tábor fogta körül diadalmas vezérét és az utára is kihangzott a lelkes kiáltás:

— Eljen Széll Kálmán!

A képviselőház ülése november 27-ikén.

— Kezdeté délelőtt 10 órakor. —

Elnök: Gróf Apponyi Albert.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán miniszterelnök, Lukács László, Darányi Ignác, Wlassics Gyula, Hegedűs Sándor, Cseh Ervin.

Elnök: Jeleni, hogy Latinovics Pál főispánná történt kinevezése következtében mandátumáról lemondott.

Apáthy Péter, a II. bíráló bizottság elnöke jelenlést tesz a bizottság üléséről.

Majd Sémó Lajos bíráló bizottsági tag leteszi az esküt.

adást. Mozart „Don Juan“-ját adták igen látogatott ház mellett, mi nem esoda Münchenben, hol minden héten csak kétszer adnak operát; de az is gyakran megtörténik, hogy egy héten nem kapnak több operát egyenél. A zenekar működése kitünőnek mondható, főképpen a mi a vonós zenészeket illeti. Az énekesnőket jobbaknak találtam, mint az énekeseket. Az egész előadás egészben véve kielégített. Hogy a t. olvasónak fogalma legyen a müncheni közönség zenészeti műveltsége felől, megjegyzem, miszerint a színházban 100 fény közül 80 kezében tartja az opera szövegét, elég fennhangon olvassa azt s ugy hallgatja a zenét. Don Juanban épp ugy, mint Norma, vagy Zampában, melyeket már ezerszer hallott. Egy új opera első előadásánál lehet érteni az ilyen eljárást, de egy százszor meg százszor hallott operánál? — na ehhez még is csak furcsa művészek kíváncsítanak! S az ilyen közönség mire azzan Wagnert megkritizálni és kikarikirozni? Szegény muza, hová tövedtél!

Ami Schnorr egyéniségét illeti: az mindenek felett megnyerő, mint művész pedig valóban bámulatra méltó: már csak ránézni is csupa gyönyörűség, hát még énekelni hallani? — O minden ízében művész a szó legvalódióbb értelmében. Eneke oly természetesen folyik, mint a legszöb hangzatosságú beszéd, a chablonszeru hatásvadászatnak semmi nyoma nála, s minden mozdulata, hangsúlyozása a legnemesebb összhangzat ömlik szét. Nejét, ki szintén nagy művész, fájdalom! nem hallhattam. A kifűzött próbatól fel lón mentve, s elműlván az előadás, éppenséggel le kellett mondanom az élvezetről, őt csak részben is hallhattam.

Hogy Wagner az általa kifűzött művészi feladatot fényesen megoldotta: arról már Schnorr hallása által is meggyőződtem. Persze, hogy az ő intenció nem olyanok, melyeket minden közönséges főffel meg lehetne mérni!

Münchenbeni tartózkodásom ideje alatt s

Elnök: Bemutatja a házszabályok 171. §-a értelmében ama 80 képviselőnek jegyzékét, akik közül a Ház esetről-esetre az összejelhetetlenségi juryt ki-sorsolja.

A névsor a következők:

Gróf Andrassy Gyula, Barabás Béla, Baresay Kálmán, Barta Odón, gróf Bathányi Lajos, Bauer Antal, Beöthy Akos, Bernáth Béla, Berzeviczy Albert, Bizony Akos, Bornemisza Lajos, Csernooh János, Endrey Gyula, Erdélyi Sándor, gróf Erdődy Gyula, Erreth János, Fabiny Teofil, Farkas Balázs, Farkas József, Páy István, Förster Ottó, Francisci Henrik, Günther Antal, gróf Hadik-Barkóczy Endre, Hódossy Imre, Horánszky Lajos, Horánszky Nándor, Isssekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jakabffy Imre, Jákov Zsigmond, Josipovich Imre, Justh Gyula, Kabos Ferenc, Kammerer Ernő, Kapotsy Jenő, Kállay Lipót, Károlyi Antal, gróf Károlyi Sándor, báró Kemény Akos, Komjáthy Béla, Kossuth Ferenc, Kubik Béla, Leidenrost László, Leszkay Gyula, Malatinszky György, Mandel Pál, Mezőssy Béla, Mihályi Péter, Molnár Antal, Neiszidler Károly, Olav Lajos, Osztróuczky Miklós, Patyanszky Elek, Perczel Dezső, Pildner Ferenc, Pju-kovich József, báró Podmaniczky Frigyes, Rabar Endre, Rákuy László, Rohonyi Gyula, Ságny Gyula, Seitovszky János, Semsey Boldizsár, Szederkényi Nándor, Szluha István, Thaly Ferenc, Thaly Kálmán, gróf Tisza István, Tóth János, Trauschenfels Emil, Vásárhelyi László, Veres József, Visontai Soma, gróf Wass Béla, gróf Wileczek Frigyes, gróf Zichy Aladár, gróf Zichy János, gróf Zselenszky Róbert, Semsey László.

(A felirat.)

Veres József: Reflektál Molnár Jánosnak arra a minapi megjegyzésére, hogy nálank a tót lenézik: tagadásba veszi ezt és tiltakozik annak általánosítása ellen, hogy a magyar előtt a tót népszerűtlen. Azután a Gusztáv Adólt-egylet által nyújtani szokott egyházi segélyek természetét fejtegeti: azok nem titkos segélyek s éretlik semmi politikai ellenszolgáltatást nem igényel az adományozó egylet. A trónbeszédnek arra a passzusára tér át, amely a magyar állam kiépítését és megerősítését hangsúlyozza s ezt a passzust csak szővirágnak tartja, mert a kormány mostani politikája nem fogja azt elérni. Követeli az általános titkos szavazati jogot és a választási rendszer gyökeres reformját. Szükségesnek tartja a töréndibáz reformját is, mint amelynek szervezete elavult. Legalább az összejelhetetlenséget kellene alkalmazni a töréndekre nézve is. Az egyesületi és gyűlékezési jog törvény útján való szabályozását kívánja. Az 1848. évi XX. törvények végrehajtását is követeli. A Kossuth Ferenc által benyújtott felirati javaslatot fogadja el.

Elnök: A vitát bezárja. Kossuth Ferenc, gróf Zichy János, Szederkényi Nándor nem kívánnak élni a zárszó jogával.

(A miniszterelnök válasza.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Sorra veszi a vita folyamán felmerült észrevételeket. Ami az 1848. évi XX. törvények végrehajtását illeti, az minden ízében és minden részletében végrehajta nincs. De legnagyobb fontossággal bíró évi részében, amely a választások egyenlőségét és egyenjocúságát statuálta, igenis végre van hajtva. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) Szimpatiajának és meleg érzéseinek egész teljességével és a legnagyobb rokonszenvvel kíséri az ágostai hitvallású és a reformált hitvallású egyházak működését Magyarországon. Hogy a kor-

főleg a müncheniekkel való érintkezésem folytán, sokszor erőt kellett venni magamon, nehogy elragadjon a szenvedély ama sok képtelenség hallatára, melylyel százszor is kellett egy napon át találkoznom.

A bajor király Wagnert születésnapján egy igen értékes s gazdagon kiállított porcellán eszével ajándékozta meg, melynek oldalait dalművei különböző jelenetei után készült drága emaille-képek díszítik. A stahrenbergi tón közlekedő gőzhajó eddigi nevét pedig „Tristanra“ rendelő változtatni. — Ez ismét bő anyagot nyújtott a müncheniek s más Wagnerüldözők és gyönyölnök is új rohamot intézni a kifizűtőtté ellen. —

Schnorrné assz. betegségem semmiképpen sem akarván javulni, végre meggyőződtem, hogy ezuttal nem fog „Tristan“ színrekerülni, s így további ottmúlásom is lehetetlené válván, sok tekintetben gazdag tapasztalatokkal én is búcsút vettem Münchenből s azon szép reményemtől, hogy ezuttal Wagner legremekebb művét élvezhessem.

Sokan magukon kívül vannak affeletti örömkümben, hogy Wagner szerencsétlenül járt Tristanjánál. Részemről nem irigylem ebbeli boldogságukat. A nagy emberek életfáján titkosan rá-gódní: sok ember legfőbb élvezete!

Végül meg kell még említenem, hogy Wagner többször nagyon elismerőleg nyilatkozott magyar hazánk s azon szives fogadtatás felől, melyben egy pár évvel ezelőtű fővárosunkban részesült. „Lohengrin“ dalművének kilátásba helyezett előadása a nemzeti színházban, meglepőleg hatott reá s többször fejezte ki abbéli reményét, miszerint Magyarországon még fényes jövő vár a művészetre.

Melyik igaz magyar nem mondaná rá erre az amment!

mány az 1848. évi XX. törvények álláspontján áll, habár az adott viszonyok közt azt a maga teljességében végre nem hajthatta, — az egy oly kérdés, melyet mellesleg érinteni sem lehet — mutatja az, hogy ez a kormány, de az előző kormányok is állandóan e törvénynek részleges, fokozatos, nem teljes ugyan, de bizonyos mértékig megközelítő végrehajtását célul tűzték maguknak.

A szociális törvényhozás terén sem volt ez a három esztendő gyümölcstelen, és nem múlt el nyom nélkül. Történetek kezdeményezések, sőt történetek alkotások, amelyek közhelyesléssel találkoztak és amelyek jelentékeny és sokkal nagyobb lépésekkel vitték ezt az ügyet előbbre, mint előtte évtizedeken keresztül történt. Barta Odón a trónbeszédűl vádat olvas ki a nemzet ellen, holott abban nincs vád, ellen-biztatás nyilvánul meg. Ami a gazdasági törvényeket illeti, a kormánynak kötelessége, hogy lehetőleg könnyítsen a kisbirtokosokon, eszközöket és módokat adjon, hogy a kisbirtok terhei könnyíttessenek. A gazdasági politikának minden ízében erre kell törekedni. Erre kell törekedni a vámpolitikában, a hitelügyi szervezésében és teljesítésében és a gazdasági politikának számos ágazatában. És csak ezeknek az összhangzatos és öntudatos irányítása és alkalmazása és a helyes eszközöknek alkalmazása és megvalósítása vezethet célhoz. Míról van itt szó? Itt arról a kisbirtokról van szó, amely 2000 forint átlagértékű van. Mert az a kisbirtok, amely 2000 forint átlagértékű bir és a terhe nem több, mint az értékének a fele, a mai hitelszervezet mellett is hitel-igényét hosszú és amortizációs kölcsönrel ki tudja elégiteni.

Hitelesüvetkezetek és hitelegyletek: ez az a mód, amely az öngyelének, a munkásságnak és takarékoságnak, ennek a két gazdasági lehetékenyabb faktornak bevonásával ezen a téren nagy eredményeket is létesíteni.

Rakovszky István: Majd csinálnak megint egy bankot!

Széll Kálmán miniszterelnök: Barta Odón felhozta a horvát kérdést, a horvát egyezmény kérdését és a fumei kérdést. A pénzügyi egyezmény tiz évről tiz évre újítandó meg és ha a felirat olyan erősebb akcentusokat, amilyeneket a függetlenségi párt feljart tartalmaz, ebben a kérdésben nem vett fel, annak egyszerűen az az oka, hogy a függetlenségi párt feljarta, amely ellen semmi kifogása nincsen...

Pap Zoltán: Fogadjuk el!

Széll Kálmán miniszterelnök: ... a politikai kapcsolat kérdését is belevonja és arra fekteti a hangsúlyt, hogy Magyarország és Horvátország közt milyen legyen a politikai viszony. A mi törtiratunk pedig tisztán csak a pénzügyi egyezményről beszél. Horvát Szlavonországot századok jogilag és tényleg ide fűzték és alkatrészévé tették a magyar állam közönségének. Szent István koronája birodalmának és a magyar államnak. Váihatatlan — amint a pragmatika szankció is mondja — válhatatlan kapcsolatot létesítettek, politikait, mert a magyar állam a maga összeségében egy és egyetlen politikai nemzet. Ebből a kapcsolatból folyik az, hogy Horvát-Szlavonországnak át kell éreznük, hogy ezen a kapcsolaton kívül minesen részükre semmitte kívánni való; semmi, amire törekedniük szabad.

Ezzel szemben a pénzügyi egyezmény kérdése eltűrpül. Ugy fogunk egyezkedni, amint az igazság és a méltanyosság magával hozza, hogy Horvátország anyagilag és szellemileg prosperálhasson.

Ami a fumei kérdést illeti, Fiume közjogi helyzete tiszta és világos; azt semmi körülmények közt, sem tudós professor, sem országgyűlési kisebbség, sem többség, sem senki részéről mi nem engedjük szóba hozni. (Elénk helyeslés jobboldal.) Fiume nem Horvátország útján, hanem közvetlenül tartozik a magyar szent koronához, mint separatum corpus. (Ugy van! jobboldal.) Ez a tényállás. Fiumének nemcsak közjogi, hanem törvényhozási állása is teljesen tisztázva van. (Ugy van! jobboldal.) Az ellenzék válaszlétiratának szerkesztői egy kis lapszutt követtek el, mert azt mondják, hogy rendezni kell Fiumének törvényhozási viszonyát. Az rendezve van; rendezve van az 1868. IV. t. c. 16. vagy 17. §-a által, amely azon képviselők közt, akik helyt foglalnak a magyar törvényhozáiban, világosan és határozottan tísorolja a fumei kerületi képviselőt is. Fiumének törvényhozási rendezése tehát semmi tekintetben sem kérdéses, az egy befejezett tény.

Nem Fiumének törvényhozási rendezése van hátra nem azt kell teljesíteni, hanem Fiume város autonómiajának és az erre vonatkozó törvényhozási intézkedéseknek kérdése van az 1868. XXX. törvények 66. §-ában értve.

Felmentette Barta a San-Girolamo-ügyet is, azt az ügyet, amely a maga érdeménél és belső értékénél nagyobb hulámokat vet föl. Azt kérűk, hogy miképpen történhetett hát, hogy gróf Goluchovszky, a külügyminiszter, foglalkozott ezzel a kérdéssel és nem a magyar miniszterelnök vagy a magyar kormány, holott ez nem közös ügy. E reform kérdése tárgyalatott köztünk és Róma között, még pedig majdnem tisztán és kizárólag a magyar kormánynak adatai, anyaga és tárgyalásai alapján.

A magyar kormány teljesen a törvény értelmében és a törvény szelleme szerint fogván fel e kérdést, úgy kezelte azt, mint a hogy ezt a törvény elő-írja. Az úgy ugy az olasz kormánynak, mint a Kurianak előzékenysége folytán remélhetőleg rendbe is fog önni; ebből semmitte baj nem fog származni, minden ezzel ellenkező híresztelés és mindazok a dolgok, amelyek különböző oldalról, és pedig nem a mi érdekinben való intrikából származnak, mint holmi közlelmények, amelyeknek egyike pl. igen szerencsére a Budapesti Napló kezébe került — szerencsére mondom, mert a Budapesti Napló nem használta ki ezt a zsurnalizusai szenzációk szempontjából, hanem közölte velem, amivel csak szolgálatot tett az ügynek, az illető okmányokat és konstátáltak a külügyminiszterrel

együtt, hogy azok nem lehetnek mások mint hamisítványok; konstatáltuk ezt a külügyminiszterrel együtt — és a *Budapesti Napló* volt az első, amely úgy bocsátotta azokat közre, hogy megmutatta a világnak, hogy ezeknek apróképeknek, hamisítványoknak kell lenniük és helyesen eszelekedett, mert különben más oldalról mint valódiak lehettek volna feltüntetve és zavarólag baltok volna a kérdésre.

Ibban a dologban a mi érdekeink teljesen meg lesznek óva; e dolog a lehetőség szerint egészen jó mederben mozog, az jó rendezést és megoldást fog találni.

Nem elegegyedik abba a vitába, amely Molnár János Bornemissza Lajos, Gyórfy Gyula és Ivánka Oszkár között kifejlődött. A kormány ugynevezett nemzetiségi politikáját igen világosan és határozottan körvonalozta és kifejtette a múlt országgyűlésen. Arra hivatkozott Molnár János, hogy az körübeült ugyanaz, mint a néppárt. Megnézte ezt a programot és csakugyan azt találta, hogy körübeült ugyanaz, hogy annak a néppárti programnak 13. §-ában nyomtatva nincsen semmi, amit konvertálni lehetne, hanem a kommentárban, mely utána következik, ebben már vannak olyan dolgok, amelyekkel szintén nem akar vitálni, de amiket magától idegennek tart és nem akceptál, mert a kommentárban az van, hogy mik a panaszai a tótoknak. Egy képviselőjelöltje Nyitra megye egyik kerületének, talán a vágyhelyi kerületnek, *Markovicsnak* hívták... (Főkiáltások balfelől: *Az nem néppárt!* Halljuk! Halljuk! jobb felől.) Tudomás szerint Markovics a néppárti programot vette föl. (Főkiáltások balfelől: *Soha!*) Különböző igazolni fogja magát. (Zaj.) Az ő jelentése szerint azonban összeroltyók azzal. (Nagy mozgás balfelől.)

Rakovszky István: Sok folyik össze. miniszterelnök ur! (Ugy van! balfelől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Összeroltyók az ő programjának néppárti karaktere a nemzetiségi karakterrel és programjával azt mondja... (Zaj balfelől.) Engedelmet, majd fog nyilatkozni. (Nagy mozgás és főkiáltások balfelől: *Nincs itt! Megbaltott!*) Nem vadozta meg az illót ur, hiszen Magyarország van, olvas lapokat és így lesz alkalma majd igazolni magát. (Ugy van! jobb felől.) Tehát azt mondja abban a programban... (Halljuk! Halljuk! jobb felől. Mozdás balfelől.)

Rakovszky István: Majd a *Budapesti Naplóban* holnap olvasni fogjuk a gyauvisitást! (Halljuk! Halljuk! jobb felől.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez a néppárti jelölt, Markovics, hangoztatta, hogy: a tót nemzetiségi érdekeiben követeli a tót képviselők felállítását; egyes kerületekben tót hivatalos nyelvet és tót adókönyveket. (Mozgás jobb felől.) Ha az az ur nem volt néppárti... (Nagy zaj és felkiáltások balfelől: *Nem volt!*)

Rakovszky István: Hát összeroltyók a t. miniszterelnök ur? (Halljuk! Halljuk! jobb felől.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha nem folyik össze, jól van ez a terminologia választva; de úgy látszik, ez bántja a képviselő urat.

Rakovszky István: Nagyon!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha az ő néppárti programja (Nagy zaj. Elnök csenget.) nem folyt össze a nemzetiségi programmal és nem olvadt össze a kető az ő individuális akcióival, alkalma lesz nyilatkozni. Ha a néppárt őt nem támogatta, örülni fog, ha a néppárt nem vitte oda nem segítette őt, nem szavazott rá, örülni fog, ha konstatálhatja. (Zaj a baloldalon.)

A kommentárban azt mondja Molnár János, hogy joggal panaszokdának a tótok azon, hogy a magyar állam elnyomja nyelvüket és őket erőszakkal magyarosítja, tehát az ő álláspontjuk a nemzetiségi kérdésben egészen különböző; nem áll az ő álláspontjuk pedig mindig körübeült sem, ahogy sem. Ez a *körübeült* szó eszébe jutott egy jelenetnek, amelynek tanuja volt. A hatvanas évek vége felé történt. Kiment egykét este Deák Ferenc a szabadevű klubból és kereste a kalapját a szőgön. (Halljuk! Halljuk!) Nem találta. Amint keresi, ráncz egy mellette álló képviselőúrasára. Beszó Jánosra, akinél a fején meglett a kalapját. Azt mondja Deák Ferenc Beszó Jánosnak: *János, ez az én kalapom!* Beszó János veszi a kalapot fejéről megismeri és így szól: *Igaz, bátyám; körülbelül egyforma a mi fejünk.* Deák Ferenc erre azt mondja: *Körül lehet, de belül nem.* (Zaj a baloldalon némely padján.)

Rakovszky István: Uj, de jó!

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt pedig megfordítva van. Ez a nemzetiségi program, amelyre a néppárt azt mondja, hogy a kormányval identikus, itt belől egyforma de az alkalmazásában, körübeült nem egyforma. (Tetszés jobb felől.) Ajánlja a törhatali javaslatot elfogadásra. (Élénk tetszés, éljenzés és taps a jobb- és baloldalon.)

Barta Odón: Személyes kérdésben szóval föl és a miniszterelnök egy idézetet igazítja ki.

(A részletek.)

Elnök: Elrendeli a szavazást. A többség általánosságban elfogadja a feliratot.

A ház elhatározza, hogy a feliratot tartalmának feloztatása szerint három pontban fogja részletesen tárgyalni.

Madarász József is helyesli ezt, de utal arra, hogy a házszabályok szerint kikezdésenként való tárgyalásnak is van helye.

Az elnök szünetet ad.

Rakovszky István az első szöveget követően a részletes tárgyalásban: Visztautastija azt a vádat, mint az ő ambíciója csak konkolybintés volna a szabadevűpártban. Nem kutatja micsoda élkezés folyik a tulajdon és micsoda kesergés sarjadt Tisza Kálmán és Gajari Odón stb. kibukásán. Az ellenzék jeladata — mint azt annak idején Horvatsky és Apponyi az ellenzéki padokból hangoz-

tálták — az ellenzék, a többség feladata az irányítás. Széll Kálmán a rendszerváltozás kérdésében irázissal kongeurósdótt, ahelyett hogy az egyenes kérdésre egyenes választ adott volna. Most már kénytelen példákat fölhozni, hogy kiderüljön, vajjon van-e rendszerváltozás. Van egy megye — a miniszterelnök rá fog ismerni, — annak volt egy hanyag alispánja, a kasszában 15—20 ezer forint hiány volt, — megjegyzi, hogy nem malverzációból, de hanyagságból eredő hiányok. Megindult a tegyelmi, a melynek során Kaffka kormánybiztos is lement és az alispánt megbírságozta, de az ügy megakadt a miniszteriumban, most is ott van. Az időközben ujjonnan kinevezett főispán kabinetkérdést csinált a dologból, de érkezett a választások ideje. Három jelölt volt: a miniszterelnök, az alispán és egy nemzetiségi. Az alispán eljettette a maga jelöltjét, aki legközelebb zsiros közjegyzői állást fog kapni. (Derűtség.)

A miniszterelnök jelöltjét megválasztották, a főispán és alispán pedig maradtak szépen. Hát kérde, hogy van-e rendszerváltozás? Kramolin pozsonyi új főispán jellemzően elmondja, hogy miképpen tartotta szemmel félóra hosszat egy izben Szilágyi kabátját, hogy ő segítsse föl, míg végre is Szilágyi a pinccrel adata magára. Egy másik kvalifikációja Kramolinak a főispánságra, hogy főügyész korában elszalasztott egy hres szőlőmest. Szemére vett a többségnek, hogy Széll Kálmán, amióta a miniszterelnöki székbe csöppent, istenit. Es rajonganak érte, hogy megmenti Európát, Amerikát és San Girolamot. (Derűtség, Taps a néppárton.)

Ivánka Oszkár: Ez nagyon jó volt!

Rakovszky István: Mint tette Ivánka, ő is kérdézi a többséget, azonosítja-e magát a kormány lapjában mindenkor foglalkal. Tszet azt annál inkább, mert a miniszterelnök — nem tudja, segéd-szerkesztője-e a Budapesti Naplóban — ma is azt mondja, hogy konstatáltuk együtt. Fog még foglalkozni ezzel a recepcionát magyar sajtóval, amely azért, mert egy szünetző nem érvényesült keliöképpen, nem átálja megátadni egy egész város becsületes magyar ifjúságát, vagy azért, mert egy magyar ifjú másképpen tükre tenni nem tudott, kapcsolatra hozott egy gazember sikkasztási ügyével.

Majd így folytatta:

T. miniszterelnök ur! Csináljuk meg már egyszer a számlát és zárjuk le. (Halljuk! Halljuk! a néppárton.) A t. miniszterelnök ur azt hiszi, — és ez nagyon nobilis feltézés — hogy itt a t. függetlenségi pártot dícsértekkel kell elarasztni, mert 80 tagból áll és egyedül elég erős a legelső percben obstrukciót élni.

Nessi Pál: Ezt még nem vettük észre!

Rakovszky István: Most volt éppen egy ilyen ümlengés. Az obstrukció ugyanis így benn van még a többség imában. (Derűtség balfelől.) még az utolsó-kor folyása óta, (Élénk derűtség a néppárton és a szélsőbaloldalon.) hogy az előtt legalább meghunyászkodnak. Hanem mi itten 25 tagból álló párt vagyunk, ott 800 ember van, kik közül mindig találkozik egy pár tuat taposó, hiszen legnagyobb része a taposók sorába tartozik. (Derűtség a néppárt és a szélsőbaloldalon.) A t. miniszterelnök ur azt a szabadságot veszi magának, minket megátadni.

Nohát, t. miniszterelnök ur, nézzük a mi pályafutásunkat itt az ellenzék és a t. miniszterelnök urét amolyk elismerem, sokkal előnyösebb, mert sokkal messzebbre vitte. A t. miniszterelnök ur mint fiatal ember belépett ide akkor mikor a magyar parlamentarizmus verőlyenes napjait élte s itt a régi iskola nagy szellemi voltak, élőkön Deák Ferencel. A t. miniszterelnök ur, úgy látszik egy vasárnapi gyermek volt mert mindjárt Magyarország legnagyobb emberének védőzárnyai alá helyezkedett vagy az vette őt védőzárnyai alá, nem tudom. Mindenesetre felismerte sok kitűnő kvalitást és kezdett véte lényes parlanouti karrierre amelyn ezek a védőzárnyak legalább 50 procentig előcsögtették, a másik 50 procentig szivesen koncedalom az ő tehetősége A t. miniszterelnök ur még nem is nőt ki parlamentari gyermekkorából, már magas teletés kiváló állásban van, amely egy más embernek, aki hu lenne — mert a miniszterelnök ur nem hu, — az ambíció netovábbját képezné. A t. miniszterelnök ur félg mervo. légg nem mervo belement a boszniai vállalatba. Ment addig míg 60 millióba került; megugrott, megretült, melyet többé került. A t. miniszterelnök ur azt mondotta: a bátorságnak jobbik fele az övé. (Zaj.) A boszniai okkupáció lolety, a finansziás hátravókat valahogy, be kérdézzük miként, kibírunk, akkor sóvarogva járkált az egyedül boldogító többségnek táborán kívül és az ő szemlítés. nagy szakismerete tolytan belement a bankalapításba, lett bankár. A t. miniszterelnök ur megint nagyon jól járt. Anyagi jóléte volt olyan, hogy azt hiszem, valamennyien az ellenzéknek saját croukból akkora összegeget előteremteni képtelenek lennénk egykötynen.

Vancsó Gyula: Ez nem tartozik ide!

Rakovszky István: Nem tartozik ide? Jó. A t. miniszterelnök ur tovább maradt ezen a pályán. Jött egy nagy hars, amelyben a t. miniszterelnök ur mindent, amit el lehet követni, helyeselt. Helyeselte — a miniszterelnök ur iránti tiszteletből nem akarok epithetont használni — azokat a választásokat, helyeselte a Tisza-lexet helyeselt mindent. És akkor, a mikor — a miniszterelnök uról sem tételezem fel, hogy nem üzenetül — egy ember, sajnos, a hant takarja eszt, egy férfi, teljes üzenetlenséggel a kibonyolítás fonalat kezdte veszi, és volt férú ahhoz, hogy megtegye az első rizikóval járó lépést és kilépett azon pártból, és — elarulhatom — számított rá, hogy a miniszterelnök ur fogja őt követni, akkor egy véletlen konstelláció folytán a miniszterelnök ur lett Magyarország miniszterelnöke. Horvatsky t. képviselőúras azt mondja, hogy nagy áldozat volt és rá kellett kényszeríteni a t. miniszterelnök urat.

Horvatsky Nándor: *Nem kényszerítém, rábeszélém!*

Rakovszky István: De akkor, t. képviselőúras, a dolgok már rég túl voltak azon a stádiumon.

Horvatsky Nándor: *Dehogy voltak! Ezen fordult meg az egész!*

Rakovszky István: Fentartom azt, hogy rég túl voltak azon a stádiumon abban a percben, mikor báró Bánffy Dezso innen a szabadevűpártból este megszökött, titkon Bécsbe ment és a t. miniszterelnök urat már ott találta a Felső előszobájában, de hogy az ember igazán üzenetül és egy nagy nemzeti követelménynek akart eleget tenni, arra nézve hivatkozom Molnár János t. barátomra. Mi ketten voltunk azok, akikkel ő legelső izben tárgyalt, mikor az interparlamentaris kommisszió összeállításáról volt szó, itt az elsőmeleti teremben. A körül forgott a kérdés, báró Bánffy Dezso eibagya okvetlenül a miniszterelnöki széket. En akkor nyomban felvettem a kérdést: hát akkor mivel tárgyalunk? Mert, ha báró Bánffy Dezso-vel tárgyalunk, ez nem léti az utódját. Sokáig úgy, amint a magyar közönöndás mondja; mint macska a forró kását, kerülgöttük, nem akartunk direkt kérdést intézni. Utoljára direkte azt a kérdést intéztem boldogult Szilágyi Dezshöz: — ott volt Molnár János t. képviselőúras is, — azt hiszem, hogy az elezések olyan bizalommal lesz különösen ezen legutóbbi magadviseleto miatt hozzád, hogy ha te lennél Magyarország miniszterelnöke, az ellenzék bevennyegődnék ebbe a garanciaiba. És ő akkor már kijelentette, hogy erről szó sem lehet: ne gondoljakotk erről, ez ki van zárva, hogy én most Magyarország miniszterelnöke legyek; amit tettem, tettem azért, hogy az országot abból a nagy veszélyből, amelybe bele van sodorva, kimentsem. Hát t. képviselőúras, ennyi babérrédeknek valamennyi babérját a t. szabadevűpárt egyedül a t. miniszterelnök urnak tula donítja és ebből azt a jogcímet vezeti le, hogy ő az a providenciális férfi. Ez nem áll. A t. miniszterelnök ur megtehető kész dologhoz jutott. (Élénk mozgás jobb felől.)

De én most, midőn a t. miniszterelnök urnak parlamentari karrierjét elmondottam, kötelek vagyok a számla-könyv másik oldalát is megmutatni. Megmutatni, hogy mi a mi helyzetünk, mi az enyém, mi ez a párt. (Halljuk! Halljuk! a néppárton.)

Mi, t. képviselőház, életünknek derekán, mikor kenyérünk javát megettük, abban a pillanatban jöttünk ebbe a parlamentbe, mikor olyan izzó volt ennek a teremnek a padozata, mint még soha; gyűlöve a tulajdonról a miniszterelnök ural együtt, mert ő eltört minden méltánytalanságot, amelyet rajtunk elkövetek akkor éppungy, mint ma, megátadva, hidegen fogadva jobbról is balról is.

Madarász István: Nem mind!

Rakovszky István: Nem mind, igazat mond, örömmel konstatálom, különösen akkor nem régen még velünk együtt megharcolták, egyik küzdötték azt a nagy harcot. Es itt szerény tehetőségünk szerint, szerény munkánkkal megteztük azt, ami tőlünk kitelt. Ha lubáztunk, azt — hiszem emberek vagyunk — elismerem de egyet t. miniszterelnök ur: nem volt seoki aki védőzárnyai alá vett volna; nem volt semmi kiállítás arra, hogy ez jóléthez, dícsőséghöz, mihez vezetne. Nem volt semmi, csak egy: hogy kütelességet teljesítettük. (Tetszés a néppárton.)

Es, t. miniszterelnök ur, ha ez, amit én mondok, igaz, és nem hiszem, hogy vaaki ellentmondana, hogy akármit hibáztunk mi, egyben én és ez a part bátran kitartunk a versenyt a t. miniszterelnök uralat: ez az üzenetiség! (Igaz! Ugy van! a néppárton.) És ha a t. miniszterelnök ur nem tesz semmit, elűti utukat, elűti minden támadást, úgy mint azelőtt, és semmibe sem veszi ennek a pártnak tevékenységét: még akkor is, ha nem mi előtünk, de ezen üzenetiség előtt kalapot emene, csak önmagát tisztelő meg. (Tetszés és helyes a néppárton.)

T. miniszterelnök ur, én büszke vagyok azokra a támadásokra és ezek a támadások okai annak, hogy még hibebben kitartok itt, mert gyáva katona az, aki megszököik a támadások elől, különösen akkor, ha elavult, régi arzenalokból megrozsdásodva és kétszeresen mérgezen jönnek elő. (Tetszés a néppárton.)

En nagyon jól tudom, hogy én politikai tevékenységemnek gyümölcsseit nem fogom úgy élvezhetni, mint a miniszterelnök ur, valamint társaim sem fogják élvezhetni. A miniszterelnök ur a politikai élet derűjét élvezti, mi annak borúját. De mi egy zászlót lobogtatunk: ezt a zászlót magasan lobogtatjuk és latjuk, hogy a fiatalok jellemére a nagy veszélyeket és kezd mozogni. (Igaz! Ugy van! a néppárton. Nagy zaj és elenemzések a jobb- és szélsőbaloldalon.)

Olaj Lajos: *Élő szöveg és sajnos!* (Zaj.) *Szögyene maradt a magyar ifjúságnak!* (Zaj.)

Vássonvi Vilmos: *Élő pénzbe is kerül az ifjúság!*

Olaj Lajos: *Nem egy pávan, minden becsületes magyar ember!* (Igaz! Ugy van! a jobboldalon és a szélsőbalon. Mozdás a néppárton.)

Rakovszky István: T. képviselőház! Ezt a zászlót mi tovább fenn fogjuk tartani és tudjuk, hogy ha az önk üldözési következtében kifáradva elhanyagunk vagy elesünk, ez az ügy nincs veszve. Nem fogadom el a címet. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a néppárton.)

A miniszterelnök válasza.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! (Zaj a néppárton. Felkiáltások jobb felől: Halljuk! Halljuk!) T. képviselőház! Jogom van kérni a t. tulajdonaitól és különösen a vádló urtól és környezetétől és társaitól, hogy türellemmel hallgassanak meg. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Olaj Lajos: Ugy van!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha van szívük és van bátorságuk engem itt támadni és vádolni, no hát akkor — engedelmet kérek — elementaris követelménye a parlamentaris tisztességnek. (Igaz! Ugy,

van! a jobboldalon) hogy engem türelemmel halgas-
sanak meg... (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Olay Lajos: Ugy van!
Szell Kálmán miniszterelnök:... engem, aki
nem szoktam sérteni senkit, aki senkinek multjában
nem szoktam turkálni. (Igaz! Ugy van! a
jobboldalon) aki senkinek multját elő nem hozom,
nem is törődöm vele. (Zajos helyeslés a jobboldalon)
mert én az ügyvel törődöm és diskurálók azzal,
aki velem szemben áll és nem kérdeim, honnan
jött, mi volt mi nem volt: képviselő és azon a
jogon áll velem szemben és így tekintem én őt.
(Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.) A képvise-
lő ur nem így. A képviselő ur a multtal akar le-
számolni, a képviselő ur akarja és kényszerít rá,
hogy én beszéljek személyes vonatkozású dolgokról,
amelyeket én mindig kerülni szoktam. de hát en-
gedelmek kérek az önvédelem szempontjából (Élénk
helyeslés jobboldal.) Ugy van! Ugy van! jobboldal)
kötelességem önmagam és azon barátaim iránt, akik
engem támogatnak. (Élénk helyeslés jobboldal.) hogy
a multtal támadással szembenek. (Élénk tetszés,
felkiáltások jobboldal: Halljuk! Halljuk!) És ha most
valaki megkérdi... (Egy hang a néppárt: Meg-
tagadja a multját?) Ha a t. közbeszóló képviselő ur
annyszor és úgy fogja megtagadni a multját, amint
én, no akkor a t. képviselő urat dicserni fogja minden
ember. Ezzel a kijelentéssel a t. képviselő ur a bel-
sejébe enged pillantani és úgy látszik, hogy a t. képvise-
lő ur nem úgy járna el, mint a hogy én járok el,
hanem másként. (Helyeslés jobboldal.)

(A néppárt veresége.)

Ha tehát, mondom, valaki most elfogulatlanul
nézi meg ezt az animózus vitát, amelyben azonban
legyen arról meggyőződve mindenki, engem sem a
nyugalom, sem a hidegvér el nem hagy, nem pedig
azért, mert teljes tiszta öntudattal beszéltek (Helyeslés
a jobboldalon.) és ez szől belülem (Helyeslés a job-
boldalon.) és azt keresi, hogy ugyan miből támadt az
az érdes, ez az éles és tisztán személyes támadás,
(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) azt gondolhatná,
hogy a miniszterelnök isten tudja miéle atro-
ciitást követett el, vagy pedig az isten tudja
miéle ellenséges, személyes vonatkozású viszony-
ban volt az illető képviselővel. Pedig nincs így.
Mentek érzem magamat mindentől, ami akár
főrvényes, akár erkölcsi dolgot érintett az én részem-
ről. Hiszen Rakovszky képviselő urnak éppen csak
egy órával ezelőtt saját magam ellenében egy igy-
vert szolgáltatam, amelyet tölem kért. (Igaz! Ugy
van! a jobboldalon.) Csak jellemezem, festem a hely-
zetet, Rakovszky képviselő urral igen szívesen tár-
salgási nyelven beszéltem az előbb is. Hát miből
származott ez a támadás? (Halljuk! Halljuk!) Kettő-
ből. Az egyik az, mert a képviselő ur nem itt veszt-
ette el velem szemben a csatát hanem künn az
országban. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ezért
önti ki ellenem az ő kegyetlen, ádáz dühét. (Élénk
helyeslés a jobboldalon.) és ezért bugyjan itt ki
belőle az ő szenvedélyes, erős természete. (Ugy van!
a jobboldalon.)

Rakovszky István: Eltalálta!
Szell Kálmán miniszterelnök: Ugy-e hogy el-
találtam? (Tetszés.)

Rakovszky István: Egészen!
Szell Kálmán miniszterelnök: És a t. képviselő
urak még e motívumban sincesen igaza. Hát én nem
kötelességemet teljesítettem? Hát ő kimélt minket?
Ha én illegitimus eszélődkél, ha én erőszakokkal és
nem tudom miéle módon küzdöttem volna a képviselő
urakkal szemben, akkor talán joguk volna hozzá. De
azon tisztességes, azon jóhiszlú küzdelem után,
a melyvel én az urakkal megvívtam a csatát, úgy
jőmú ide, amint azt tette: ez, becsánított kérek, csak
annak ad igazat, ami második motívum az ő nagy
haragjának. (Halljuk! Halljuk!) Ő haragszik és nem
én haragszom. Annak van pedig rendesen az élet-
ben igaza, aki nem haragszik és nem annak,
aki haragszik. (Élénk helyeslés jobboldal.) Hát én
megmagyarázom a másikat is. (Halljuk! Hall-
juk!) A képviselő ur, úgy látszik, itt nem tért semmit.
Nem én vagyok az apis, hanem a t. képviselő ur,
azokban a kijelentésekben, a miket a pártja tesz.
(Tetszés jobboldal.) Azután azon érdes nyilatkozásába
beburkolódva a t. képviselő ur ott az apis, aki ezt
a széklet vörös posztónak nézi. (Élénk helyeslés és
tetszés jobboldal.) Mindenkinek, aki itt ül, akármilyen
az, mihezly az az egy kritérium van, hogy az
szabadelvű. (Élénk helyeslés jobboldal.) annak ellensé-
ges, akit támadni kell, mert az önkének vörös posztó.
(Élénk helyeslés jobboldal.)

Ebből magyarázom én ki azt a haragot azt a
hangot és azért, mert így magyarázom és másért is,
mert nyugodt az öntudatom, egész nyugodtan merek
a leszámolásban résztvenni (Halljuk! Halljuk! job-
boldal.) és a t. képviselő urnak, önvédelmi szempont-
ból csak, az ő vádjaira a világosságot odaállítani.
(Halljuk! Halljuk!)

Mielőtt azonban ezt tenném. — mert nem szere-
tek semmivel adós maradni — engedjék meg, hogy
csak egész röviden a képviselő ur beszédének első
és inkább meritorius részére válaszoljak. (Halljuk!
Halljuk!)

A t. képviselő ur azt mondja, hogy a minisz-
terelnök szereti a szótalmakat és az összeolvadó be-
szédet, mert ő szereti a clair obscurt. Hát kérem, én
sohasem szerettem, sem most, sem máskor, a clair
obscurt, mert tudtam, hogy a clair obscurt az mindig
egy átmeneti állapot, vagy reggel szürkület és akkor
ki kell a napnak jönni, vagy pedig esti szürkület,
akkor el kell tűnni a napnak és jönni kell a sötétségnek.
(Élénk helyeslés.)

En tiszta munkát szeretek és szeretem a világ-
osságot, elfogdom tehát a másik ellentétet a másik
álláspontot, mikor nyugalomra kell térnie a társada-
lomnak és a tevékenységben bizonyos pauza áll be.

de a munka körében, a vita közepében, mindig a
világosságot és pedig az egyedül igaz, az egyedül
jótékony világosságot szeretem. (Élénk helyeslés a
jobboldalon.) Azért feleltem én a képviselő urnak
kérdésére a multkor egészen világosan, mikor ő meg
akart engem fogni, hogy van-e rendszerváltozás gon-
dolván, hogy vagy azt mondom, hogy nincs, és akkor
beleesem az egyik lyukba, vagy azt mondom hogy
van rendszerváltozás, és akkor beleesem a másikba.

En akkor azt feleltem, hogy van rendszerválto-
zás. Meg is magyaráztam, hogy miben van.

Rakovszky István: No hát, van rendszerválto-
zás.

Szell Kálmán miniszterelnök: Hiszen megmond-
tam már a multkor. (Ugy van! Ugy van! jobboldal.)
meg is magyaráztam, hogy miben van. Még azt is
megmagyaráztam, miért nem mondtam akkor, a mi-
kor a képviselő ur kíváncsi nem volt rá és miért
mondom most, a mikor kíváncsi rá. Az ő kíváncsi-
sága azonban elkésve jött mert ő kíváncsisággal
csak azt áruolta el, hogy csak útni, lökni, sebezni,
pszichámi szeret de tényeket felhozni nem tud. (Ugy
van! jobboldal.) Ellenmondások a néppártan.)

Miosoda tényeket hoz fel? Azt mondja. — és
nagy applomb-bal hivatkozott egy mögöttes ülő képvise-
lő urnak, Okohesényi képviselő urnak közbeszólá-
sára — hogy botrányosak a főispáni kinevezések.

(Az új főispánok.)

Okohesényi László: Csak a mostaniak!
Szell Kálmán miniszterelnök: Tartsa meg Oko-
hiesényi képviselő ur a megjegyzését magának, vagy
pedig álljon ki velem szemben, mert én nem fogadok
el egy ilyen kijelentést bizonyítás nélkül Okohesényi
képviseelő ur megjegyzését Rakovszky István képvise-
lő ur magáévá tette. Miben áll tehát a botrány?
(Halljuk! Halljuk!) Abban, hogy Nyitra vármegyében
kineveztek egy főügyészi helyettest aki — mint ő
mondja — nevésséggé tette magát egyszer, mert
kezei közül elszaladt egy szőbáros, egy eszaló; az-
után, hogy egy banketnél kabátot állt és azt valaki-
nek tel akarta adni. (Derűtség jobboldal.)

Ami az első illeti, ez leg-ősebb csak azt bizo-
nyíthatna hogy nem jó főügyész, de talán jó főispán
lesz... (Tetszés jobboldal.)

Rakovszky István: Rendszerváltozás! (Ugy
van! a néppártan.)

Szell Kálmán miniszterelnök:... Ez azonban
semmi körülmények között nem képez botrányt. De
én azoknak, akik a tényálladékokat jobban ismerik és
jobban be vannak azokba avatva, adok hitelt. Azok
azt mondják hogy a dolog nem egészen úgy van,
hanem úgy, hogy az illető kancuót ígért, mert
3000 forintot csalásról volt szó. hazaküldte magát
és hazulról megszökött. Hogyha a képviselő uron
sohasem történt nagyobb dolog, mint ez: akkor gra-
tulálok neki; ezért azonban egy embert elítélni semmi
körülmények között nem lehet. (Ugy van! jobboldal.)

Ami pedig a kabátot illeti, (Derűtség jobboldal.)
engedelmet kérek, először is egy kicsit kétekeltem
azon, hogy ha *bologvált Szalagyi Dező ebben a tereben
most itt úna a képviselő ur ezt el merle volna mondani.*
(Ugy van! a jobboldalon.) De talán akkor is eimonda
volna. Engedelmet kérek ez nem bizonyít semmit.
Nézze a képviselő ur, én ha már szeret a multban
turkálni, 1868-ban vagy 1869 ben, mint nagyon kezdő
fiatal ember, a delegációnak voltam jegyzője, amely
Beósbán ülésezett. Annak a delegációnak előnye gróf
Majláth Antal volt, aki köztesületben álló, kiváló, igen
jelentékeny ember volt a maga nemében. a régi 1848
éotti fogalmak szerint. Ő azonban nem nagyon tudott
az új parlamentum formákba beilleszkedni, hát segítsé-
get igényelt és én akkori kortársaim tanúsága szerint,
igyekeztem neki tölem tehetőleg segédkezni. Egy
napon, mikor valahova együtt mentünk, — mert mind-
együtt mentünk ülésre, ebédre reprezentációs
látogatásokra — Majláth Antal jogja a kabátomat és
rim akarla adni. Csaknem a föld alá sütyedtem s
azt mondtam: Kegyetemes uram engedelmet kérek,
már hogyan jutok ehhez? Erre gróf Majláth Antal
igy felelt:

Öcsém, kettőt tanulj meg! (Halljuk! Halljuk!)
Először nincsen olyan ember, akinek a kabátja feladásában
*ne segíthess, másodsor nincsen olyan nagy és kicsiny em-
ber, akálót a kabátfeladást el ne fogadhasd.*

Talán Kramoln ur is ezt az utóbbit vallotta;
(Élénk derűtség a jobboldalon) ez azonban semmi
esetre sem bizonyít amellet, hogy ő nem lesz kiváló
főispán. (Tetszés jobboldal.)

Különb most a t. urak nagyon bokrosak a
nyitrai főispántól, az utól és nagyon visszaki-
vénják, úgy látszik, a régít. (Ellenmondás a baloldalon.) Talán
sajnálják, hogy új főispán jött, pedig, amíg
Thuróczy Vilmos volt ott, nem hallottam egyebet, mint
folytonosan azt, hogy Thuróczyt onnan kasszánki kell
és el kell venni. Engedelmet kérek ez engem egy
kicsit közel hoz ahhoz a felteigáshoz, hogy nem mind-
dig objektív alaptól sarjadanak ki azok a roppant
elitől nyilatkozatok. (Ugy van! jobboldal.)

A másik ami a képviselő ur felhoz az, hogy
nincsen rendszerváltozás, mert inue — mondja — tör-
tént a mézesheben ennek a miniszterelnöknek hogy
megindították egy vizsgálatot pedig nem is kérték és
a vizsgálat még ma sem fejeztették be; hogy az illető-
nek most sem állapotot meg a büntetése, pedig a fő-
ispán is sürgette, mert be akarták várni a választáso-
kat. Hat ezt így igen tetszetősen lehet illusztrálni. A
dolog azonban igen egyszerű. En vizsgálatot rendel-
tem el, mert kérték de ha nem kérték volna is köte-
lességem volt és jogom van hozzá és nem vártam a t.
uraknak azt a bizonyos kényszerítést, amelyvel
eldeskedtek künn a vidéken programbeszédük al-
kalmával. En elrendeltem Thuróczy vármegyében —
nincs azon mit titkolni — a vizsgálatot. Azután ki-
sülték vastag rendtelenség, hanyagságból és mu-
lasztásból származók; de egy sem sűit ki olyan,
amely az alispánok becsület, tisztessége keze-

lését a legkisebb árnyékkal is illette volna. Mondom,
kisülték mulasztások és e mulasztások olyan termé-
szetiek voltak, hogy a közigazgatási bizottság ezen
vizsgálat alapján amelyet én rendeltem el, őt elítélte
a legnagyobb pénzbürságra. Már most azzal hozako-
dik elő a képviselő ur, hogy nini, a főispán azt
mondta, hogy vagy menjen el az alispán, vagy ő
megy el. Iven felállította a kérdésnek először is nem
tartozik ide. Ami ide tartozik, az az, hogy azokért
a mulasztásokért, amelyek nem voltak semmi tekintetben
sem mala fides-ből, hanem csak hanyagsá-
gból származók, az alispán elvette-e büntetését és
akkora büntetés kapott-e, amekkorát érdemelt, vagy
nem? Elvette! Nem mozdítottat el hivatalából, mert
nem tartottam helyesnek, hogy egy embert aki
hanyagság, mulasztás miatt büntetendő megöb-
lyegeztek, mert igen tisztességes, jóraváló ember;
(Helyes és jobboldal) hanem megbüntettem és a leg-
nagyobb bürsággal illetem azért, mert mulasztá-
sok voltak. Nos, ezt va ami regényzerű dolgokkal
felspékelve találja tel a képviselő ur Nem tudom,
mit akar belőle következtetni, mert ebből sem az nem
következtethető, hogy van rendszerváltozás sem az,
hogy nincs rendszerváltozás. En egyszerűen teljesít-
tettem a magam kötelességét, úgy, amint jónak láttam.
(Helyeslés jobboldal.)

(A leszámolás.)

Végezve e meritorius dolgokkal, rátérek arra,
amit a t. képviselő ur nagy hangon kezd oly orman,
hogy számolunk hát le egymással. Először is ezt
azzal kezdi a képviselő ur, hogy én öket üldözöm e
Házban bántom és vádoló, de a függetlenségi pártot
nem mert azoktól az uraktól félek a képviselő
urtól pedig nem félek. Engedelmet kérek de én e
Házban — és e tekintetben tanuságot fog tenni mel-
tem mindenki és minden gyorsírói felelgyes — sem
nem üldözök, sem nem bántok, sem nem gyűlök, sem
nem ragadnak sem nem támadok senkit. (Ugy van!
jobboldal.) En visszautasítom az ellenem történt támadá-
sokat. (Helyeslés jobboldal.) És ha a függetlenségi párt
abból a tárgyalásomból, amelyn ma viszi a vitát, ki-
lép abba a szubjektív hangba, amelybe a képviselő
ur beiejtett akkor a szélsőbaloldallal, a függetlenségi
pártja épp úgy fogok elbánni mint a képviselő urral.
(Élénk helyeslés jobboldal.) Zaj és mozgás a néppár-
ton.) Arról nem tehetek, hogy a függetlenségi párt
nekem arra alkalmat nem ad, ez a függetlenségi párt
mellett szól és nem a képviselő ur mellett. (Tetszés
jobboldal.)

Amde a képviselő urat sem bántom és semmi
tekintetben sem. Kérem én beszéltem-e a képviselő
urral azon a nyelven, amelyen kezdte a febrati vitá-
nál, tehát ezen országgyűlés legelső diskussziójánál
velem nem a vitakozást, hanem a támadást? Nem ő
áll-e e ő mindjárt azzal amivel ma is a leszámolást
akarla csinálni, hogy az én politikai multom kompromi-
táltára van?

Rakovszky István: Hisz az igaz!

Szell Kálmán miniszterelnök: Legyen az ön
hite szerint! En nem kérek belőle és nem is szeret-
ném ezután ha más véleményen volna. (Élénk tetszés,
és helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.)
Tartozom azonban magamnak vele, hogy elmondjam,
hogy mit tartok erről és ogom van hozzá, hogy a
képviseelő ur ezt, amit a leszámolásban mondani
akarok és mondani fogok, kellő parlamentáris nyu-
galommal, amint én hallgattam az ő beszédét, közbe-
szólás nélkül sziveskedjek meghallgatni. (Halljuk!)

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy a verbói
választásnál én megvádoltam önököt. Ez nincs így,
avagy nem mondtam-e azt hogy így adatott nekem
elő s hogy az illetőnek módjában van ellene tiltá-
kozni? Különbem nem is ezen volt az én argumentá-
ciómnak a sulya, hanem az én argumentációmnak a
sulya azon volt, amit a nyomtatványból olvastam fel,
az önk programjának a 13. pontján, amely vádolja
a kormányt azzal, hogy a tót nyelvet e nyomja (Ugy
van! jobboldal.) és a tótokat erőszakosan magyarosítja.
(Ugy van! jobboldal.)

Rakovszky István: Az nincs benn a pro-
grammban!

Szell Kálmán miniszterelnök: A programnak
ez a pontja három sorból áll, és azután mindjárt a
negyedik sorban jön az, de másképpen van nyom-
tatva, nem mint program, de ugyanazon a lapon,
hanem mint kommentár. (Ellenmondások a néppártan.)
Tessék megnézni, itt letekik előttem. (Zaj.)

Rakovszky István: Ismét öszetöltyük valamit!

Szell Kálmán miniszterelnök: Ha a t. képvise-
lő ur csak annyira tartózkodnék a szószetelőlus-
tól, mint amennyire én szoktam tőle tartózkodni és
mint amennyire én érzem magam mentesnek attól,
akkor bizonyára nem mondtotta volna el azt az ösze-
gabályodott dolgot, amit tőle az imént hallottunk.
(Élénk helyeslés a jobboldalon.)

(A miniszterelnök multja.)

Szell Kálmán miniszterelnök: A képviselő ur
azon kezdi, hogy én politikailag szreencsős viszonyok
között születtem. Beöttem egy nagy szellemek védo-
szármay alatt és annak köszönhetően azt, ami belő-
lem lett. Az vett engem védőszármay alá és így
kezdem meg politikai pályámat. Azonutl azután vala-
hogy felkapaszkodtam miniszternek.

Rakovszky István: Egy szót sem mondtam a
felkapaszkodásról!

Szell Kálmán miniszterelnök: Azt mondtam,
hogy ezen nagy szellem védőszármay alatt lettem
miniszterrel, ami azt jelenti, amit mondtam. Jött azután
a beszéni dolog, attól azután megugrottam. Ezt sem
mondta?

Rakovszky István: Igen, ezt mondtam!

Szell Kálmán miniszterelnök: Azután lett belő-
lem bankár és ez multamnak kapituluma. Hát kérem,
ez áll, de nem egészen így. En soha sem fogom

meghálalni tudni az isteni goodviselésnek, hogy engem politikai pályám legelején annak a nagy szellemnek oldala mellé helyeztet, a kin csüggett, akitől magamba szívtam az ő tanait, szellemét, elveit, igazságosságát s akinek én nem vagyok eléggé méltó tanítvány, arra se méltó, hogy saruit megoldjam, még emlékeiben sem. Elismerem, hogy politikai karrieremnek az volt az első alapvetése. (Tetszés jobboldal.) Aki azonban azt gondolja, — legyen ezen gondolata az övé és jogosult — és azt állítja, hogy én becsület munkáim nem igényeztem politikai pályafutásomnak ezen első éveiben kötelességet teljesíteni, azzal én nem vitatkozom. (Élénk tetszés jobboldal.)

Rakovszky István: Azt én se mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Annak szíves figyelmét én egyszerűen arra kérem fel, méltóztatásuk állapozni ennek a képviselőháznak az iramnyait és naplótól 1868-tól fogva 1875 nem tudom hányadikáig, amikor miniszter lettem s ha akkor azt találja, hogy én nem teljesítettem kötelességemet, hogy nem dolgoztam, hogy nem munkálkodtam, hogy nem hagytam nyomokat azokban a nehéz időkben és hogy, mint egyszerű képviselő, nem vettem ki részemet abból az alapvető és kezdeményező nagy munkából, az vessen azután ilyen frívól ötletet (Hosszantartó, élénk helyeslés és taps a jobboldalon.) ennek a pályafutásnak elejére; de ne mondja: ez hát a háttér annak az emelkedésnek és annak a politikai karriernek, amely a miniszterelnök múltjának egy részét képezi. (Tetszés jobboldal.) Nohát, a t. képviselő ur kicsavarja belőlem többet, mint amennyit mondani akartam, kicsavarja belőlem azt, hogy 1870. végétől kezdve nem volt esztendő, amikor rá ne beszéltek volna, hogy csaknem kényszerítő felhívásokot nem kaptam volna arra, hogy különböző tisztségekkel kínálják meg, ezen padokra üljek. És én 1875. februárjában ezen hívásoknak nem tettem eleget. En sokkal előbb lehettem volna már miniszter, mint amikor lettem; én akkor jöttem ide, amikor kötelességem parancsolta ezt. (Élénk helyeslés jobboldal.) De legyen a képviselő ur hite szerint, hogy nem önzetlenségből tettem, mint ahogy ezt nyíltan szemembe vetette, hát legyen veje boldog, de azok, akik azon idő eseményeire emlékeznek másként tudják ezt. En akkor, 1875-ben is kötelességzetemről folyólag jöttem ide, amidőn láttam, hogy az új politikai helyzet elkerülhetetlenné teszi azt, hogy én ezen szüllyeskedő üljek. (Ugy van! jobboldal.) Amíg pedig azt hittem, 1870-1875-ig, hogy én nem elkerülhetetlen, nem jöttem ide. De valamint hogy nem kerestem ezt akkor, amidőn idejöttem, úgy nem kerestem azelőtt sem, mert ha kerestem volna, igen sokszor, mondatom minden évben megtaláltam volna. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a közepén.)

Most jött az én pénzügyminiszterségem. (Halljuk! Halljuk!) En átvettem egy deficitet, amely 63 millió forinttal rugott; átvettem a függő váltóadóságot, amely 153 millió összegben esedékes volt és átvettem egy tönkrement állam hitelét és az állam fizetőképességét tisztára a csőz szélén. Hogy eredménytelően dolgoztam-e, vagy nem: az nem tartozik ide, de dolgoztam, a mennyit tudtam, és a midőn ezen széklet elhagytam, akkor a deficit 21 milliót tett ki adósság-törlesztésre telve összegeket is beleértve, és a függő adósság beváltásának nagy műve folyamatosan volt és az a nagy veszedelem az országról el volt hártva. (Élénk helyeslés és éljenzés jobboldal.) Ekkor egy nagy esemény következett: meg lett állapítva a magyar rente (Ugy van! jobboldal és a közepén.) sikerült helyreállítanom és megalapítani a magyar hitelt és leraktuk a magyar gazdaságnak, a magyar államvasuti rendszernek és a magyar gazdasági fejlődésnek alapjait. (Helyeslés és éljenzés jobboldal.) Most mi történt? Azután — azt mondja a képviselő ur — „megugrott a boszniai kérdés elől, mert csak félig szívet belemenni a dolgokba, a midőn az már 60 milliótól többé került, elment.” It a t. képviselő ur avatatlan kézzel nyúl egy olyan kérdéshez, amely sokkal komplikáltabb, hogyszem csak így felületes és felszínes módon el lehetne útni. (Ugy van! jobboldal.) Még ha úgy volna is, hogy én csak azért a 60 millióért mentem el, — pedig nem úgy volt — még akkor is elismerem és tisztelettel érdemel a kötelességzetnek azon ereje és a kötelességzetnek azon teljesítése, (Ugy van! Ugy van! jobboldal.) amely engem innen elvitt, aki innen nem elűzve, elkergetve és megbuktatva, hanem önként, kötelességből távoztam. (Élénk helyeslés jobboldal.) Tovább megyek. Nem ugrottam meg s nem is azért mentem el. Nem ugrottam meg — és ezt szabad mondanom, a diskreció legszélesebb követelményét tartva szem előtt — nem ugrottam meg, mert előre megdefiniáltam azt, hogy ha az az akció bizonyos határokat túlélt és nem azon módon vitetik keresztül, amely bizonyos feltételeken alapult, amelyekhez hozzájárultam: akkor én a felelősséget nem fogom tovább viselni, mert egy helytelen ut és egy örvény felé látom a monárkiát, az országot rohanni. (Ugy van! jobboldal.) Ezt előre megmondtam és amidőn bekövetkezett az, amit előre megmondtam, hogy nem azon bizonyos feltételek alapján vitetett keresztül a dolog, még akkor is maradtam, mindaddig, amíg bajt okozott volna az elmenetelem, amíg az megugrás lett volna és előteremttem azon eszközöket, amelyek nélkül nem lehetett volna abból a bajból kizavarni és az országot kivezetni. (Élénk tetszés jobboldal.)

Szerajvo elfoglalását augusztus 18-án és Bosznia szeptemberben már legyőzte lett, és én októberben mentem el. Hát nem ugrottam meg. De még nem is csak ezért távoztam, de láttam, hogy egy akción fel kell tartóztatni az én kárpótlással, tudniillik azt a rázkódást, amely végzetessé és veszedelmessé válhatott volna, és azon akción, amely tulajdonképpen vissza kell térni abba a mederbe, amelybe azután szerencsésen visszatértél, és amelyben ma van (Helyeslés a jobboldalon.) Nem szóltam arról soha, de igen sok ember, aki objektíve nézte a dolgokat, erre rájött; de arra senki sem jött rá, amire a

tisztelet képviselő ur most jön, hogy nekem 23 esztendő múlva azt mondja, hogy én megugrottam. Hát, t. képviselő ur, én engem tekinthet akárminek, akármilyen gyengének, akármilyen tehetség nélküli embernek de engemet nem fog bátorlaniannak és gyávának látni soha. (Élénk helyeslés és éljenzés, taps a jobboldalon.) És higgye meg nekem, t. képviselő ur, — én politikai állásfoglalásról és politikai bátorságról beszélek — hogy a politikai és az egyéni bátorságnak sokkal nagyobb mértéke kell hozzá, bizonyos dolgokban helyt állni, a vádakat és a gyanúsításokat tűrni, csak a lelkiismeret szolgálatát követni (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.), de az úntudatnak erejével állni ott, mert az adja meg a hitet és meggyőződést a további működésre és az ottmaradásra való erőt, hogy majd a végén, a dolgok végtélődésénél ki fogjuk mutatni, hogy milyen célok és intenciók, indokok és törekvések vezetik az embereket akkor, mikor ki-vérből meggyanúsították. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)

A tisztelt képviselő ur aztán még rejtelmesebben kezelve a kérdést és az én politikai multomat, tovább megy és azt mondja, hogy lett belőlem bankár. (Halljuk! Halljuk!) Nekem nincsen semmi okom erről nem beszélni, nem is beszélnem volna róla és a tisztelt ház türelmét sem vettem volna igénybe, de engedelmeket kérek, mert ez rossz értelemben van mondva, mert ez gyanúsító értelemben van mondva, (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) mert ez kisebbségi értelemben van mondva, tehát kötelességem nyilatkozni.

En ott, azon a helyen (a középre mutat.) 1882-ben rámutattam egy igen hosszú beszédben az ország pénzügyeire.

Lengyel Zoltán: Vészi helyéről?

Széll Kálmán miniszterelnök: Mi köze a képviselő urnak ahhoz, mi baja van vele? Higgye meg, nem valami nagyszerű dolog, hogy mikor ezeket fejtegetem, egy ilyen nagyon kisszerű közbeszólással engemet zavarni akarnak; ebben semmi vele sincsen. Mondom, 1881-ben és 1882-ben ott ültem azon a helyen és akkor rámutattam arra, hogy az ország pénzügyei — rézeten szerint — nincsenek rendben és nem vitetnek abban az irányban, amelyben vitetniük kellene. Kiállottam a sakra és figyelmessé tettem mindenkit, nagyon erős, bátor kritikával. Megtettem a magam kötelességét. Hogy azután én mindenféle kisebbszerű és aprób dolgokban, mikor nem voltam vezető, tehát a felelősség nem terhelte e sorban és különben is politikailag visszavonultam, nem szóltam fel minduntalan, hogy markirozzam, mit tartok helyesnek, mit helytelennek, mit jónak és mit rossznak; a parlamenti és pártélet természetéből folyik ez. Lettem tehát bankár, azt mondja Rakovszky képviselő ur. Miből állott ez az én bankárságom? En akkor politikailag visszavonult helyzetben voltam és megalkottam egy intézetet, ahová engem nem vitt be senki, semmiféle protekció, semmiféle kör, sem nem hatalmi, sem pénzűző, amelyet megcsináltam magam semmiből, hogy az ország magtalan reálhitelet szolgálja, hogy az ország záloglevélhitelet tegye erősebbé, hogy megteremtse azt, ami nem existált addig, ami azóta sok száz millióval volt üdvös hatású az ország gazdasági fejlődésére, az úgynevezett kommunális hitelt. Ezt az intézetet megcsináltam, első pénzt adtam sokiké és segítettem. És a szemembe veti a képviselő ur, hogy ott nekem több jövedelem volt, mint nem tudom hány képviselőnek összevéve; hát erre azt felelem, hogy mindig tisztességes és elégséges volt, de nagygya akkor lett, mikor az intézet megnőtt nagygya az én véres verítékemmel — mert az nem volt sinecúra, hanem egészen erővel dolgoztam ott, a mellett, hogy itteni kötelességeimet is teljesítettem, akkor igenis az én becsületes, fáradsággal, felelősséggel járó munkámért járt díjat elodogattam; önzéssel fogadtam el. (Zajos helyeslés és taps jobboldal.) Elodogattam, mert abban nem látok sem kisebbsítőt, sem becsmerőt, sem semmit, ha valaki becsületesen és a saát munkájával keres. (Zajos helyeslés és taps jobboldal.)

Hát így értelemben tekintem a dolgot minden vonatkozásában; nemcsak megengedett, nemcsak minden tekintetben helyes és az ember munkájához természeténél fogva adhérealó dolgoknak tartom, hanem tartom a társadalom és az állam életében és tevékenységében az egyedül helyes elgrogásnak, nem azért, mert demokratikus és liberális, hanem mert ez alapelgogása minden, jól és becsületesen felgogott munkás társadalmi rendnek. (Élénk helyeslés jobboldal.)

Már most ha ennek az intézetnek egyetlen egy ügye volna amit az az intézet, akkori működésében inkompatibilis módon, vagy azzal adhérealó módon csinált volna magának; ha az intézet bármiképpen, akár a törvényhozástól kapott volna a legkisebb protekcióit, vagy kedvezményt, vagy előnyt, — a legkisebbet csak — akkor azt mondanám, a képviselő urnak igazsága van. En nem vettem igénybe semmiféle kedvezményt a földön. Az én intézetem fizetett adót, fizette a bűtyegeket, nem kapott semmi privilégiumot, csak a köztörvények oltalmát és így konkurált — még pedig a magyar hitel nagy hasznára — olyan hatalmas intézetekkel, melyeknek igenis volt privilégiumuk. (Élénk helyeslés jobboldal.)

Hát, ha ez így van, akkor kérdezem minden igazságos embertől, hogy abban van-e az én multom kompromittálva, mert én becsületesen dolgoztam? Hát többet ért volna, hogy akkor, mikor nekem módomban volt és talán csak nekem volt módomban — összekötöttesemnél fogva és, megmondom, talán nevémmel fogva — ezt a nagy kapitálist ezen patriarchiális, nem spekulációs természetű banküzletre megszerezni: helyesebben jartam volna-e el az ország érdekében, ha, midőn visszavonultam, e helyett inkább sétáltam volna az utcán és nem tudom, milyen más dolgokon törtém volna tejemet. (Ugy van! Ugy van! jobboldal.) Azt hittem, hogy én okosabban cselekszem ha én politikai visszavonulásom azon körkörösében dolgozom és munkálkodom az ország hite-

lének emelése érdekében és más fontos ügyek érdekében. Hogy azután azt, ami nekem kijárt, úntudatosan, önzéretesen, mint az én munkáimnak árát, elfogadtam, ezt, bocsánatot kérek, nem hányhatja szememre senki! (Élénk helyeslés, Ugy van! Ugy van! jobboldal.)

Hogyan bukott meg Bánffy Dezső?

Most jön az, amit a t. képviselő ur — aki pedig engem vádol clair obscur-rel — igazi clair obscur-be helyeztet, hogy ebben aztán fel ne lehessen ismerni a valódi tényállást. Egy művészi, vagy tán nem egészen sikerült művészi fogással — mert hisz akkor nem tudnám az áttetsző leplet oly könnyen lerántani és meglátni alatta a nagy tévedéseket — rakta össze a képet. Fátyol alá helyezte, hogy sokat értsenek belőle az emberek, kiki izlése szerint értsen belőle, amit akar, vagy akár mindent is. Azt mondja a képviselő ur, hogy nem lehet azt mondani, hogy engem rá kellett beszélni arra, hogy miniszterelnök legyek, mert — azt mondja — arra predesztinálva más volt: az az elhunyt barátunk, akinek elhunyt nagy vesztesség az országra, nagy vesztesség az ország minden érdekére, és legelső sorban a liberálisizmusra, amely a t. képviselő urnak veres posztó. (Ellenmondás a néppárton.)

Rakovszky István: Tapsvihart kérünk!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt mondja a képviselő ur, hogy arra ez az elhunyt jelesünk volt hivatra, de én mindent készen találtam, aztán egy napon, amikor báró Bánffy Dezső — szóról-szóra így mondta — *éjszaka itt megszökött, engem Bécsben talált a király előszobájában.* Ez, kérem, magyarul mit jelent? Magyarul azt teszi, (Halljuk! Halljuk!) hogy én *sutyomban, hátmegett és titokban kikerestem és kijártam magamnak a felsége előszobájában a miniszterelnökséget.* (Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon. Ellenmondás a néppárton.)

Rakovszky István: Nem jelenté azt!

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselő ur! Ha volt bátorsága és ha volt indoka engem így leírni, menjen, kérem, egy lépéssel tovább: legyen bátorsága bevallani, hogy ennek világos magyar értelme más nem lehet, mint meggyanúsítani engem azzal, hogy kijártam magamnak a miniszterelnökséget, mert titokban fölmentem, még a volt miniszterelnök előtt ott voltam a felség előszobájában. Ezt teszi magyarul, amit a t. képviselő ur mondott.

Kijelentem, hogy ez a-tól z-ig *abszolút valótlanosság* és pedig igen nagy és teljes valótlanosság, akkora, hogy nagyobb el sem tudok képzelni. Már most elmondom, hogy hogyan volt.

Azt mondja a t. képviselő ur, (Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök cseppet.) *hogy én készen találtam mindent!*

Rakovszky István: Ilyen inszinuációkkal a miniszterelnök ur elhallgathatna!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy titokban odamentem!

Rakovszky István: Kikérjük magunknak, hogy a miniszterelnök ur mást citál, mint amit mondtak!

Széll Kálmán miniszterelnök: Szóról-szóra mondom és erre tessék kádenciát mondani.

Rakovszky István: Azért teszi, hogy tapsvihart legyen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez gyenge mentség. Azt mondta, hogy amikor báró Bánffy Dezső éjjel innen elment, (Közbeszólások a jobboldalon. *Megszökött!*) jól van, megszökött, akkor felment Bécsbe és engem az előszobában talált. Ezt mondta, hát nem híven citálok? (Zaj a néppárton.) Erről van most szó.

Rakovszky István: *Beim volt minden újságban!* (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Igen szárazon, igen egyszerűen és, gondolom, világosan meg fogom mondani, hogyan volt a dolog. Először is, amit mondtam, erre nézve abból egy betű se áll. (Halljuk! Halljuk!) Hogy nekem mi nézetem volt decemberben 1898-ban és január elején az akkori helyzetről, azt én világosan és határozottan elmondtam mindenkinek és első sorban az akkori miniszterelnöknek, báró Bánffy Dezsőnek. Nekem az volt a nézetem akkor, hogy én addig kitartok a mellett, hogy őt támogatom, amíg az országgyűlést hosszabb időre el nem napolják, törvény-

ellenesen fel nem oszlatják és semmi erőszakos lépéshez nem nyulnak. Ez volt a három feltétel és kijelentetem, hogy addig kitartok, mert a többségben megvan az animus legem ferendi, a budget-t meg akarja csinálni, a kisebbség nem engedi, nem szabályszerű parlamenti eszközökkel megakadályozza; én tehát a kisebbséget látom törvénytelen terén; a kormányt pedig a törvényesen, hát én kitartok, ha megteszik azt a három dolgot. Ez volt az én álláspontom, ehhez ragaszkodtam és ezt báró Bánffy Dezsőnek meg is mondtam már decemberben. Az volt az én kifejezésem: animus legem ferendi megvan a többségben és a többség egyebet nem akar; belejött ez a kifejezés még Tisza István ujvi beszédébe is szó szerint és az is belejött, hogy én a helyzet megoldására egyedül célravezető utnak a kiegyenlítést és az ellenzékkel való kibékülést ajánlottam; — következett, hogy az ellenzék fel lett szólítva az ő kívánásainak előterjesztésére. Azok előterjesztettek. Mikor én azokról tudomásul szereztem, úgy emlékszem, január 12-én volt, a napokat is tudom és azzal a felfogással találkoztam némely helyütt, hogy ezen pontok alapján nem lehet még tárgyalni sem, mert ime, az ellenzék azt követeli; hogy az önálló vámtérületnek a kérdése, jogi állapota felvételék és hogy a külfölddel mi mint önálló állam szerződünk időközben is, mert ez már oly két követelés, hogy nem lehet teljesíteni... (Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem lehet?) Az én csekély tehetségem és gyenge erőim szerint nem, a szerint mert a képviselő urával nem rendelkezem. (Derütség jobbfelől.) Akkor törték a fejüket azon, hogy hogy lehet az első percben ezen valóban nagy elvi elentétben levő két dolgot kiegyenlíteni. Hát a vak tyuk is talál, találtam én is egy megoldást és ezt ajánlottam a miniszterelnöknek és a mellett ült pénzügyminiszternek. Mindaddig egyetlen ellenzékí férfival nem beszéltem, sőt kerültem is, hogy velük találkozzam, sőt nem láttam és nem találkoztam egyetlen disszidenssel sem, akik Szilágyi Dezső vezérlete alatt kivonultak, nehogy engem bárki azzal vádoljon, hogy konspiráltam, mert ez nem természetem. Akkor közöltem megoldási módzataimat, melyeket később Széll-formuláknak neveztek el, az önálló vámtérület jogának tisztán odaállításáról és fenntartásáról és az időközi szerződések megkötésének módjáról. (Derütség a néppárton.) Aki nevet, az meg sem tudja érteni, és ha megkérdézném, nem is tudná megmondani, hogy micsoda. (Zaj. Buzáth Ferenc közbeszól.) A képviselő ur ne közbeszólással feleljen, hanem utánam álljon fel és mondja el. (Halljuk! Halljuk!) Akkor kötelességszerűleg az akkori kormány ő felségének ezt a megoldást tudomására hozta s az itt mellettem ült pénzügyminiszter szintén Bécsből visszatért, ahol erről a dologról jelentést tett, kért engem be a miniszteri szobába január 18-án és azt mondta, hogy ő felsége a legközelebbi napokban fog hivatali, mert télem akarja tudni nézetemet az ország állapotáról, a fennforgó nagy kérdéssről, a kibonyolításról és ezekről a javaslatokról, melyeket tettem. (A pénzügyminiszter felé fordulva.) Ugy-e, így van? Mikor ezt velem közölték, hétfő volt és én rávaló pénteken, 19-ikén, vagy 20-ikán kaptam a parancsot ő felségétől, még pedig báró Bánffy Dezső útján, mert ő mint miniszterelnök adta nekem át, hogy én vasárnap menjek Bécsbe. (Mozgás jobbfelől.) Én vasárnap, január 22-ikén, mentem Bécsbe és kaptam ő felségétől a parancsot, hogy nála jelenjek meg déli 1 órakor.

Ő felségénél voltam déli 1 órától 3 és fél óráig, tehát két és fél órát át báró Bánffy Dezső tudtával és nekem sikerült ő felségét megnyugtatni, ő felsége előtt álláspontomat kifejeztem, igazolni és prozociómat megmotiválni. Ő felsége kegyesen meghallgatta előterjesztésemet és másnapra odarendelt. Időközben ő felsége báró Bánffy Dezsőt is felrendelte. Engem ő felsége reggel ismét fogadott és egyenesen báró Bánffy Dezső urhoz küldött és én báró Bánffy Dezsővel ekképpen találkoztam a Bankgasseban ő felsége parancsából, világos nappal. (Derütség a jobboldalon.) S akkor már ő felségétől azt a megbízást kaptam, — élő emberek vannak, akik ezt mind megmondhatják — hogy én közvetítem és vegyem kezembe az ellenzékkel való kiegyenlítés

dolgot. Erre én ő felségét arra kértem, hogy ettől a szereptől engem kegyesen mentsen fel: én nem kívánom ezt a miniszterelnök helyett vezetni, aki a parlamentáris felelős miniszter, sőt ne parancsolja, hogy ebben részt vegyek; én felajánlom szolgálataimat minden tekintetben, de ezt ne méltóztassák tőlem követelni. (Zaj.) Én ő felségének igazolni fogom utólag, hogy az én erős megvédő-tatásom miatt, hogy be nem várva engedélyt, a magam igazolására és védelmére kénytelen vagyok ezeket rögtönözve elmondani. De kényszerít rá ez az adás, igazságtalan támadás. (Helyeslés a jobboldalon.) Akkor ő felsége egyenesen rám parancsolt, és mikor én azt láttam, hogy én vagyok talán az alkalmas eszköz arra, hogy ez a kiegyenlítés megtörténjék és az ország kivezettesék abból a zürzavarból, amelyből már kiut nem látszott, amelybe belelovagolta magát és az országot az ellenzék s nem tudott visszamenni belőle és amelyben féltettem az alkotmányt és a dolog törvényes rendjét, akkor meghajoltam ezen paracsó előtt és elvállaltam a közvetítést a miniszterelnök mellett. Eddig egyetlen szót én a t. urakkal nem váltottam más, mint ami ezen közvetítő szerepből kifolyólag és a parancs folytán, melyet kaptam, kötelességem volt.

Rakovszky István: Tudta ezt báró Bánffy? (Nagy zaj a jobboldalon.) Van ennek oka, miért kérdezem! Báró Bánffy tagadta!

Széll Kálmán miniszterelnök: A képviselő ur éppen kapóra jött! (Derütség.) Elkapom úgy, amint diákkoromban a longamétánál el tudtam kapni a lapdát. Nemcsak tudta báró Bánffy ezt, — nem is tagadta — hanem apprehendálta. Tudta, sőt minden szót, minden lépést. Hiszen báró Bánffynak, ő felsége parancsából, én mondtam a Bankgasse-i magyar házban, ő felségétől hozzá küldve, és báró Bánffy tanúságot tehet mellettem — pedig az ő tanúságtételét elhíthetik az urak mert nem nagy részrehajlás viselkedik irányomban. — En azután nem mondtam egy szót sem önöknek, sem nem jelentettem egy szót sem a királynak az ő tudta, az ő egyenes tudósítása és értesítése nélkül, illettőleg a nélkül, hogy én vele ne közöltem volna mindig mindent, amit én a királynak és önöknek mondtam. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Azok az urak, akik be vannak avatva a dologba, erről tanúságot tehetnek.

Igy áll hát az igazság, nem ahogyan engem méltatlanul vádol. Én vittem a kiegyenlítést legjobb tehetségem szerint. Én voltam-e az, aki bírta a maga közreműködésével eredményre vezetni, nem-e, azt én itt nem vitatom. De az eredmény mellett szól, hogy én becsületesen és hiven teljesítettem a vett parancsot. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.), és meggyőződés szerint azt, amit teljesíteni kötelességem volt, erre nézve ha a t. képviselő ur elfogult, hogy ezt megbirálja, kérdezze meg szomszédjait, akikkel tárgyaltam, vagy bárki mást, mert a volt nemzeti párt tagjait most nem fogadja el hiteles tanúknak. (Derütség a jobboldalon.) Kérem, kérdezze meg.

Rakovszky István: Tapsvihar nélkül?

Széll Kálmán miniszterelnök: Tapsokkal vagy tapsok nélkül az én szavaim igazságát nem rontja le. (Tetszés jobbról és a középben.) Engem avval megzavarni nem lehet, sem azt nem bizonyítják, hogy azok a szavak, amelyeket én mondok, igazak-e vagy nem igazak-e. (Tetszés és helyeslés jobbfelől.)

Mikor aztán valószínűvé vált, hogy javaslatom alapján az egyezkedés létrejön, akkor közvetkezett számomra egy nehéz óra és én most a t. Háznak és az országnak ünnepélyes szavamat adom, (Halljuk! Halljuk!) hogy abban az egész eljárásban, amely nem volt olyan könnyű, mindenképpen láttam, mert nagyon nehéz és erős intellektuális és fizikai munkával is járt reggeltől estig, engem egy vezett: az a kötelességérzet, (Élénk tetszés jobbfelől.) amelyet éreztem, hogy használjak vele a kibonyolítás ügyének és használjak vele az országnak, az alkotmányos rend helyreállításának és a törvényes normális kisbirtokosság ügyének. Ez volt a mi közös érdekünk és az a nagy, szent cél, amely előttünk volt. De még egy vezetett, az, hogy ha csak lehet, úgy vezessem a dolgot, hogy ne én legyek kénytelen átvállalni azt, ami a betetőzése a dolognak. Kerültem mindent a legnagyobb aggályossággal, hogy rám ne szakadjon a miniszterelnökség.

Horánszky Nándor: Ez így van!

Széll Kálmán miniszterelnök:... hogy fel legyek mentve az alól; ezekre önöknek szavamat adom. És az a Rakovszky képviselő ur, aki még nem volt elvakítva a politikai szenvedély és gyűlölség által, amelyet ellenem táplál, — mert nem én bennem van a gyűlölség, mert ő van tele gyűlölettel és optikai csalódással, csak a magát látja bennem és a magát teszi ellenem, — az a Rakovszky képviselő ur is tehet többek között mellettem tanúságot, hogy én szabadkoztam és vonakodtam és nemhogy kellett volna engem visszatartani, hanem, hogy én azon politikai tárgyalásokban még az ő rábeszélő szavát is halottam, amelylyel biztatott, — nem egyre tudnék hivatkozni, — hogy vállalkozzam rá, mert egyedül én vagyok képes a békét helyreállítani. Ez így van, ezt tudta mindenki. En kerültem ezt a széklet, vonakodtam tőle. (Élénk tetszés és helyeslés jobbfelől.) És higgye meg nekem a t. képviselő ur, mikor ütött az a nehéz óra, amikor ő felsége a szobájában imígyen szólt hozzám:

Ugy látom, a helyzetnek az a kibonyolítása, amely szívemen fekszik, hogy Magyarországon helyreálljon a dolgok rendes menete és az ország alkotmányos élete zavaroknak ki ne tétessék, úgy érhető el, ha én azt, amit előkésztett, megköti véglegesen az ellenzékkel az egyezséget és azt kezessé teszi; és ezért, mert őt az ország, úgy látszik, óhajta és mert én is óhajtom és akarom, vállalja el a miniszterelnökséget.

Meg fogja nekem becsapítani ő felsége, hogy ebben a reám nézve komoly helyzetben, midőn én a magam múltjában megtámadva, midőn politikai becsületemről van szó, öntudatom erejével és tiszta lelkiismerettel állok itt, de midőn engem meggyaláznai, megkisebbiteni törekszik Rakovszky ur, hogy ezzel politikai célt érjen el, akkor hallgatnom nem lehet. (Hosszantartó élénk tetszés, éljenzés és taps jobbfelől és középben.) akkor, mikor engemet így vádol — és ez nem nevetséges dolog és nagy frivolitás ilyenkor nevetni. (Igaz! Ugy van! jobbfelől.) Ha én vádolom a képviselő urat valaha ilyenlél és a képviselő ur védené magát velem szemben: legyen meggyőződve, hogy akkor én nyugodtam és nem nevetve hallgatnám. A képviselő ur tehát megvádolt azzal, hogy én csusztam...

Rakovszky István: Folyton insinuál! (Mozgás a néppárton.)

Széll Kálmán miniszterelnök: Egy szóval se. Hisz csak tükörben mutatom be, mivel vádol. Ez csak gyermekes protestáció és nincs Rakovszky képviselő urnak igaza, ha azt mondja, hogy én mást mondok. Már bebizonyítottam kétszer azt a szöszertint kijelentését, hogy a miniszterelnök életem Bécsbe báró Bánffy Dezsőnek tudta nélkül és báró Bánffy Dezső ott találta őt a király előszobájában. (Zajos felkiáltások jobbról: Azt mondta!)

Hát én e szavait idéztem. Tehát jó, nem azzal vádolt, hogy csusztam, nem, hanem azzal, hogy én úgy mentem fel Bécsbe, az akkori miniszterelnök tudta nélkül, mert ő ott talált...

Rakovszky István: Azt sem mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök:... és mire jött, ott voltam az előszobában. Hát ezt se mondta és mit jelent ez? (Zaj a néppárton. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Van egy halhatatlan olasz opera, annak egy jelenete engem nagyon megkapott és mindig megkap, ha látom. Ebben az operában van egy alak, akiben a zeneköltő és a szöveg költője azt akarja odaállítani, hogy miképpen terjed és mivé válik az, ha valaki valakire valamit ráfog. A Figaro lakodalmában azt mondja Bazilio a ráfogásról és rossziban keltéről, hogy eleinte ez olyan, mint egy kis szellősugár, később lesz belőle nem szellősugár, hanem lármásabb és hangosabb és végre pedig vihar. (Tetszés jobbról.) Hát az a pár szócska is ilyen hatást alkalmas előidézni, hogy ott voltam én az előszobában és ott voltam a miniszterelnök előtt, a nélkül, hogy ő tudta volna, és ő ott talált engem. És ez mit jelent? Mit jelenthet egyebet, mi más ennek a világos értelme, mint az, amit a t. képviselő urnak én tulajdonítottam? Pedig most szó szerint idéztem szavait és ezzel talán meg van elégedve. Vagy talán meg akart dicsérni a kép-

viselő ur és azért mondotta? (Elénk derültsgéjével.) Azt gondolom, nem; azért mondta, hogy beletegye ebbe gyanujának és fulánkjának egész erejét. (Igaz! Ugy van! jobboldal.)

De folytatom. Hígyjék meg nekem, én nem tolokodtam előre. Én helyettem bárki lehetett volna miniszterelnök. Kénytelen voltam elfogadni a helyzetet úgy, a mint volt és végre éreztem magamban, hogy ha ilyen viszonyok között a magam kényelmét, anyagi érdekemet, egészségemet és mindazt, ami nem kötelesség, ha mindezt tekintem, nohát akkor nem vállalom miniszterelnökséget, (Igaz! Ugy van! a jobboldal.) mert nem voltam semmiképpen sem ráutalva, sem politikailag, sem semmi tekintetben, se kedvem nem volt hozzá, se akaratom nem volt arra törekedni. Sőt vonakodtam tőle. (Igaz! Ugy van!) Én azonban nem személyes érdekemet tekintettem, mindent háttérbe szoritottam s egyszerűen kötelességemet teljesítettem. (Elénk helyeslés és éljenzés a jobboldal.)

A t. képviselő ur azt hiszi, — mert ezt a szót is használta: önzetlenség — hogy ő az önzetlen, velem ellentétben, és azt is, — vagy nem tudom micsoda szót használt — hogy én erre rájuttottam. Hát, ha a t. képviselő ur ez alatt azt érti, hogy én, ha kötelességet nem nézlek, igen szívesen és minden percben itt hagynám ezt a helyet, amely, megengedem, hoz elismerést, hoz dícsőséget, de hoz töviseket és hoz keserőséget is (Igaz! Ugy van! a jobboldal.) s hoz fizikai és lelki erőltetést, hoz fizikai és lelki munkát, akkor, mint amekkorát mondhatom, csak a legnagyobb kötelességérzettel lehet elbírni és teljesíteni, ha ezt érti, hát akkor igaz van. (Zajos tetszés és helyeslés a jobboldal.)

Most én kitértem a t. képviselőház előtt multamat minden ízében. (Hosszantartó, zajos éljenzés a jobboldal.) Én tudom, hogy multam szennytelen, — ezt érzem — politikai és erkölcsi tekintetben egyaránt, mint tudják, hála Istennek, mások is. (Hosszantartó, élénk helyeslés és éljenzés a jobboldal.) Nincs azon folt, nincs azon redő, nincs abban titok. Tessék idehozni, mint a hogy a képviselő ur idehozta, csak nekem tett vele szolgálatot. (Hosszantartó, zajos helyeslés és tetszés a jobboldal.)

Kénytelen voltam ebbe belemenni az önérelem szempontjából, de igazoltam, hogy be tudom szavatolni életem minden tétjét. (Nagy tetszés jobboldal.) Lehettem gyarló, lehettem sokkal kisebb, — és bizonyosan az voltam — mint a milyennek talán jóbarátainak egyike-másika engem rajzol, (Ellenmondás jobboldal.) engem rajzol, (Ellenmondás jobboldal.) mondom, lehettem, voltam is. De én mentnek érzem magam attól, hogy ennek az országnak akár törvényei, akár alkotmányos elve, akár szabadelvű iránya, (Elénk éljenzés a jobboldal.) akár pedig bármely érdeke ellen bármikor életemben, bárhol ültem, vétettem volna, akár pedig bármikor vétettem volna a legtisztább, a legmagasabbra helyezett erkölcsiségnek fogalma és parancsa ellen. (Zajos tetszés a jobboldal.) Én semmit sem tettem egyebet az én egész életemben át a közéletben és ezeken a padokon 34 esztendő óta, mint kötelességemet teljesíttem. (Elénk helyeslés és éljenzés a jobboldal.) Hogy hogyan, azt itéljék meg mások. (Elénk tetszés és taps a jobboldal.)

Es a képviselő ur, aki csak öt év óta teljesíti kötelességét, pálcát tör az én 34 évi multam felett, mely öt 28 évvel előzte meg az ő ötéves multjával. Ily módon a legdázabb, a legszebb, és mondhatom, legsértőbb fegyverekkel. (Zajos helyeslés a jobboldal.) Én az én öntudatomban, lelkiismeretemben és multam tisztaságában keresem a menekvést a legméltatlanabb vádak ellen és még egyben: azoknak ítéletében, akik igazságosak tudnak és akarnak lenni, az ország elfogulatlan közvéleményében és azok támogatásában és szeretetében, akik ismernek, és azt tartom, és úgy érzem, hogy ez a támadás engem a

legkisebb mértékben sem sebzett meg. (Zajos tetszés a jobboldal.) Ajánlom felirati javaslatunk elfogadását. (Hosszantartó élénk éljenzés és taps. A képviselők tömegesen sietnek a miniszterelnök üdvözlésére. Felkiáltások: *Éljen Széll Kálmán!* Folytonított zajos éljenzés.)

Elnök: Az idő előrehaladva, a tanácskozás folytatását a holnap délelőtt 10 órákor tartandó ülésre halasztom és ezzel az ülést bezárom. (Szünni nem akaró felkiáltások jobboldal: *Éljen Széll Kálmán!* *Éljen a miniszterelnök!*)

Az ülés végződik 2 óra 55 perckor.

BELFÖLD.

Minisztertanács. Ma délután minisztertanács volt, amelyen a kabinet Budapesten időző valamennyi tagja résztvett.

A minisztertanács után *Széll Kálmán* miniszterelnök megjelent a szabadelvű pártkörben s ott a nagy számban egybegyűlt tagok lelkes óvációkban részesítették, válaszul arra a személyes megtámadásra, amelynek ma a képviselőházban a néppárt részéről ki volt téve, és szerencsekívánatul azért a beszédért, amelylyel e támadásokat oly fényesen és sikeresen visszautasította. A párt valamennyi tagja odasereglett a miniszterelnök köré, hogy szerencsét kívánjon neki a nap parlamentári sikereire.

A népoktatási ügyosztály. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium VI. (népoktatási) ügyosztálya új beosztást kapott, amely szerint az ügyosztály hatáskörébe eső teendők az utóbbi években tett tapasztalatok alapján három új ügyosztályba (VI. a., b., c) csoportosítottak, míg az ügyosztály eddigi alosztályai megszűnnek. *Wlassics Gyula* közoktatásügyi miniszter az ügyilyetén rendezésével üdvös reformot létesített, amely a szakérők önálló működésének tágabb tért nyit. Az ügyosztályok új szervezéséről a következőket közölhetjük:

A miniszter a VI. ügyosztály vezetését *Halász Ferenc* miniszteri osztálytanácsos kipróbált kezére bízta és melléje rendelte *Kuhseky Dezső* és *Kacsotics Mihály* miniszteri osztálytanácsosokat, mint csoportvezetőket. Ebben az ügyosztályba az összes kisdévdő, elemi, gazdasági és ismétülő iskolai ügyek, továbbá a tanítóegyesületek, a *Ferenc József* Tanítók Háza, néptanítók lapja és a népoktatási statisztika ügyei tartoznak. Ez osztály munkatársai *Mosdósy Imre*, *Jankovics György*, *Körösi Henrik* királyi tanfelügyelők, továbbá dr. *Neiszer Antal* segédtitkár, dr. *Edvi-Illes Zoltán* és dr. *Imre Miklós* fogalmazók, dr. *Kalocsik Lajos* segédfogalmazó, hat berendelt állami tanács és *Pórh Béla* miniszteri számvizsgáló.

A VIIb. ügyosztály vezetője dr. *Morin Emil* miniszteri osztálytanácsos; melléje beosztattak dr. *Gönczy Mór* titkár, *Gosztony Aladár* segédtitkár, *Berecz Antal* miniszteri biztos, *Kirchner Béla* kereskedelmi iskolai főigazgató, dr. *Vargyas István* felső leányiskolai tanár. Ennek az ügyosztálynak a hatásköré kiterjed a magasabbfokú népoktatási ügyekre és a szakiskolákra. A VIc. osztály főnöke dr. *Axaméthy Lajos* miniszteri tanácsos, aki eddig az egész VI. ügyosztály vezetője volt; melléje beosztattak: *Neményi Imre* osztálytanácsos, *Radnai Rezső* titkár és *Józsa Mihály* kir. tanfelügyelő. Ügyköre; kisdévdő- és tanítóképző-intézetek, továbbképző tanfolyamok, tantervezés, ösztöndíj- és pedagógiai ügyek.

Az új beosztás természetes következzése az is, hogy amíg a tanszerek és tankönyvek engedélyezésére vonatkozó ügyeket eddig a régi VIc. ügyosztály látta el az engedélyezés kérdését ezentul minden ügyosztály külön és önállóan intézi a hatáskörébe utalt intézetekre nézve.

Mentelmi ügyek. A képviselőház mentelmi bizottsága ma *Perzel Dezső* elnöklésével és *Kabos Ferenc* előadó referálás mellett hosszú sorát intézte el a képviselői mentelmi jog fellüszgészése tárgyában a Házhoz érkezett megkereséseknek. A mentelmi jog fellüszgészésének javaslatba hozását határozza el a bizottság *Pichler Győző* (párviadal), gróf *Forgách Antal* (párviadal) miatt kiszabott fogházbüntetés végrehajtása), *Ugryon Gábor* (párviadal), *Zmeskál Zoltán* (rágalmazás és becsületsértés), *ij. Vojnics Sándor* (párviadal), *Bartha Miklós* (sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés), *Kubinyi Géza*, *Rakovszky István* és *Györffy Gyula* (párviadal) mentelmi ügyeiben. A mentelmi jog fellüszgészésének megtagadását fogja a bizottság javasolni *Lukács Gyula* mentelmi ügyében, (rágalmazás és becsületsértés). A megkeresésnek a felszerelés kiegészítése céljából való visszaadását javasolja a bizottság a *Pavlovits Ljubomir* (nemzetiségi izgatás), *Szűllő Géza* (rágalmazás) és *Fáy*

István (becsületsértés) képviselőket illető mentelmi megkeresésekre nézve. A bizottságnak ez ügyekre vonatkozó jelentéseit *Kabos Ferenc* előadó legközelebb a Ház elé terjeszti.

A kereskedelmi alkalmazottak törvénye. A magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól szóló törvénytervezet munkálatai a legnagyobb gyorsasággal haladnak előre. A feldolgozott munkaanyag óriási tömegű volt, s a különböző vélemények csak az utóbbi hetekben érkeztek be. Mindazáltal a nagyarányú munkával már majdnem elkészültek, s az előadói tervezet most áll fölülvizsgálat alatt. Ennek megtörténte után hamarosan a képviselőház elé kerül a nagyfotosságu törvényjavaslat.

A megyei pénzkézelés reformja. A képviselőház közigazgatási bizottsága ma *Horánszky Nándor* elnöklésével ülést tartott, melyen megválasztotta a vármegyék pénztári és számvéveségi teendőinek ellátásáról szóló törvényjavaslat előadójának *Kristóffy Józsefet*, a *Sándor község közigazgatási és képviselőválasztó-kerületi átkébelezéséről* szóló törvényjavaslat előadójának pedig *Nyegre Lászlót*. Elhatározta továbbá a bizottság, hogy a vármegyék pénztári és számvéveségi teendőinek ellátásáról szóló törvényjavaslatot december 3-án délután 5 órákor tartandó ülésében fogja tárgyalás alá venni.

Peres mandátumok. A királyi Kuria választási tanácsa a *Kecskeméti* alsó kerületében megválasztott képviselő, *Nagy Mihály* ellen beadott petíció tárgyalását február 27-ére, az *Ajtics-Horváth Dezső* vágyveszei képviselő ellen beadott kérvény tárgyalását pedig március 4-ére tűzte ki.

KÜLFÖLD.

Négy osztrák-magyar követ nyugalomba vonul. Még ez év vége előtt nagy változások történnek az osztrák-magyar diplomácia személyzetében. Nem kevesebb, mint négy követ vonul nyugalomba, nagybőrra hajlotkoru urak, akik belefáradtak terhes feladataik teljesítésébe. E változás hírére a *Berliner Localanzeiger* közli bécsi értesülések alapján. E szerint nem csupán vatikáni nagykövetség, gróf *Reverera* vonul nyugalomba, hanem gróf *Khevenhüller*, a brüsszeli követ is, aki nagyon meg van sértődve, hogy nem ő kapta meg a vatikáni nagyköveti állást. Gróf *Deym*, a londoni nagykövet szintén nyugalomba vágyik és nagy kora miatt párisi nagykövetség, gróf *Wolkenstein* sem bírja már ellátni a hivatalos tennivalókat. Nagyon meglehezti az ily módon megüresedett állások betöltését az a körülmény, hogy nem csupán talentum, hanem nagy vagyon is szükséges egy-egy nagyköveti álláshoz. A diplomáciai hivatalnokok javadalmazásának háromszázezer koronára való fölemelése némileg javította ugyan ezeket a viszonyokat s az attasé állásokra ma már igazán csak gazdag embereket neveznek ki, de a régebbi nemzedékek minden kinevezés és áthelyezés előtt bizony még ma is elsősorban az anyagi kérdéseket kell elintéznie a külügyminiszternek. Ha nem így volna a dolog, *Deym*'s *Wolkenstein* is már rég az ugynevezett „rendelkezési állományba” jutott volna.

A lengyelek üldözése. Lembergi értesülésre szerint a gneseni ítélet által keltett izgalom egyre nagyobb arányokat üt. Gnesenből azt jelentik, hogy az egyik elítélt bilinesre vették s úgy viték a börtönbe. Egy *Piasecka* nevű asszony, akit a törvényszék harmadfelvi börtönbe ítélt és aki hét kis gyermeknek anyja, a börtönben veszedelmesen megbetegedett és *deléhez semmi remény sincs*. A berlini *Jbsen-színház* tagjai, akik több galiciai városban előadást akartak tartani, *el sem kezdenék körutjukat*, mert mindenünnen azt az értesítést kapták, hogy *tüntetni készülnek ellenük*. A társaság nem kapott olyan nyomdát, amely hajlandó lett volna a társaság színlapját és értesítést ki nyomtatni.

A krakói egyetem fölszólította a tanárokat, hogy az elítéltek családjának pénzt gyűjtsenek. Lembergben nagyszámu rendőrség őrzi a német konzulátust.

Gróf *Potocky* András tartományi marsal 2000 és gróf *Badeni* Szaniszló volt marsal 1000 koronát adtak a gneseni elítéltek családja javára. A rutén lapok, dacára a lengyelek ellen táplált politikai érzelmeiknek, szintén élösen elítélik a poroszok erőszakosságát.

A berlini *Neueste Nachrichten* „A lengyel üldözöttek és az ő osztrák segítők” című cikkében

Maager Vilmos-féle valódi tisztított DORSCH májola.

As első orvosi tekinélyek által megvizsgáltott és könnyű emészthetőségéről fogva gyermeknek is különösen ajánlatos és rendelhető mindazmá esetekben melyekben az orvos az egész testi szervezet, különösen a mell- és tüdő erőit, a test súlyának szaporítását, a nyelék javítását, valamint általában a vér tisztítását el akarja érni.

gyári raktárban: MAAGER VILMOS-nál Bécs III/3., Neumarkt 3., és minden gyógyszerárban és drogeriában.

rendkívül hevesen kifakad a krakói tüntetők és az osztrák képviselőház lengyel klubja ellen és szemrehányással illeti Koerber miniszterelnököt, akinek tegnap nem volt annyi bátorsága, hogy a lengyeleknek a németek ellen intézett támadását visszautasította volna. A német birodalmi gyűlés vagy a porosz országgyűlés még nem engedte meg magának azt, hogy osztrák ügyekbe elegyedjék, jóllehet a németeknek sincs Ausztriában valami jó dolguk.

Bismarck és Andrassy levelezése.

Budapest, november 27.

A napokban jelent meg a német könyvtáron egy kétkötetes „Független Bismarck Ottó herceg Gondolataihoz és Emlékezéseihez. Az érdekes gyűjteményből itt közöljük a *Neue Freie Presse* nyomán Bismarcknak és Andrassynek a német-osztrák-magyar szövetség megkötésére vonatkozó, eddigéle még kiadatlan levelezését. E levelezésben kiváló érdeklődésre számíthat az a mozzanat, hogy Andrassy már 1879. szeptemberében szól a szövetség megkötése után leendő visszalépéséről. A levelek a következők:

Andrassy Bismarckhoz.

Schönbrunn, 1879. szeptember 1,

Mélyen tisztelt herceg!

Felsőleges uramnak, aki Prágából egyenesen Bruckba ment, még Gasteinból közöltém táviratilag in nuce beszélgetésünk irányszatát és előleges eredményét. Különösen kiemeltem, hogy a fegyverkezésekkel és azzal a fenyegetéssel hanggal szemben, amely hol nekünk, hol Németországnak szól, védelmi egyezményről, az aszszekuráció egy neméről van szó két uralkodónk közt oly értelemben, hogy a két birodalom egyike ellen intézett minden támadást egész hatalmukkal közösen visszaverjék, valamint hogy a *casus foederis* az esetben is előálljon, ha a két hatalom egyikét egy harmadik hatalom megtámadná s Oroszország ezzel a hatalommal kooperálna.

Hangsúlyoztam azt is, hogy ezt a kombinációt a legmelegebben pártolom, de ő felsőleges döntésének semmiképp sem prejudikálom.

Erre megérkeztemkor egy Prágából keltezt táviratot kaptam, amelyben a császár nekem kijelenti, hogy összejövetelünk irányszatához és előleges eredményeihez *legtöbbször meggyőződésből* hozzájárul, és íszióli, hogy őt a brucki táborban fölkeressem. Tegnap voltam is Bruckban, ahol részletes előterjesztést volt alkalmam tenni.

A császár tőnyira áthatótnak láttam egy ily megegyezés hasznosságától, sőt szükségességétől, hogy minden további megokolás fölüllegesnek bizonyult. Ő felsőleges nemcsak eltérést nem lát abban attól a szándéktól, hogy a béke a három birodalom közt lenntartassék, hanem ma az egyetlen lehetséges módot látja benne annak, hogy a Damokleskardot, amely folyvást ott lebeg viszonyaink fölött, elhárítsuk és a békét nem csupán kettőnk javára, hanem a harmadiknak az érdekében is gyakorlatilag biztosítsuk.

Hogy a császár mindig örül és most különösen örülni fog, ha őnt itt látja, az magától értődik. Addig is fel vagyok hatalmazva arra, hogy mihelyt ön Vilmos császár ő felsőlegesnek elvi hozzájárulását konstatalhatja, eltoadjak egy szövegezt s magam is megkísértek egyet.

Ez úgy elintézésig megmaradnék hivatalomban. Utódom csak az egyezmény megkötése után venné át hivatalomat. Az egyébiránt általam már be van avatva a dologba s teljesen egyetért velem.

Semmi kétséget sem táplálok Sándor császár személyes szándékai felől, meg vagyok róla győződve, hogy ő ma háborút nem akar. De mint egy szomszéd állam minisztere, nem felelhetem, hogy ő azt a háborút sem akarta, amely épp most végződött és hogy elejétől fogva végig hasztalan kísérlette meg, hogy leírja azt az irányt, amely az ő közvetlen környezetéből eredt volt.

Hogy az ilyen veszedelmeknek valamiképp elejét kell venni, ezt európai nyúlóságunknak tartom és bármily nehezen esik is, már nyilvánvaló visszalépésem megvalósítását most elhalasztani: mint császárom és hazám szolgájának, fölemelő érzés volna az nekem, ha önel, mélyen tisztelt herceg, a két birodalom jövőjére nézve ilyen biztosítékot irhatnék alá.

Ausztria annak idején elkövette azt a hibát, hogy visszautasította Németország ajánlatát, amelyek biztosították volna mindkét fél érdekét. Jól esik konstatalhatnom, hogy ezuttal nálunk nem fogják azt a hibát elkövetni.

Öszinte barátsággal és igaz tisztelettel

híve
Andrassy.

Bismarck Andrassyhoz.

Gastein, 1879 szeptember 3.

Mélyen tisztelt gróf,

nagy örömmel és meglepéssel kaptam meg tegnap este 1-jéről szóló levelét és sietek a levelet hozó ur visszatérését ideiglenes válaszlásra felhasználni. Először is kérem önt, sziveskedjék a császár ő felsőlegesnek lábai elé tenni hódoló köszönetemet azért a kegyességért, a melylyel az én szándékolt Bécsbe menetelemről megemlékezett. Örömmel látom az ön leveléből, hogy tervünk féllábbal már a kengyelben van, és nincs benne kétségem, hogy közös munkánk sikertülni fog, azt teljesen nyeregbe is illetni. Sajnos, a dolgok természete, geográfiai és politikai tekintetben, úgy hozza magával, hogy a feladatnak reám eső része nem oldható meg olyan gyorsan, mint az ön része. A szóbeli előterjesztésnek nem csupán a gyorsaság előnye van meg, hanem az is, hogy csak azokra a kérdésekre kell megfelelni, amelyek legfelsőbb helyről tényleg fölvetettek. Az írásbeli előterjesztésben azonban már eleve tárgyalnom kell mindazokat a félreértéseket is amelyekről tartanom kell, hogy lehetségesek. Abba a helyzetbe jutottam, hogy ííamnak, ki az ön szives engedelméről ezt is írja nem kevesebb, mint 60 félvess oldal kellett diktálnom, s ennek a tartalmát mégis önkéntes vagy követt távirati pótlásokkal bőségesen kellett megmagyaráznom. Mindazonáltal a legnagyobb gondosság mellett sem sikerült teljesen elejét vennem annak a félremagyarázásnak, mintha mi a békés tervünkben valamelyes agresszív irányszatu hátsógondolat lappangna. Ez a gondolat természetesen egy több mint 82 éves öreg urnak nem szimpatikus, de remélmem szabad, hogy teljes kiküszöbölése lehetséges lesz nekem, ha ahhoz a 60 oldalhoz meglehetősen terjedelmes utóiratomba fog is még kerülni. Csekélyebb tért nyujt tévkönyvegemnek az uram temperamentumban rejülő idegenkedés attól, hogy új helyzetekbe gyorsan belemenjen. Ő felsőleges előtt Sándor császár legutóbbi magavisolete az első, szinte villámszerű megvilágítása annak a helyzetnek, amelyet én az utóbbi években már gyakran voltam kénytelen elképzelni... Ehhez járul még az, hogy Sándor császár — nem tudom, vajjon idegen beolvasásra-e, vagy saját elhatározásából — most a Jupiter tonant a deris napfényre való gyors átmenettel ismét háttérbe iparkodik tolni. Így a legutóbbi fenyegető nyilatkozatokat már nyolc napon belül követte egy nyájás megkeresés porosz tiszteknek Varsóba való kiküldése iránt. Császárom a hívásnak azzal felelt meg, hogy bejelentette Manteuffel tábornagyot kísértevel, anélkül, hogy én erről, mint katonai rendszabályról előzetes értesülést nyertem volna. Báró Manteuffel Varsóban igen messze-menő, személyes és politikai előzékenységgel találkozott... Hogy vajjon a mára kitűzött alekszandrovai találkozás az ő kezdeményezésére vagy orosz kezdeményezésre történt-e, még nem tudom. Az orosz területen való találkozás ellen itt táplált aggodalmakat azzal fegyverezték le, hogy utáltak az Oroszországon kívül ily gyorsan nem foganatosítható intézkedésekre, amelyeket a Sándor császár személyes biztossága megkövetel. Ez a találkozás, úgy tudom, ma megy végbe; császárunkat csupán szárnysegéde kíséri és Bülow miniszter véleménye szerint az a szándék vezérli, hogy Sándor császártól magyarázatot kapjon fenyegető magatartásáról.

Nem várhatom, hogy addig választ kapok a császárnak még csak 2-ikán előterjesztett jelentésre, amelyre eddigéle csak Bülowtól kaptam távirati választ. De már Bülow táviratából kitűnik, hogy a császár egyetért azzal, hogy neki bejelentett tárgyalásomat önnel, tisztelt barátom, Bécsben folytassam de „semmit az ő helybenhagyása nélkül meg ne küssék.“ Ez az utóbbi természetes is, és ön nem lesz túrelmetlen a miatt, ha az urnak a maga elhatározásához arra az időre van szüksége, amely elvei, szokásai és a perspektíva újdonsága magával hoznak. Ehhez járul még — hogy pedig mint terveinkre nézve kedvező mozzanat, — hogy a trónörökös ő királyi fenségét atyjaura maga mellé rendelte s így a két felsőleges urnak eszmét kell egymással cserélnie.

... Mint önbem, énbennem is a hosszabb megfontolás minden egyes napjával megerősödik az általam megkezdett mű törvös voltáról és szükségességéről való meggyőződés, és remélmem, istentől meg fog nekünk adatni, hogy két nagy birodalomtestünk számára biztosítsuk a külső és belső béke áhitott kezességét. Kötelességemnek tartottam, hogy értesítem önt: mely stádiumig jutottam el munkámban, és folytatni fogom ezt, mihelyt urnamnak megígért tüzetesebb nyilatkozatát megkapom. Ha ő felsőleges hozzájut, hogy ezeket már 4-én Königsbergben leírja, én 7-én, legkésőbb 8-án megkaphatom. Nagy kísérésbe esem, hogy az ön elutazása után személyesen menjek Berlinbe, hogy ügyünket szóbelileg védjem; de egészségem és erőm nagyon ala-

osony fokon állott erre az erőfeszítésre és tapasztalásom azonkívül arra oktat, hogy fontos és nehéz megegyezéseket az én felsőleges urammal írásbeli uton nem gyorsabban ugyan, de biztosabban érek el, mint szóbeli uton és hogy az utóbbihoz néha olyan nehézségek járultak, amelyeket maga a dolog nem hoz magával szükségképp.

Itteni kurámmal 15 vagy 16-áig — remélmem — elkészülhetek és akkor bátran szállhatok ismét szembe a ránk következő téllal.

Mielőbbi viszontlátásunk reményében maradok baráti tisztelettel, szívöböl

az ön híve
v. Bismarck.

Bismarck Andrassyhoz.

Gastein, 79. 9/20.

Mélyen tisztelt gróf,

E hó 3-iki levellemel kapcsolatban van szerencsém Excellenciád e hó 1-i szives levelére már abban előkészített válaszatot ezennel kiegészíteni. Itteni tárgyalásunk tartalmának értelmében ismételt és részletes jelentést tettem, és engem helyettesítő kollégáimnak az én, Excellenciád előtt ismeretes nézeteimmel való egyetértése lehetővé tette nekem, hogy azokat a nehézségeket, amelyeket a geográfiai távolság és más oldalról való ellentétes behatások előidéztek, annyiban legyőzzem, hogy a császár ő felsőlegesnek azzal a felfogással való megegyezését, amely engem legutóbbi tárgyalásunkkor vezetett, elvben konstatalhattam. Helyettesemnek, gróf Stollberg-Wernigerodénak a közlése szerint ő felsőleges kész beleegyezni olyan megállapodásba, amely szerint mind a két hatalom kölesönösen megígéri egymásnak, hogy továbbra is helytáll a béke fenntartásáért és nevezetesen Oroszországgal való békés viszonyáért; de az esetre, ha egyikőket vagy másikat egy vagy több hatalom megtámadná, ezt a támadást egész hatalmukkal közösen visszaverik.

En e szerint felsőleges uramtól fel vagyok hatalmazva arra, hogy a *setria-Magyarorszag és Németország közt való védelmi szövetséget* hozzak javaslatba, *feltétel nélkül, meghatározott időtartammal vagy a nélkül.* Tisztelettel kérem Excellenciádat, hogy a javaslatra vonatkozólag velem szóbeli tárgyalásba bocsátkozni sziveskedjék. Tárgyalásaink eredményét felsőleges uramnak kell majd helybenhagyás végett előterjeszteni. E helybenhagyás felől semmi kétségem sincs, ha Excellenciád abban a helyzetben van, hogy a mi részünkről való javaslathoz abban az egyszerűségben és általánosságban, amelyben tétetik, Ferenc József császár nevében hozzájáruljon.

Mindenesetre boldognak fogom magamat vallani, ha tárgyalásaink ezt, vagy bármely más, a két birodalom megegyező érdekeinek és Európa békéjének hasznos eredményt idéznek elő.

Baráti tisztelettel maradok szívöböl

az ön híve
v. Bismarck.

A délafrikai szabadságharc.

Budapest, november 27.

Anglia közönsége annak a nagy felháborodásnak hatása alatt áll, amely Németországban támadt *Chamberlain* tapintatlan nyilatkozata miatt. Kétségtelen, hogy a két nagy hatalom, ha hivatalosan nem is, de tényleg feszült viszonyban van egymással. Hiába iparkodnak Angliában is, Németországban is elsimígtatni a veszedelmessé tornyosuló hullámokat. Erre nézve többféle sikertelen kísérlet történt. A legujabbal egy Londonban élő porosz kereskedelmi tanácsos, *Tuchmann* Károly próbálkozott meg, aki levelet intézett a *Times*hoz, amelyben az Angliában élő németeknek azt a tanácsot adja, hogy tiltakozzanak a németek angolellenes tüntetése ellen. *Tuchmann* reméli, hogy ez a tiltakozás visszhangra találna Németországban s megakadályozná két baráti viszonyban levő nemzet elidegenedését.

Minden jel szerint *Tuchmann* szava épp oly kevéssé fogja lecsillapítani a németiség haragját, mint nemrégiben Vilmos császáré. Az angol ellenzék természetesen kiaknázta a helyzetet s nyilat most a németgyűlölet mérgébe mártva lövöldözi *Chamberlain* felé. Így *Campbell-Bannerman* tegnap Lancasterben beszédet mondott, amelyben *Chamberlain* ismert beszédét érintette és a következőket mondotta:

„Mjt mondjunk olyan miniszternek a viselkedéséről, aki egymásután megsérti az idegen nemzeteket és a legnagyobb katonai monárkhia minden lakosának fölháborodását kihívja. Kétségtelen, hogy ez az érzékenység tulzolt, de ez nem szünteti meg annak az embernek a felelősségét, aki ilyen kényes viszonyok között olyan szavakat használt, amelyek csöteleg veszedelmes döntést vonhatnak maguk után és könnyen meghosszabbíthatják a háborút.“

A háború nemzetközi vonatkozásairól — szól

egy newyorki távirat, amely szerint az európai hatalmasságok képviselői nem kérték meg ugyan egyenesen az Uniót, hogy ajánlja föl jó szolgálatait a dél-afrikai béke közvetítésére, mégis történtek részükre ilyen irányú célszók a kabinet egyes tagjaival szemben. Ezek a célszók egy diskusszió alkalmával történtek, amely nemzetközi kérdésekre nézve folyt és megmagyarázták a kabinet tagjainak, hogy az amerikai kormány ilyen irányú ajánlása az európai hatalmasságok tetszésével és támogatásával fog találkozni. A tudósítás megjegyzi, hogy Roosevelt és a kabinet tagjai nem vették figyelembe azokat a célszokat.

Brüsszel, november 27.

Nemrég egy német lap a hetvenhatéves *Cremerné* elbeszélése nyomán azt írta, hogy az angolok a graspani ütközet alatt *boer asszonyokat és gyermekeket állítottak sorokba* és a boer golyók nyolc asszonyt és két gyermeket öltek meg. Erre vonatkozólag a *Daily Mail* kérdést intézett Lord *Kitchener*hez, aki az újságnak a következő távirati választ küldte:

Az adatok abszolúte helytelenek és minden alapot nélkülöznek. A boerok egy gyermeket megölték, továbbá egy asszonyt és egy gyermeket megsebesítettek.

Kitchener.

Ezt a választ a *Daily Mail* ma érkezett száma közli és így *Kitchener* válasza nem egyéb, mint megerősítés a *Cremerné* elbeszélésének, mely szerint az angol katonák a boer asszonyok és gyermekek mögé bújnak.

Páris, november 27.

Lynch ezredes, volt boer parancsnok, akit nemrég képviselőnek választottak meg, kijelentette, hogy az angol parlament megnyitására már jelen lesz. *Lynch* tagadja, hogy ő forradalmár és mandátumát csak akkor semmisíthetik meg, ha előbb elítélik. A parlamentben az ir csoportban fog helyet foglalni és a *home-ruler*-t fog küzdeni.

London, november 27.

Lord *Kitchener* mai keleti távirata szerint Knuz azt jelentette, hogy 36 boer elfogott, köztük *Joubert* parancsnokot, aki meg van sebesülve és Wolmarans és *Diedrichs* tábort zászlósokat. Ez majdnem az egész *Joubert*-féle kommandó.

Bécs, november 27.

Egy itteni lókereskedő szerződést kötött az angol hadügyminisztériummal, amelyben arra kötelezi magát, hogy *márciusig huszezer lovat szállít Angliába*. A kereskedő a lovakat Magyarországon és Oroszországban fogja beszerezni.

Az insterburgi halálos párbaj.

— A német birodalomgyűléséről. —

Berlin, november 27.

A birodalomgyűlés mai ülésén az első alelnök választásánál 238 szavazócadula adódott le, közte 20 úresen. A szavazatokból gróf *Stollberg-Wernigerode* (konzervatív) 170, *Singer* (szociáldemokrata) 46 szavazatot kapott. Két szavazatot más képviselőkre adtak le. *Stollberg-Wernigerode* kijelenti, hogy elfogadja a választást. Azután *Bassermann* megokolja az insterburgi párbajra vonatkozó interpellációját.

Bassermann ismerteti az insterburgi párbaj történetét és az érkezi, hogy megtartották-e a tiszteli becsületbírádságokról szóló 1897-iki császári rendeletet és miért nem ajánlott a becsületbírádság kibővülését? Minthogy a becsületbírádság ezt elmulasztotta, az ezredparancsnoknak kellett volna megtennie. De ez sem történt meg. Azt kérdezi végül, milyen intézkedéseket tettek, hogy a tiszteli párbajozása jövőre jobban megakadályoztassék.

Gossler hadügyminiszter azt mondja, hogy a kibékülés lehetősége megvolt a két tiszt között. *Blaszkovich* kétszínis nyilatkozott a bocsánatkérésre. A kibékülésnek meg kellett volna történnie. A császár nagyon behatóan tanulmányozta az ügyet és határozottan kimondta, hogy ebben az esetben nem felelték meg a tiszteli becsületbírádságokról szóló rendeletet. A császár nagyon határozottan fejezte ki véleményét és megparancsolta, hogy a kabinetrendeletnek teljes érvényt szerezzenek. Csak hallásak lehetünk a császárnak azért, hogy itt sokat energiájával mutatta meg a helyes utat. A katonatiszt épp úgy, mint minden állampolgár, büntető rendelkezéseknek van alávetve. A hadsereg nem melegegya a párbajnak. 1897-ben négy, 1898-ban három, 1899-ben nyolc, 1900-ban négy és 1901-ben öt párbaj fordult elő a hadseregben. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy katonatiszti körökben a jó modor uralkodik. Polgári körökben a párbaj kérdését korántsem fogják fel olyan komolyan, mint a hadseregben. A tisztikarnak meg kell adni azt az elismerést, hogy a sértésekkel szemben előkelő és nyugodt magatartást tanúsít. A miniszter végül kéri a

házat, hogy a kérdést egészen nyugodtan tárgyalja. (Bravo-kiáltások jobbról.)

Bachem (centrum) azt mondja, hogy a párbajra jellemző, hogy a tettesek azt mondják: „Itt szabad és kell a törvényt megszegnem.” Ez ellen a szellem ellen a hadseregben küzdeni kell és a fiatal tiszteknek meg kell magyarázni, mit parancsol a keresztény törvény, és hogy a tiszt nem ássa alá pozícióját a hadseregben, ha a törvény szerint cselekszik. Ami lehetséges az angol hadseregben, az a német hadseregben is kell, hogy lehetséges legyen. (Ellentmondás s derültség.)

Schrader (szabadelvű pártgyűlés) egészben véve csatlakozik az előtte szóló fejtegetéseikhez.

Bernstorff-Lauenburg (birodalmi párt) energikus intézkedéseket követel a hadsereg kebelében a párbaj ellen és szigorú büntetéseket a sértőkre.

Haase (szociáldemokrata) megjegyzi, hogy a császári kabinetrendeletnek az a hibája, hogy azt mondja: kiegyenlítésre kell törekedni, amennyire a tiszt állás becsületle és a jó erkölcs megengedi. A tiszteknek minden körülmények közt el kellene tiltani a párbajt.

Krug-Nidda (szász szövetségi-tanácsi megbízott) egy *Haase* által felhozott esettel foglalkozik. Az illető tisztet, *Hofman* főhadnagyot, nem azért bocsátották el a hadsereg kötelékéből, mert békés elintézését kísérelt meg, hanem, mert egy becsületbeli ügyben önálló lépéseket tett, mielőtt a dolgot a becsületbírádságnak bejelentette volna.

Munckel (szabadelvű néppárt) kifejti, hogy ne tekintés a párbajt előkelő vétségnek, hanem jelentésként ki lovgagiasnak azt, ha valaki bocsánatot kér, midőn sértett és ha az odanyújtott békejobbot elfogadja. Távolítsák el a hadseregből azokat, akik a lovgagiaságnak ezt a kódexét nem tartják meg. A törvényt megsértette az 1897. évi kabinetrendelet, mert ez a párbajt bizonyos körülmények közt megengedi. A párbajt a rendi államnak régi szűzete előítélete. I. Vilmos császár az 1870-iki háború alatt tiltotta a tiszteli párbajt.

Gossler hadügyminiszter azt válaszolja, hogy régi szokás, hogy az ellenség előtt a magánviszáltyokat félre teszik. A kabinetrendeletben nem volt szükség a hadügyminiszter ellenjegyzésére, az a parancsnoki hatalom kifolyása.

További vita után, melyben *Stücker* és *Behel* vettek részt az interpelláció tárgyalását befejezték, mire az ülés véget ért.

Berlin, november 27.

A centrum néhány tagja azt ajánlotta a birodalmi gyűlés elnökének, hogy tegye meg a szükséges lépéseket a házszabályok megváltoztatására az obstrukció megakadályozása céljából. *Ballestrem* elnök visszautasította ezt az indítványt.

HIREK.

Budapest, november 27.

— BUDAPESTI NAPLÓ. November 30-án új előfizetés nyílik a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetése ezen a napon lejár, méltóztatassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— Személyi hírek. Báró *Fejérváry* Géza honvédelmi miniszter több napi tartózkodásra tegnap este Bécsbe utazott. — Londonból táviratozzák, hogy *Salisbury* gyöngélkedik és nem mehet ki a szobából. — Dr. *Szántó* Manó orvostudor külföldi utjáról visszaérkezett és orvosi működését újból megkezdte. (Értesítel-körnt 21. szám.)

— A király az Irgalom Házának. Az ország fővárosában az idén nyílt meg a gyógyíthatatlan betegek számára alapított első kórház az Irgalom Háza, amelyben a szerencsétleneket az alapítólével és szabályzat értelmében valláskülönbőség nélkül ápolják. Ma *Szöll* Kálmán miniszterelnök mint belügyminiszter *Márvay* József főpolgármestert, mint az Irgalom Háza bizottsági elnökét arról értesítette, hogy ő felsége az Irgalom Házának egy ágyalapítvány címén 10.000 koronát engedélyezett magánpénztárából. Az igazgatóság bizottság az adományt küldöttség útján fogja megköszönni.

— *Ferenc Ferdinánd* főherceg Berlinben. Bécsből táviratozza tudósítónk, hogy *Ferenc Ferdinánd* főherceg a német császár meghívására Berlinbe utazott az udvari vadászatokra. A főherceget felesége, *Hohenberg* hercegnő is elkísérte a német fővárosba. Ez az első eset, hogy *Hohenberg* hercegnő férjével utazott külföldi udvarhoz.

— A rektor és az ifjusági afférek. Dr. *Vécsey* Tamás, a tudományegyetem rektora, tudomást szerzett az egyetemi ifjuság kebelében keletkezett afférekéről: *Szekula* Jenő, *Boromissza* Jenő, *Szalay* Jenő, *Bóha* Szilárd, *Magasházy* László és *Pacz* Jenő egyetemi hallgatókra vonatkozólag idéző parancsot adott ki.

— A lovgagias német oszár. Bécsből táviratozzák, hogy *Ferenc Ferdinánd* főherceg ma nejevel együtt szigorú inkognitóban Berlinbe utazott. A főhercegi pár a német császár meghívására részt vesz a gúhódei vadászatokban. A trónörökös nejeinek meghívása az, ami e távirati hírből a német császár lovgagias érzését jellemzi.

— Apponyi üdvözlése. Ungvári város képviselő-testülete mai közgyűléséből a következő táviratot küldte gróf *Apponyi Albert*nek, aki a város díszpolgára:

Városunk mai közgyűléséből Kegyelmességedet, mint városunk érdemes díszpolgárát, képviselőházi elnökké történt megválasztása, valamint valóságos belső titkos tanácsosa való kinevezése alkalmából szívünk egész melegével üdvözlőjük. *Mocsáry Géza* polgármester.

— Kinevezés. *Ney Béla* kereskedelmi minisztériumi osztálytanácsos a királyi miniszteri tanácsosa nevezte ki. A kinevezést a hivatalos lap ma száma közli.

— *Hegedüs Sándor* ebéje. *Hegedüs* Sándor kereskedelmi miniszter az általános vámtarifa tárgyalása alkalmából itt időző osztrák szakreferensek tisztelőre ma este 8 órakor lényes ebédet adott, amelyre hivatalosak voltak: *Szöll* Kálmán miniszterelnök, *Lukács* László pénzügyminiszter, *Daranyi* Ignác földmívelésügyi miniszter, dr. *Nagy* Ferenc államtitkár, dr. *Stábrál* kereskedelmi- és dr. báró *Beck* Miksa *Vladimir* földmívelési osztályfőnökök, dr. *Meissl* földmívelésügyi és dr. *Rössler* kereskedelmiügyi miniszteri tanácsosok, *Gerstenböfer* Adolf pénzügyi tanácsos, *Schramm* Frigyes kormánytanácsos, dr. *Seidler* Ernő, dr. *Schüller* Richárd és dr. *Glück* Alfréd miniszteri titkár, illetve segédtitkárok, báró *Ferstl* Ervin konzul, a külügyminisztérium képviselője, báró *Andreaszky* István, *Dró* Tamás, *Ottlik* Iván miniszteri tanácsosok, *Emmerling* Vilmos, *Marschalkó* József és *Róth* Loránt osztálytanácsosok, dr. *Prokopius* Béla és dr. *Ott* János miniszteri segédtitkárok és *Ruisz* Gyula állami jószágfelügyelő.

— A német oszár a Palermóban. Berlinből táviratozzák a *Neues Wiener Tagblatt*nak, hogy *Augusta* német oszár a Palermóban kibéreltette az *Armato-villát*. A német oszár négy hónapig marad Palermóban.

— Sikos a pesti utca. Az első hó odafagyott az aszfalthoz s tegnap óta sikos lett a pesti utca. Sokan ugyan azt állítják, hogy már régen sikos s hogy sikos nyáron is, télen is. Hivathoznak azokra a szőke, barna és fekete áldozatokra, melyek még a sima uton is oly gyakran elcsuszak. A fizikai csuszás első idej áldozata szegény *Cselenkó* József, aki a Mester-utca egyik háza előtt csuszott ma el s kitérte a combcsontját. Mint párbaj után a sok jó tanács s a szociális mozgalom, úgy indul meg szegény *Cselenkó* József kitért combcsontja öletéből a társadalmi védekezés. A kerületi előljáróság kiadja a parancsot, hogy tessék tisztán tartani a gyalogjártót, nehogy újabb veszedelmek támadjanak. Ugy fordult hát, hogy holnap virradóra már a kapuk előtt megjelennek a házmeztelenek. Hosszu seprővel tisztogatják a ház előtti járdát, melyen annyit az éjszakánként felgyülemlt mocok. Aztán hamut hoznak s azt szórják szét. Hamut a pesti utcára. Bánatos szimbóluma lesz ez a gyász. Egy város, amelyre hamut öntenek. Vajjon kit gyászolnak így? Ezt a szegény *Cselenkó* Józsefet-e, vagy azt a sok embert, aki már elcsuszott itt a pesti gyalogjárón?

A boltok kirakataiból piciny cipőcskék fognak holnap kibámulni a hamuval behintett utca kövére. Ha elleshetné az ember a párbeszédüket. Az egyik, a nagy, vastagtalpu cipő, mely belül meleg posztóval van kibérelve, nyugodtan néz sorsa elé. Az ő jövődöbéli gazdájának nem kell az övintézkedés. Az nyugodtan lépeget s szilárdan áll. Egy kis, magassarku cipőcske azonban remegve gondol a jövőre. Sokszor látta az ablakból, hogy e magához hasonló fajtáju topánkában olyan sokan csuszak már el s mindig akadt egy cilinderes ur, aki odasietett, fölemelte a szerencsétlent.

S most a kis cipőcskének egy probléma jut az eszébe:

— Vajjon miért emelik föl mindig cilinderes urak azokat, akik ilyen kis cipőcskében buknak el? Vajjon azért-e, hogy állva maradjanak, vagy azért, hogy a sikos pesti utcán ujra ellökjék őket?

— *Pályi* Ede állapotja. Dr. *Pályi* Ede állapotában ma már határozott javulás mutatkozik. Állapota annyira javult már, hogy környezetétől ma újságot is kért. Az orvosok mindaddig még nem döntöttek abban a kérdésben, vajjon okvetlen szükséges-e elárvítani *Pályi* testéből e golyót, vagy nem. A beteg hóglyéte iránt igen élénk az érdeklődés.

— *Kossuth* Ferenc gyöngélkedése. *Kossuth* Ferenc, a függetlenségi és 48-as párt elnöke megbülés folytán gyöngélkedik s orvosi tanácsára néhány napig szobájában fog maradni.

— Házasság. *Kohn* Dezső Szeghalomról eljegyezte *Beck* Károly ur leányát, *Famát*, Füzess-Gyarmatról.

— Szövetség a magyar ipar támogatására. Hogy a magyar közönség idegenkedik a magyar ipar termékeitől, annak első sorban az az oka, hogy nem ismeri a magyar ipart. Nem tudja, hogy mit produkál, mit jót, mit kevésbé elfogadhatóan s tény az, hogy a magyar iparok-kek akkor érvényesülnek logikább, ha előbb kimennek a külföldre és idegen vignetta alatt jönnek haza. Hogy közelebb hozzák egymáshoz az ipart és a közönséget, a magyar iparos és kereskedő-világ néhány igazán érdemes tagja, a sor élén *Vörös Lászlóval*, a kereskedelmi minisztérium nyugalmazott államtitkárával — egy iparpártoló szövetséget megalapításán fáradozik. Ennek a szövetségnek az a célja legelső sorban, hogy megismeresse a magyar közönséget a magyar iparral s — aztán könnyebben elérheti azt, hogy ha már ismeri iparunkat a publikum, hát meg is szeresse azt. Állandóan buzditani fogja a közönséget arra, hogy magyar termékeket vásároljon, s hogy annál hathatósabb legyen a szövetség munkája, főkövet állít föl a vidéken is. Belevonni igyekeznek az iparpártolás munkájába a kereskedelmet is, persze csak óvatos tapintattal járva el, mivelhogy a kereskedőknek nehézy elhatározó lépéssel hátat fordítani a külföldi árucikkeknek. Mindazonáltal a szövetség lassan-lassan arra fog törekedni, hogy a külföldi iparikkal magyar termékkel cserélje föl a magyar piacon. Össze akarja gyűjteni a szövetség mindazt a társadalmi törekvést, ami Magyarországon elszórtan az ipar pártolására akcióban van, de természetesen sokkal kevesebb eredményt képes felmutatni, mint ha együttes munkába tömörülnek az erők. Első sorban természetesen azoknak azoknak az iparágaknak megerősítésére törekszik majd a szövetség, amelyek már polgárjogot nyertek Magyarországon, s csak azután következhetik el az akcióknak az a végtelenül fontos része, hogy új iparágakat honosítsanak meg minálunk. Részt kíván magának a szövetség abból a munkából, amiben egészséges és szakképzett magyar munkástörzsöt képeznek ki a jövő számára s feladata lesz a szövetségnek a kisipar felkarolása is. Mindehhez a nagy feladathoz természetesen sok pénz kell, amit azoknak kell összeadni, akik szívükön viselve a magyar ipar ügyét, a szövetségbe belépnek. Az alapító rendezes tagok legalább kétszáz koronát kell hogy fizesse egy ember s mindenkorra, azonkívül pedig negyven koronát évi tagsági díj. A rendezes tagok ötven korona tagdíjat fizetnek, vagy pedig évi husz koronát. Ez attól függ, hogy nagyiparos, gyáros-e az illető, vagy kisiparos. A szövetség alapítványosai pedig azok, akik egyszer s mindenkorra legalább ezer koronát fizetnek le. Pártoló tagok pedig azok a magánosok, akik évenként négy koronával járulnak hozzá a szövetség céljaihoz. — Mindazok, akik be akarnak lépni a szövetségbe, ezt a szándékukat *Vörös László* nyugalmazott államtitkárral tudassák. Lakása a Báthory-utca 4. számú házában van. — Ha ez a hatalmas akció megkezdí a munkáját s már eredményeket tud felmutatni, ez újra szép sikere lesz *Vörös László* energiájának és fáradhatatlan kitartásának, amit nem tudott leszerelni az élet sok keserősége se, ugyancsak azoknak az érdemes férfiaknak, akik az ő vezetésével alatt nekivágnak a nagy munkának.

— Brandes tiszteletdíja. A kopenhágai *Kjøbenhavn* című lap jelentése szerint *Brandes* György az egyetemelő a közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával élete fogytáig évenként 5000 korona tiszteletdíjat kap.

— Egy orosz postafőnök sikkasztása. A saratovi esküdtségi, mint Pétervárról táviratozzák, ma itt *Tschertel* államtanácsos felett, aki mint a saratovi posta főnöke, 20 000 rubelt sikkasztott. Az esküdtek verdiktje alapján a sikkasztó postafőnököt három évi fegyházra és politikai jogainak elvesztésére ítélték.

— Epilógus. A városligeti iparszerzőkben e hó harmincadikán árverést rendeznek. Beillik ez az árverés temetésnek is. Egy gazdag, fényes kiállítás utolsó maradványait veheti meg az, akinek kedve telik elhasznált vasalkatrészekben, réz-neműekben, faállványokban, színes ablakokban s egyéb diszes holmban, melyek kevéssel ezelőtt még a világ legdiszesebb kiállításának, a párisinak, ékességeül szolgáltak. A temetés délelőtt kilenc órákor veszi kezdetét s aki kíváncsi a kiszolgált ékességekre, az már most megtekintheti őket a rendezes hivatalos órák alatt, naponta kilenctől kettőig. Az árverezni kívánók előzőleg hetvenöt korona bánatpénzt tartoznak letenni az árverező-bizottság kezéhez. Ez a bánatpénz szó szerint vendő. Az elmutt dícsőség, elmutt pompa és ragyogás kelleit árverezni csak igazi bánatpénz letétele mellett lehet.

— A szenvedélyes színházlátogató. A bécs-újhegyi színházban tegnap véres eset történt. Egy buszárlóhadnagyot, aki elkésve érkezett a színházba, a jegyszédő nem akart a nézőtérre bebocsátani. Erre a lóhadnagy véresre verte a jegyszédőt, aki a katonai hatóságnál jelentést tett a szenvedélyes színházlátogató ellen.

— Huszonégymillió frank humánus célokra. Párisból telegrafálják, hogy a föllebbviteli törvényszék véglegesen elutasította a Croy családnak azt a kérését, hogy hivatalból semmissé tegye meg Bruswick herceg végrendeletét. A herceg ugyanis huszonégymillió frankot hagyott Genf városának. Ilyenformán Genf nemcsak a hozzájut az óriás summához, amelylyel kizárólag humánus célokra fog szolgálni.

— A soproni bankbank. Sopron város közigazgatási bizottsága mai rendkívüli közgyűlésében újra tárgyalta a bankügyben kompromittált *Gebhardt* József polgármester felfüggesztési ügyét. A törvényszék vádánálra már előzetesen jóváhagyta a polgármester ellen elrendelt büntügyi vizsgálati végzést. A bizottság a felfüggesztés mellőzését mondta ki, mire gróf *Széchenyi* Emil főispán bejelentette, hogy a bizottság határozatát megfélebezi, mert közérdeknek tartja, hogy ebben az ügyben a belügyminiszter döntsön.

A soproni takarékpénztár mai rendkívüli közgyűlésében tárgyalta a megbukott építő-és földhitelbankkal fenntartott üzleti összeköttetéseiből keletkezett veszteségeit. *Demy* Lajos elnök jelentése szerint a veszteség 150 000 korona, mert az intézetnél elzalogosított 250 000 korona értékű vinkulált értékpapírokra vonatkozó zálogjogának fenntartása érdekében pert fog indítani, és így nincs kizárva, hogy a papírok az intézet számára megmenthetőek lesznek. A részvényesek nevében *Szilvássy* Márton köszönetet mondott az igazgatóságnak és *Demy* Lajos elnöknek a válságos időkben kifejtett üdvös működésükért. Végül, mivel az igazgatóság tagjainak száma halálozás és az építő-és földhitelbank bukása következtében ötre apadt, hét új igazgatósági tagot választottak.

— Az özvegy pap esete. Történt — írják Amerikából — hogy egy newyorki methodista templom papjának meghalt a felesége. Az özvegy pap egyideig csak birta, túrta a szomorú özvegyi állapotot, később azonban gondolt egyet és elhatározta, hogy megházasodik. De miután nem volt kedve a rendezes nősülési módokat megpróbálni, külön új metódushoz folyamodott. A templomban, prédikáció után emelkedett hangon a következő beszédet intézte a hívek seregéhez:

— Özvegy vagyok s feleséget keresek. Érzelmeim nem engedik, hogy újság-hirdetések útján házasodjam s világi ismeretségem sokkal kisebb, hogysem társadalmi uton találhatnék feleséget. Ha azonban kedves hívem között van egy fiatal özvegy, elvált nő vagy hajadon, aki hozzám jönne feleségül: úgy kérem, álljon föl!

Erre a csinos beszédre felállott két hölgy. A pap rámutatott az egyikre, mondván:

— Őt választom.

— S elvette feleségül.

Se több, se kevesebb, éppen ennyi az özvegy pap esete.

— Öngyilkos nagykereskedő. Az osztrák lóvárosban ma öngyilkosságot követett el *Polák* Antal nagykereskedő, a Kraus és Polák-cég társtulajdonosa. Az öngyilkos kereskedő boldogtalan családi életet élt. Mikor ma délután magában maradt, felakasztotta magát az ablakilárára.

— Protestáns esték Budán. Az elmúlt évben megkezdett irodalmi és művészi protestáns estéket e télen is megtartják Budán. Az első est december 2-án, hétfőn este, hét órákor lesz a *budai Virágó* nagyereményben. Az est műsorán *Beniczky-Bajza* Lenke és *Szalay* Károly, az ismert nevű poéta felolvasással szerepelnek. *Szendy* Árpád zenekadémiái tanár. *Anisz* Aladár hegedűművész. *Flichner* Sándor, *Moshanner* Ottó hár-árművész zenei előadásokkal működnek közre. A budapesti zenekedvelők egyetelnek tagjaiból alakult *énekkar* *Bellovic* Imre igazgató vezetésével a tizenöt éves kor alól. Az est tiszta jövedelmének felel a *fazekas-ter* református templom belső felszerelési hiányának pótlására, felérésben pedig a *Szabóhegyen* építendő református templom javára fordítják.

— Hibajelentés. *Weisz* Berthold országgyűlési képviselő szelva reggeli számunkban megjelent cikkébe sajátjába csuszott be. A takarékpénztári betétek lökemelekedésében mutatkozó különbséget 1 95-161 1899-ig nem 165, hanem 105 millió korona, ami különben a cikkben felsorolt számadatok egybevetésétől is kitűnik.

— Halálozás. *Wein* Aurél nyugalmazott királyi főmérnök tegnap 60 éves korában meghalt Budapesten. Az elhunyt a magyar mérnöki kar egyik legjelesebb tagja volt, akit a királyi Ferenc József-rend lovagkeresztjével is kitüntették.

Szegednél *Barthos* Istvánné, született *Fáji Fáy* Margit, honvédszázados neje, tegnap Sátoralja-Ujhegyen elhunyt. A boldogulatai előkelő rokonság: a *Barthos*, *Meczner*, *Fáy*, *Hámos*, *Máriássy* és *Draskóczy* családok gyászolják.

Győr városának legidősebb polgára, *Fillingner* Károly iparos és háztulajdonos ma 95 éves korában meghalt. Az elhunytban, aki jótékonyaságával öröklítette meg emléket *Fillingner* Károly, a budapesti IX-ik kerületi első kereskedelmi iskola érdemes igazgatója, édes atyát gyászolja.

— Öngyilkos hadnagy. Nyítráról táviratozzák, hogy *Hormanovszky* József, a nyitrai 14-ik honvédelmi gyalogezred hadnagya tegnap fölbélte magát. Az öngyilkos hadnagy egyetlen fia volt az aranyos-mátróthi népbank pénztárosának.

— A szegényügy rendezése. A főváros nyomdájából ma került ki az a derék munka, amit dr. *Szalay* Mihály lapszerkesztő és fővárosi bizottsági tag a főváros szegényügyének rendezésére dolgozott ki mint annak az albizottságnak a tagja, amelyre az új tervezet elkészítése bízott. A tervezetet az albizottság elnöke, *Verdy* Károly tanfelügyelő már be is mutatta a tanácsnak. Az alapos és szép munka ötvenegy paragrafusban szedi össze mindazt az intézkedést, amelyekkel gyökeresen reformálni kell a szegényügyet, ha azt akarjuk, hogy Budapest megtegye a kötelességét azoknak a polgárokkal szemben is, akik a segítségre vannak utalva. Azt mondja a javaslat, hogy ezután gondoskodjék a főváros azokról a hét évet már betöltött, de tizenegyedik életévüket még el nem ért gyermekekről is, akiknek a szülők nem képesek arra, hogy teljesítsék a gyermekevelés nehéz feladatait. Ujítás a javaslatban az, hogy ugy a hatóság, mint a társadalmi jótékonyaságot egy kézbe, a főváros kezelsébe akarja összpontosítani. Innen indul ki aztán a kerületi előjáróságok gondjaiba a segélyezés és ilyenformán el lehetne érni azt, hogy sokkal arányosabban oszlanék meg az erre utaltak között a jótékonyaságra szánt anyagi erő, mint ahogy most történik meg a megosztás. Ez persze nem azt jelenti, hogy bármilyen tekintetben alárendeltessék a hatóságok intézkedéseinek a társadalom jótékonyasági akcióját. A javaslat mindössze csak azt kéri a jótékonyasági egyletektől, hogy a központi és kerületi bizottságokban képviseltesse magukat. Ugyancsak új dolog a szegények törzskönyve, amelyet a kerületi előjáróságok fognak vezetni és amelynek adatai a magán-jótékonyaság gyakorlóinak rendelkezésére fognak állni. Az új rend a koldulást teljesen megszünteti. Hogy ezt a célját elérhesse, behozza a kényszer-munkát, amelyet nálunk eddig még nem alkalmaztak. A javaslat gondoskodik az idegen illetőségűek segélyezéséről is és a költségek fedezésére egyéb módokat mellett egy elmés újítást is ajánl, amely szép jövedelemmel kecsegett. A koldulás megszüntülve ugyanis a koldusfilizeteket hatóság perselyekben fogják a házmeztetek heketint egyszerű beszédre, de akiknek ez is terhekre volna, évi két koronától száz koronáig terjedő összeggel megválthatják a perselyezést; az önként fölajánlott díj fejében a fél táblácskát kap, ezzel a felirattal: „A koronával megválított perselymentesség”. Igen humánus intézkedés, hogy a rendőrség a kolduláson ért szegényeket első sorban a kerületi jótékonyasági központoknak adja át és csak másodsorban a kerületi előjárók utasítása alapján lép törvényes akcióba esetleg reitonskedő koldusokkal szemben. A kerületi jótékonyasági bizottságokba a hatósági és egyesületi képviselőkön kívül az összes felekezetek lelkészeit is meg fogják hívni. Szép intézmény lesz a szegény gyermekek foglalkoztatása az ugynevezett iskola-otthonokban.

— Párbaező képviselők. Bécsből táviratozzák, hogy ma délelőtt *Wolf* nagynémet képviselő és *Seidl* lieberdali tanár között pisztolypárbaj volt. Egyik fél sem sebesült meg. A párbaj oka nem volt politikai természetű.

— Ingyen tej és ingyen kenyér. *Blaha* Lujza asszony indítványja egyre szélesebb körben hódít, s most már nemcsak ajánlatokat, de ajánlékokat is sűrűn küldenek olvasóink. Az egyfokint arháuz tulajdonosa bevételének öt százalékat ajánlotta fel a nemes céllra. *Ohrenstein* Gyuri és *Ohrenstein* Magda husz-husz koronát küldött az ingyen-tejes-bolt javára. *Haass* Leonka ur-hölgy két koronával, *Marx* Ferenc ur pedig *Szabó* Imre ur huszkoronás adományával járult a nemes célhoz.

A kenyérikiosztó boltok forgalma kedden 7574 adag volt. A *Podmaniczky*-utcai boltban 5530 adagot, az *öbuda* új kenyérszét helyiségben pedig 2044 adagot osztottak ki az éhezők között.

A nagy közönség szeretettel és áldozatkész lélekkel fordul a kenyérikiosztók nemes akciójára felé. A kenyérszét boltnak a *Hirsch* Zoltán öt koronát, a *Dunagőzhajózási Társaság* pedig ezer kilogramm köszönetet küldött.

— Eltemetett munkások. Nagy szerencsétlen-ség történt ma Budán a földmívelésügyi minisztérium szőlészeti állomásának építkezésénél. Alapozás közben a laza föld beomlott és négy munkást eltemetett, akik közül egy meghalt, a többi három súlyos sebekkel került a kórházba. A szőlőiskerületi állomás hat pavilonja a *Trombitás*-uton a *Drasche*-féle téglagyárral szemben épül. Most még csak a földmunkákon dolgoznak. Ma reggel, mint rendesen, hét órákor kezdtek meg a munkát. *Hercegy* Simon felügyelő nyolc óratájt az egyik üregből ropogást hallott. Gyorsan odasietett, de amire odaért, a beomlott földtömeg már eltemette az üregben dolgozó négy munkást. Szívzaggató nyűszörgés és jajgatás hallatszott a föld alól és a többi munkások is odasiettek, hogy szerencsétlenül járt társaikon segítsenek. Aztán egy rendőr a *Drasche*-féle téglagyárból telefonon értesítette a mentőket, akik három

köszönve vonultak ki a szerencsétlenség színhelyére. Mire a mentők kiértek, az eltemetett munkásokat kihúzták a föld alól. A munkások közül *Bilka József* huszonkét éves napszámot a fagytól kemény földréteg valóságos ősszelapította. Halva húzták ki a földtömegből. *Willim János* huszonhárom éves napszámának mind a két lába eltört, *Imrefi István* huszonkét éves munkás a fején, mellén és lábán szenvedett súlyos sérüléseket, *Krepsz Ferenc* huszonkét éves napszámának pedig idegrázkodást kapott a nagy ijedségtől. A sebesülteket az új Szent János-kórházba szállították. A rendőrség megindította a vizsgálatot, hogy kit terhel a szerencsétlenségért a felelősség.

— **A börtön gyermeke.** Azok a büntetés-sek fájnak a legjobban, melyeket nem érdemeltek meg s azok a legnagyobb igaztalanságok, melyeket a gyermekekkel éreztetnek a szülők vétkeiért. A törvénytelen gyermek egész életén át hordja keserves igáját, születése felől talán minden boldogságát, pedig hogy a biblia szavaival éljünk, miért vassék el a gyermek foga, ha szülője egrest ért? Mily keserves sorsa volt ezideig azoknak a gyermekeknek is, kik börtönben vagy dologházban láttak napvilágot. Hiába lakozott lelkükben tisztaság, hiába járták az igazság és emberiség útjait, születési bizonyítványukból kiolvashatta mindenki szülőjük vétkeit és keservesen lakoltak idegen bünökért. Egy belügyminiszteri rendelet véget vetett most ennek a kegyetlen és szomorú állapotnak. A dologházban, vagy börtönben született gyermekek születési bizonyítványában ezentul csak a vépot nevezik meg, hol az újszülött a világi életre ébredt s maga az sem, kinek eddig homlokára nyomták a Kain-bélyeget, maga az sem fogja tudni, hogy szülői bűnök voltak s egyenesen, bátran mer minden ember szemébe nézni. Lira ez a rendelet, a legszebb költemények közül való s csak nemes lélekben foghatott meg. Egy lépés a legigazabb egyenlőség felé az emberiség küzdelme harcában.

— **Dinamit-merénylet.** Borsa községben a napokban *Markovics* Hersch jómódu kereskedő ablakába két dinamitöltényt helyeztek, amelyek este 11 órakor felrobbantak. Az ablakok és a szobában levő edények és bútorok összetörték, de *Markovics* és a felesége sértetlenek maradtak. A merénylet nyomozzák.

— **Tolvaj takarítónők.** *Kászonyi László* szobrásztól takarítónője *Hubert Mari* 5000 koronát érő ezüstműt ellopott. A rendőrség megállapította, hogy az asszonynak a lopásban *Ulrik János* és *Ulrik Maria* voltak a bűntársai. *Hubert Mari* és *Ulrik János* Pozsonyban, *Ulrik Mariát* Budapesten letartóztatták. — *Cankor Sámuel* fővárosi tanítót takarítónője, *Schneider Mari* lopta meg és aztán *Blaschki István* nevű kedvesével megszökött. A szökevényeket tegnap *Boroszló*-ban elfogták.

(x) **A Zoltán-féle csukamájolaj** iz és szagtalan s tápereje igen nagy. Ara 2 korona. Zoltán gyógytárában, Budapest, Szabadság-tér.

(x) **Köhögés, rekedtség** ellen elismert páratlan szer a világhírű és a közkedvelt *Egger-féle melipasztillák*, melyek a gyomrot nem rontják és kitűnő ízűek. Egy doboz 1 és 2 korona. (Próbadoz 50 fillér.) Kapható minden gyógyszerárban és drogériában.

(:) Kérjünk mindenütt **F. M. K. E.** vagy **E. K. H.** gyujtót.

FŐVÁROS.

(*) **Munkanélkültek a polgármesternél.** A munkátlannak küldőnsége járt ma délelőtt *Halmos János* polgármesternél. Szónokuk: *Tessársz Károly* arra kérte, hogy a székesséjéért tervbe vett közmunkákat még ezen a télen hajtsák végre s a főváros hatósága a kormánytól is járjon közbe hasonló célból. Kérte továbbá a küldőnség, hogy ezekre a munkákra nézve vegyék föl a szerződésbe azt a pontot, amely megszabja a minimális munkabért és a nyolc óraj munkaidő-maximumot, nehogy a vállalkozók ezeket a munkákat inségmunkáknak tekintés s a munkásokat kihasználják. A polgármester igen szívesen fogadta a munkásokat s megígérte, hogy — mivel az ügyüket szíven viseli — minden lehető meg fog tenni helybeliek javítására.

(*) **A sertésközvágóhíd villamos-vasútja.** A budapesti villamos városi vasút mester-utca—sertésközvágóhídi szennyvonalának a közüzemigazgatási bejárását a mai napra tüzte ki a kereskedelemügyi miniszter. A bejárás ma megtörtént s az érkezőtlen, *Fapp Árpád* miniszteri osztálytanácsos vezetése mellett, résztvevők az összes érdekelt hatóságok kiküldöttjei. A sertésközvágóhídon vezető új vonal a IX. ker. Mester-utca felől ágazik ki, a Leszámtól- és pénz-váltó-bank téri felől s aztán a Ferencvárosi pályaudvarhoz vezető vasútvonalon túlteste mellett halad; majd áthaladja a közúti vaspálya-társaság vonalát s elérkezik az aluljáróhoz; a légszuszgáryi vonalat átmettszi s a Koppány-utcaiban levő magánlelkeket megkerülve, ideiglenesen a főváros telkein balad az új sertésközvágóhídi főhomlokzatához. Minthogy a vonal-

vezetés ellen senkinek nem volt kifogása s a részletkérdésekre nézve sem tettek akadályozó megjegyzést, az értekezletet befejezték s kimentek a helyszínére, a vonalvezetés hejyének a megtekintésére.

SZÍNHÁZ, ZENE.

** **A Nemzeti Színház igazgatójának szerződése.** Gróf *Kegelevich István* intendáns *Beöthy László*t, a Nemzeti Színház igazgatóját — mint már a hónap elején megirtuk — ez állásban újabb öt évre szerződöttette, s a szerződést hivatalból jóváhagyás végett a belügyminiszterhez terjesztette föl. Az okirat — a miniszter jóváhagyásával — ma érkezett vissza a színházhoz.

** **A Vígyszínház új tagja.** A Vígyszínház igazgatósága *Alpár Irén* drámai színésznőt ez évi december elsejétől visszaszerződtette tagjai sorába. A művésznő a nyáron a *Városligeti Szinkörben* játszott szép sikerrel.

** **Flórika szerelme.** A Népszínház e heti újdonsága, mint ismeretes, *Lidován Gergelynek*, a tudós kolozsvári egyetemi tanárnak és irodalmunk szorgalmas művelőjének: *Flórika szerelme* című népszínműve, melynek szombaton, e hó 30-án lesz a bemutatója. A darabban bőven előforduló táncokat a román népelet ismerőinek utmutatása nyomán *Hans Gyuláné*, a Népszínház balettmesternője, tanította be, s a balettkaron kívül az énekár férfi- és női tagjai táncolják. A román nép- és műdalokat *Blaha Lujza* asszony és *Raskó Géza* éneklék.

** **A Népszínház bérlete.** A Népszínházi Bizottság ma délután *Halmos János* polgármester elnöklése mellett ülést tartott, melyben határozott a Népszínház bérletének új kiírása tárgyában. A bizottság tárgyalás alá vette a kiküldött albizottságnak a szerződés megállapítására vonatkozó előterjesztését, s azt némi módosítással elfogadta. A bizottság ennek az alapján fog a színház bérlétere pályázatot hirdetni. A pályázat határideje: december hó 30-ikának délelőtti tíz órája. A feltételek közt ott lesz, hogy a mostani helyárlaknak kell megmaradniok. A pályázó 30.000 korona biztosítékot köteles letenni. Megállapították két új feltételt is. Az egyik az, hogy a belső berendezéshez tartozó állandó javítások és fűntartás költségeit a vállalkozó viseli, míg az épület külső javításainak, vagy átalakításainak a kiadása a bizottság pénztárát terheli. A másik pedig azt foglalja magában, hogy a bizottságnak bizonyos esetekben egyoldalulag is joga lesz a szerződést felbontani. A pályázatot vasárnap, december 1-én fogják kiírni.

** **Házil hangverseny.** Az Országos Magyar Zeneakadémia tegnap házi hangversenyt rendezett, amelynek néhány értékes száma volt. Ezek közül való *Maleczky Mariskának*, a jeles tanárnő leányának, éneke. A kisasszonynak erőteljesen csengő hangja van és az előadása is kellemes. *Lukács Maria* feltűnést keltett gondonkajátékával. *Popper Nocturne*-jét adta elő biztató tehetséggel és rutinnal. A kisasszony, aki *Schiffer Adolf* érdemes gondonka-tanár növendéke, hangszerének rövid időn belül mestere lesz. Ifjabb *Ábrányi Emil* Schumann szonátájának (g-moll) első tételét precíz művészettel játszotta. A közreműködők közül nagy sikert aratott még *Pajor (Pollák) Ödön* és *Rossi Rozina* is.

** **Népszínházi hírek.** Holnap, csütörtökön, a most jubilált *Katalin* 26-odszor kerül színpadra *Katalin* csemő szerepében ismét *Zilahiné S. Vilma* asszonnyal, ki e szerepet már nyolcszor énekelte, mindannyiszor nagy sikerrel.

** **Uránia Színház.** *Szabó Lajos* honvédvezérkari százados, az ismert szakiró, tegnap mutatta be a *Hadsereg* című darabjának kéziratát az Uránia-Színház igazgatóságának. Az új darab nemcsak a tárgy teljes ösmeretével irat tanulságos mű a hadsereg szerkezetéről, békében és háborubban való szerepléséről, hanem egyuttal olyan látványosság is lesz, mely nagyon leköti a nézőközönség érdeklődését. A *Hadsereg* volta-képpen az első irodalmi mű, mely a nagyközönségnek pompásan rajzolt képeket mutatja be a katonai-életet. A darab érdekességét a majdnem 200 vettett képen kívül olyan mozgólényképek is fogják emelni, aminek még eddig egy darabjában sem mutatott be a tudományos színház. Mind eredeti felvételek, az élet teljes mozgalmasságával. A darab zenéjének összeállítását a honvédszerekar kitűnő karmestere, *Bachó Imre* vállalta el, ami lokozza a darab érdekességét.

** **Fővárosi gyermekszínház.** Holnap, csütörtökön délután *Ali baba és a negyven rabló* című víg varázsrégét ismétlik, amelynek vasárnap délután igen sokat tapsolt a gyereknépség. A harmadik felvonásban nagy hangverseny, a negyedik felvonásban pedig fényes tündérmesét lesz. — Vasárnap délután az *Arvalányhagyaska* vagy *Arvalányból király* című szép tündérrégét fogják bemutatni. Az előadások 1/4 óra-ko kezdődnek. Jegyek már délelőtt kaphatók.

** **Vidéki színészet.** Zomborban most *Deák Péter* színtársulata működik a közönség meglegedése és pártolása mellett. A társulat jelesebb tagjai: *Markovics Margit*, *Pálffy Nina*, *Deák Péterné*, *Sándor Ilona*, *Bagi Gyula*, *Szalóki* és *Sági*.

Leontine férjei.

— A Vígyszínház bemutatója. —

Budapest, november 27.

A Párisban utóbbi időkben felkapott vígjátéklírók közül talán egyik sem vergődött oly gyors népszerűsége és kedveltségére, mint *Alfréd Capus*, akinek nevét nem írják le nálunk a nélkül, hogy utána ne biggyeszenek: a párisi *Figaro* szellemes krónikása.

Apró dialogusokba szedett cikkecskéivel szerzte meg magának ezt az epithetont, amelyekben rendszeres napi kérdések fölött tréfálkozik, nemcsak csillogó humorral, de igen gyakran erős igazságokat tartalmazó, mély szatírával.

A *Figaro* „szellemes krónikásának” ez az utóbbi írói tulajdonsága domborodik előnkbe, mikor a *Vígyszínházról* kell szólnunk. *Alfréd Capus* ebben a darabjában erősen és mélyen szatírizál. Mindent és mindenkit. A férjét, aki válik, az asszonyt, aki elvált, a szerelmeit, aki elvált asszonyt feleségül vesz, és az imádót, aki az elvált asszony szeretőjévé szegődik.

Ezt három felvonásban cselekszi meg, melynek alaphatáma az, hogy egy feleségtől akkor sem szabadul meg végképpen az ember, ha elvált tőle. Ezer kellemetlenséget és bajt akaszt a nyakába akkor is, mikor voltaképpen már semmi közbe sincs hozzá.

A válás után következő esetleges bonyodalmak már *Bissonnak* is adtak tárgyát egy bohózatra. Míg azonban *Bisson* a legburleszkebb komikum világításában mutatja be a témát, addig *Capus* a finomabb vígjáték keretében állítja előnk.

Bisson komikai, *Capus* szatirikus szemüvegen keresztül nézi a dolgot.

S az, aki felismeri *Capus* darabjában a pompás szatíráit, az meg fog békülni a „szellemes krónikás” darabjának szerelteségeivel és pompásan mulatni fog rajta. Ugy látszik, hogy a *Vígyszínház* premiérközönsége a legteljesebb mértékben felismerte.

De hát erről később...

Leontine, a darab hősnője, elvált asszony. Mint asszony azonban aligha állhatna helyt a kritika ítélőszéke előtt, mint asszonyi szatíra azonban alig sikerülhetett volna jobban. Amolyan rózsás arcu kis nő fenevad, aki — egy paradoxonnal élve — a morál insanyit teljes ártatlanságával ugy tőri a házasságot, mint más a diót. Még azt se lehetne állítani, hogy a dió édes mandulája kedvéért, hanem csak azért, mert éppen a keze ügyébe esik.

Ez a Leontine valóságos *giganyolása* — a diótörő asszonyoknak. Férje, *Dubois Adolf*, az első diónál megbocsátott neki, de a másodiknál kiadta az útját és elvált tőle. Ezzel azonban nem szabadult tőle, mert Leontine hozzátorol állandó pillanatnyi pénzzavarait, sőt a darab kezdetén abban a kellemetlen helyzetben találjuk Leontine ó nagyságát, hogy kilogyott az imádójából, ellicitálták a butorait és egyszerűen visszaköltözik az urához. A becsületlen *Dubois* úgy menekül előle, hogy átadja neki az egész lakását, s maga pedig vidékre vonul, a hová egy képviselő barátja befolyásával kinevezeteli magát rendőrőrnöknek. Leontine pedig mindjárt megismerkedik két urral: *Grimard Anatole* tanárral és *De la Jambiere báróval*. Az előbbi megtetszik neki, az utóbbihoz — férjhez megy.

A második felvonásban már mint *De la Jambiere báróné* látjuk visszatérni Leontine-t és semmi sem természetesebb — már t. i. ennél Leontine-nél, — mint az, hogy már javában törli a diót *Grimard Anatole* tanár urral. Az új férj egy nagynője, *Versac marquisné* útján, rájön erre és — válni akar. A francia darabokban mindennapos tettenérő jelenet produkálnak — *Capus* darabjában azonban a régi jelenetnél egészen új az, hogy a rendőrbiztos, aki e jelenetnél szerepel, senki más, mint az első férj, *Dubois Adolf*. A jó embert az a veszedelem fenyegeti, hogy az asszony újra a nyakába szakad, nem marad tehát más menekvése, mint hogy kibékítse Leontinet az együgyű báróval. Ez sikerül is neki s így hajóznak be boldogan a harmadik felvonásba.

Ebben a felvonásban aztán kiszül, hogy *Dubois* — amiről a bárónak sejtelve sincs — Leontine első férje; erre ismét válni akar, de mikor látja, hogy *Dubois* feleségül készül venni *Hortensét*, a báró unokatestvérét, akkor megtartja magának Leontine-t.

Ime, a *Capus*-darab cselekményének halvány vázlata. A „szellemes krónikás” maró szatírája az alakok karrikatúráiban nyilatkozik meg a legnevetetetőbb batásban. Ez tette a nevetéstől hangosá a mai estét is.

A darabot első sorban *Szerény Zoltánnak* egy fényes karrikatúrája vitte győzelemre. *De la Jambiere* szerepében a *Vígyszínház*nak ez a championja, valóságos csodákat művelt. Nem tudunk színészt, aki a karrikatúrák olyan finom vonásaival tudna rajzolni a nélkül, hogy túlzásba vitte volna, ami a karrikatúrában a legnagyobb művészet. Kevés vonással egész

torzképet rajzolt, amely azonban alapszabán emberi maradt. Gyönyörűséggel néztük és velünk együtt az egész közönség.

Leontine szerepében Csillag Teréz érvényesítette művészetét, ami nem kis feladat volt a számára. Ez az organumában és egész egyéniségében lütemos művésznő önkénytelenül is sokkalt öntudatosabb, sem-hogy ezt a minden erkölcsi érzés híjjával szűkölködő Leontinet el tudná hitetni velünk. Ha olyan művésznő mint Csillag Teréz megjátssza a bűnt, az igazi bűn. Leontine az 6 játékában asszonyává vált, holott csak asszonyi karrikaturának szabad lennie.

A többi szereplő közül nagyon jó volt Tapoletzai, aki Grimard tanárban a megtévesztett tudományos smokkot dolgozta ki Fenyvesitől (Dubois) több bonhomiót kívántunk volna. Kötő volt, mint mindig Nikó Lina (Virginia), s két kis kokott szerepében iranciás elanc-nal álltak helyt Berzéti Ilona és Varga Anna, aki ma este játszott először s jól beleilleszkedett a vígszínházi ensembelbe. Hunyadi Margit (Versac marquise), Balassa (Plantin képviselő), Rónaszéki (Bejou), Fábrián Kornélia (Miette) és Győző (Brunet) a színház jeles ensembeléhez méltóan töltötték be szerepeiket.

A közönség jól mulatott a darabon, melyet Malonyay Dezső fordított bravurozus magyarsággal.

A szerepüket minden felvonás után sokszor kitapsolták.

(M-s.)

TUDOMÁNY, IRODALOM.

○ **Kisfaludy-Társaság.** A Kisfaludy-Társaság ma délután tartotta rendes havi felolvasó ülését *Beóthy Zsolt* elnöklété alatt. Elsőben *Vargha Gyula* íőitkái bejelentette, hogy október 30-án a társaságnak három pályázata jött le. A Lukács Krisztina-féle esztétikai pályázatra 2 pályamű, a Lukács Krisztina-féle kisebb költői beszépre hirdetett pályázatra 23, és a Buljovszky-féle kisebb kötetemnyre hirdetett pályázatra 78 pályamunka érkezett be. Ezután *Pekár Gyula* be-mutatta székfoglalóképpen *Az elmúlásztott pillanat* című novellát. Majd *Abrányi Emil* olvasta fel nagy hatással *Az amerikai magyarokhoz* című lelkes, szép költeményét melyben arra inti a kivándorolt magyarokat, hogy ne feledkezzenek meg soha hazájukról:

Dolgozatok kün!... Bátor munka révén
Ez ünömuojon, edződjék a kar!
De minden órán eszetekbe jussón:
Milyen kevés, ah! otthon a magyar!
Számálhatok félénken össze minket,
Mint özevgyasszony sűrűs garasát,
S ne váljatok ki végképp!... Ne tegyétek
Még koldusabbá e szegény hazát!

A grönvörű kötetemnyét lelkesen megtapsolták. Hasonló tetszést aratott *Bartók Lajos*nak négy érzéseteli, szép kötetemnyé, melyeket a költő maga olvasott el.

Bársony Istvánnak *A rabkirály szabadon* című novellája a természet megragadó esetelésével blün-csolte le a hallgatóság figyelmét. Végül *Kozma Andor* mutatta be *Vértény Jenő* vendégnek néhány sikerült versét élénk tetszés között.

A zárt ülésen *Berzeviczy Albert* alelnök beszámolt a Pétery-síremlék ügyében annak idején kiküldött bizottság működéséről. Ennek a bizottságnak maga *Berzeviczy Albert* volt az elnöke. Páratlan buzgósággal telelt meg irodálatának azokkal a tanárokkal együtt, akik a gyűjtést vezették és rövid idő alatt meglepően szép eredményt értek el. A részletes jelentést *Beóthy* elnök azzal egészítette ki, hogy *Donáth* szobrász a síremlék gipszmását a Kistaudy Társaságnak aján-dékozta. Mivel az emléktárgy igen nagy terjedelmű és a társaság saját helyisége nagyon kis-esiny: a jelenvoltak elhatározták, hogy az ajándé-
kot átengedik az *Eötvös-kollégiumnak*, hálából azért a tevékenységért amit ez a kollégium a síremlék létre-hozása körül kifejtett.

Vargha Gyula íőitkái tett ezután jelentést a népköltésre vonatkozó gyűjtés mai stádiumáról. A népköltés gyűjtésének a vezetését *Vargha Gyulára* bízta, akik még *Arany László* kért maga mellé szer-kesztőtársnak s a kiül ez a válat a legobb ke-zekben van.

Végül elhatározták, hogy a decemberi ülést tel-jesen *Tóth Lőrincnek*, irodalmunk érdemes veteránjának szentelik, aki ebben a hónapban ünnepi Kistau-dy társasági tagságának 60-ik évfordulóját. *Beóthy* Zsolt, mint elnök, üdvözi a jubilánst. Ezután *Vargha Gyula* ünnepi kötetemnyét olvas föl. Végül *Tóth Ló-rinc* mutat be vasait a saját műveiből. A jubiláris ülés után a Társaság tagjai lakomára gyűlnek az István-jogadóban.

○ **Bosnyák Zoltán könyve.** A belügyminiszté-rium árvaügyi közigazgatási ügyosztályának vezetője, *Bosnyák Zoltán* miniszteri titkár érdemes munkás dolgozok. Címe: *A magyar közigazgatás mai rendszere és történeti fejlődése* és valószínűleg már karácsonyra ke-rül ki a könyvpiacra.

EGYESÜLETEK.

(**Felolvasás a Katholikus Körben**) *Csudáky* Ber-talan tegnap érdekes előadást tartott Oroszországról a budapesti Katholikus Kör dísztermében. Részle-tesen szót sajt jelentőségeiről, alapján az orosz nép etnographiai jelenségeiről, kultúrájáról, vallásáról, babonás szokásairól s más egyebekről. Rendkívül vonzó meséit az oroszok gazdagsá-gáról, az előkelő osztályról és a szegény mu-zsiksról, aki az elmaradottság sajátos állapotában még most is sanyiódik. Behatóan ismertele Pétervar nevezetességeit, a cari palotának mesébe illő gazdag berendezését, nemkülönben a híres "Eremitás" kép-tárnak ritka műremest, melyek közt Ratael Rubens, Murillo s más nagy testők művei találhatók. A siker-ült előadást *Bajthay* Péter tanár pompás vetített ké-pekkel illusztrálta.

(**A Szabad Lyceumban**) holnap, csütörtökön dr. *Ranschburg* Pál tart előadást a kísérleti és orvosi pszichológia köréből az egyetem áttantári intézetének iődszintű termében este hat órakor. November 29-án, pénteken *Geöze* Sarolta értekezik *Olasz városok* címen. Ez az előadás este hat órakor kezdődik és a IV. ker. főreáltanodában lesz.

(**A Magyar Építőmesterek Egyesülete**) holnap, csütörtökön este hat órakor az egyesület helyiségében építőmesterei szakosztályi ülést tart.

TÖRVÉNYSZEK.

§§ **Kriminális fordulat.** Részletesen megirtuk a minap *Majlót Irma* és vőlegényének bünpörét. A szép, fiatal leányt azzal vádolták, hogy gazdájától, *Krigler* Dávidtól körülbelül 20.000 korona áru ékszeret lopott. Az ékszer, a vád szerint, a kedvesével, *Schmidt* Antal Ferenczel elzalogosították s a pénzt közö-sen elmulatták. A tárgyaláson a törvényszék *Majlót* Irma ellen megszüntette az eljárást, mert a gazdá a megboesátott neki, ellenben *Schmidt* Antal Ferencet orgazdaságért mástól esztendei börtö-nre ítélte. A királyi tábla első büntető tanácsa előtt most lefolyt felebbeszi iőtárgyaláson érdekes fordulat állott be ebben az ügyben. Dr. *Ké-részy* Árpád védő ugyanis azt adta elő, hogy a hiányzó ékszer legnagyobb részét nem *Majlót*, hanem *Krigler* Dávidné zálogosította el a férje tudta nélkül, aki ezt a manipulációt már akkor is üzte, mikor *Majlót* Irma még nem szolgált az üzletben. Később magát *Majlót* Irmat küldözgette a zálogházba s a *Schmidt*nél talált kétszáz darab zálogbára nagyrészt ezekről a tárgyakról szól. *Majlót* Irma állítogazt azért vállalta el valamennyi zálogcédólat, mert attól függött az ő szabadsága. A védő azt akarta bizonyítani, hogy *Schmidt* Ferenc legfőbb kétezer korona ára ékszeret kapott a kedvesétől s annak az árát is a leánya költötte. Ezen kívül még egyéb körülmények is arról tanuskodnak, hogy enyhébb büntetést érdemel. A királyi tábla mindezek folytán újabb vizsgálatot ren-delt el ebben az ügyben.

§§ **Elített alkasszó.** *Brassó*ból táviratozzák, hogy az oitani törvényszék ma *Radó Aurél* vasuti pénztárost 12.000 korona esikkasztása és okirathamisítás büntetvéért hat évi legházra ítélte.

TÁVIRATOK.

Bécs, november 27. Egy könyvmaos jelentése szerint a bécsi egyetemnek 96 tanára és az osztrák felsőoktatás magántanárak egyesülete üdvözölte *Mommsent* és köszönetet mondott neki bátor nyilatkozatait.

Bécs, november 27. Az urakháza három órai vita után elogozta a fundát bankadóssági kötvé-nyekre vonatkozó törvényjavaslatot.

A San-Girolamo-ügy.

Zágráb, november 27. Dr. *Pázmán* a San-Girolamo volt rektora, ma ide érkezett. *Pázmán* decem-berben újra megkezdte előadásait a zágrábi egye-temen.

A kielí császárbeszéd.

Berlin november 27. A *Nordd. Allg. Ztg.* írja: A *Localanzeitung* tegnap egy kielí jelentést közölt, a melynek olyan látszata van, mintha a császárnak a tengerészrehozók főlehetésekor mondott beszédének legjelentősebb részleteit tartalmazná. Fel vagyunk hatalmazva annak a kijelentésére, hogy a császár be-szédének a nevezett lapban közölt tartalma a főpon-tokban teljesen koholt, nevezetesen egy szóval sem emlíkezett meg a császár az 1870/71. évi háborúról.

Az olasz képviselőházól.

Róma november 27. A kamara ma ismét meg-kezdte működését. Az elnök megemlékezik *Crispi-*, továbbá *Coppio*, *Imbriani* és *Di san Donato* képviselők elhunytáról és azt indítványozza, hogy az elnökj emelvényen két hétig gyászdisz legyen. Az indítványt elfogadták.

A pénzügyminiszter bejelenti, hogy szombaton terjeszti elő pénzügyi expozéját. Az ülést erre be-rekesztették.

A német vámtarifajavaslat.

Berlin, november 27. A birodalmi gyűlés szé-nior-bizottságának határozata szerint a *vámügyi tár-gyalás* december 2-ikán kezdik meg.

A panamerikai kongresszus kudarcra.

New York, november 27. A *New York World* je-lentése szerint a buffalói panamerikai kongresszuson *viszálkódás tört ki a délamerikai delegátusok és az Egy-sült Államok képviselői közt.* Ez utóbbiak ugyanis olyan főlányok beszélnek és olyan erőszakosan viselke-dnek, hogy *Argentina*, *Brazília*, *Bolivia*, *Peru*, *Paraguay* és *Kolumbia* képviselői *viszálkódásokat* kértek *hormá-nyaktól.* Ugy látszik, hogy a kongresszus fiaszkólva fog végződni és Dél-Amerika ekieseredése csak nö-vekedni fog Észak-Amerika iránt.

A közép-amerikai háború.

New York, november 27. A *New York Herald* ele-nti Bogotából, hogy a kolumbiai kormány rend-letelel boesátott ki, amelyben kihirdeti, hogy *Venezu-él* megszakította a diplomáciai érintkezést és a carracasi kolumbiai követséget megszüntette.

New York, november 27. Coloni távirat szerint Panamából egy vonat érkezett oda, amelynek utasai azt beszélék, hogy *Alban* kormányzó 300 emberrel á-telt a barbacosi hidon és előre nyomul. Most Ta-vernillában van, ahonnan a liberálisok megmaradt csapatai tovább hátrálnak, állítogazt azért, mert nincse-nek lövészeik. A tegnapi harcok mind a barbacosi hidnál folytak. Az utasok állítása szerint azokban a harcokban körülbelül száz konzervatív esett el vagy sebesült meg. A liberálisok vesztessége kicsiny.

Közgazdasági táviratok.

Frankfurt, november 27. Konstantinápolyból táviratozzák a *Frankfurter Zeitung*nak, hogy a port és az *Ottoman*-bank közt ma íőtt létre a szerződés a 600.000 font kölcsön tárgyában.

New York, november 27. (*Terménytesede.*) (*Zárlat.*) *Gyapot:* New Yorkban hejben 8 — (8.—), Nov-re 7.63 (7.60). Februára 7.63 (7.62). *New-Orleansban* hejben 7.7/16 (7.7/16). — *Petroleum:* Stand white (New Yorkban 8.65 (8.65). Stand white Philadelphában 8.60 (8.60). Refined in Cases 8.75 (8.75). *Credit Balances at Oil City* 1.30 (1.30). — *Zsír:* We stern steam 9.60 (9.60). Rohe és Brothers 9.80 (9.80). — *Tengeri iránzata szilárd.* Novemberre — (—). — Decembe-re 68.1/2 (68.1/2). — Májusra 68.3/4 (68.3/4). — *Buza* iránzata szilárd. Piros ószi hejben 82.3/4 (82.3/4). Novemberre — (—). Decembe-re 79.3/4 (79.3/4). márc.-ra — (—). Májusra 81.3/4 (81.3/4). *Gabona szállítási díja Liverpoolba* 1.— (1.—). — *Árú:* *har lio* 7. sz. 6.3/4 (6.3/4). Nov-re 5.60 (5.60). Februára 5.70 (5.60). — *Liszt:* Spring Wheat clears 2.95 (2.95). — *Cukor:* 3.1/4 (2.1/4). — *Öm:* 33.75 (29.85). — *Réz:* 16.7/8 (16.7/8). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelezik.)

Chicago, nov. 27. (*Terménytesede.*) (*Zárlat.*) *Buza* iránzata szilárd. Nov-re 72.3/4 (72.3/4). Dec-re 72.3/4 (71.3/4). — *Tengeri iránzata szilárd.* Nov-re 61.3/4 (61.3/4). — *Zsír:* Decembe-re 9.32 (9.07). — *Januára* 9.32 (9.07). — *Season* on short clear 8.55 (8.50). — *Sertésus:* Januára 16.00 (15.75). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelezik.)

Nyiltér.

Sensatiós olcsó

hozt és külföldi műipari tárgyakat szorozom be a karácsonyi vásár előjára. Különös suvit fektetve a fa, bronz, bór, porcellán és üvegtárgyak. Üzletemben már 1 koronától kezdve kaplások, csinos tárgyak, képek és egyéb szalon butorékban nagy a választékom, melynek megtekintésére bátorodok a 1. közönséget meghívni.

HEGEDÜS SZIGMOND, Andrássy-ut 17. sz.

Byrolin és Byrolin-szappan

68főlmulhatatlan és nélkülözhetetlen a bőr és szépség alapokaira. Fényes biroy-nitványok a legelső orvosi tekintélyektől. Kapható gyógyszerárakban, drogériákban, illatszerekkereskedésekben és közvetlenül a gyárosnál.

Dr. Graf & Comp.

Wien, VI. Amerling-
strasse 2.

(Az e rova! alatt közzétettek sem tartalmát, sem alakját nem felelős a szerkesztőség.)

KÜLÖNFÉLEK.

Az Isten se tiltja.

Nézek, nézek, keresgélek
A csillagok égen.
Elvesztettem két csillagot,
Egyre csak azt nézem,
De szemem az egetek
Hajh, hiába járják:
Nem találom én azoknak
A mosolygó csillagoknak
Magas égen párját.

Én Istenem, azt a kettőt
Teremtéd még az égre.
Egy pontján az én szemem is
Nyughasson meg végre.
Nézni azt a másik kettőt
Ugyis meg van tiltva;
S emberek ur a végezt, —
De hogy fel az égre nézzek,
Az Isten se tiltja!

Szávay Gyula.

† Egy száműzött királyné emlékirata. Spanyolország egykori királynéját, II. Izabellát, párisi palotájában meglátogatta a minap a spanyoloknak manapság legnépszerűbb regényírója, Perez Galdos. Az író egy nagy regényen dolgozik, mely az 1846-tól 1868-ig terjedő kort ismereti s bizonyos, ma még nem igen ismert politikai és társadalmi eseményekről, magától Izabella királynétól kért fölvilágosítást. A királyné igen szeretetreméltóan fogadta az író, akinek minden művét ismeri, azonban nem mondott semmi olyast, amit Galdos szeretett volna megtudni, még pedig azért, mert az egykori királyné maga is ír. Közint diktálja, részint maga írja már évek óta az emlékiratait, amelyekből már több kötet készen van. Mivel azonban a királyné nagyon jól érzi magát s száműzetésének nyugalalmát mindenestre megzavarnák azok a nagy viták, amelyeket emlékiratai okvetlenül előidéznenek, egyelőre nem akarja kinyomatni a műveit.

† Olasz színházi szokások. Az olasz közönségnek tudvalevőleg nagyon rossz tulajdonságai vannak a színházban. Fennhangon közzétnk előadás közben az ismerőseiket, flirtelnek, csevegnek és fionghangon kriuzálnak. Az a véleményük, hogy, ahol fizetnek, ott ők az urak. Egy *Tángó* nevű karmester azonban a napokban másként gondolkozott a rovereói színházban *Tannhäuser* előadása közben, amikor a zenekarral szomszédos páholyban hangosan csevegtek. Mintán ismételen dühös pillantásokat vetett oda s az nem használta, hős tetro szánta el magát. Mikor éppen egy pianissimo alatt hangzott ki a

REGÉNY.
TÜZZEL-VASSAL.

Írta: SIENKIEWICZ HENRIK.

(66)

Levelet is küldök véled Potocki Andrásához, de míg én a levelet megírtam, míg te fölkészülsz és a tatárok előállnak, addig itt a holnap.

— Parancsod szerint legyen, herceg. Csak arra kérek még, bocsásd el velem Volodyjovskit és Longinust is.

— Vidd őket. Mielőtt azonban indulsz, jöjj el hozzám, hogy bucsuzhassam tőled s megáldjalak. Emléket is szeretnék küldeni arád számára. Legyetek boldogok, amint megérdemeltétek!

A lovag térdre borult herege előtt, aki megölelte és úgy ismételte: áldjon meg az ég! Holnap eljőjj még, fiam.

Skrzetuski térdein maradt, mintha még valami kérése volna. Végre megszólalt. — Fenséges uram, dadogta.

— Nos fiam, mi mondanivalód van?

— Fenséges herceg, bocsásd meg a merészségemet, de látod, megszakad a szívem a nagy fájdalomtól a látásodon. Mi fájt néked? A betegség lánt, vagy a gond?

A herceg szeliden tette Skrzetuski fejére a kezét, s gyöngéden szólott.

— Nem szabad azt tudnod, fiam. Holnap tehát eljőjj!

Skrzetuski vérző szívvel ment vissza szállására, ahol estefelé az öreg Sacvilichovski látogatta meg. Vele jött Volodyjovskit, Longinust és Sagloba is. Körülülték az asztalt, s Rzenzian kupákat rakott ra és bort hozott.

— Az Atya, Fiu és Szentlélek nevében! Földmádott az apród! kiáltott Sagloba.

páholyból e néhány szó: Van szerencsém önnek vélegényemet bemutatni, — a karmester harsányan odakiáltott: Nagyon örvendek, hogy megismerkedtem önnel — s ezzel tovább dirigált. A páholyban pedig halotti csend lett ezután.

† Heine ötlelet. Philibert *Andebrand*, a párisi újságírók nesztora, *Heinével* benső barátságban él. Az agg író, aki nyolcvanhárom éves, érdekes emlékeket elevenit fel most abból az időből, amikor a nagy német lírikussal összekötöttesben állott. Heine és Mathild házi életéről ezeket beszéli:

Heine Szokrateshez hasonlította magát. Elhatározta, hogy nőül veszi Xantippát, jólehet, éppenséggel nem volt erre kötelezve. A házassági szertartás után fölkereste barátait a Café de la Porte Montmartre-n s kiöntötte előttük a lelkét:

— Megírtam a végrendeletemet — jelentette — s minden vagyonomat Matildra hagytam azzal a feltétellel, hogy újra férjhez kell mennie. Azt akarom, hogy legyen a világom egy ember, aki mindennap sajnálattal gondoljon reám, mondván: Miért halt meg szegény Heine? Ha nem halt volna meg, most nem lenne enyim az özvegye.

Politikai dolgokban is sok eredeti eszméje volt Heinének. Egy napon együtt reggelizünk Eugéne Sue, Balsac, Alexandre Weill, Heine és én. Pozsgózás közben arról volt szó, hogy milyen volna a legjobb kormány? Heine hallgatott, de Eugéne Sue ugratta, hogy mondja el ő is a nézetét. A költő erre fölelelte poharát s nézegetvén a habzó italt, amelyben visszaturkózódott a csillár fénye ekképpen szólott:

— Az idő a nap és az éj szabályszerű egymásutánjából szövődik. Az éj a nap nélkül s a nap az éj nélkül hiábavaló volna. A természet az ellentét különíthetőségét kívánja. A férfi és a nő... kontraszt. A jó ízlés kűdéséhez kell egy turlangos ember, aki elad, s egy ostoba, aki vásárol... Két disszonáns elem harmóniát hoz létre... A kontraszt, mondom önöknek, mindig a kontraszt!

Tovább nézegette aztán az arany színű italt, amely gyöngyözve habzott; mintha a jövőt kereste volna benne, mint az augur az áldozati állat beleiben. Aztán folytatta:

— Nem akarom sem a köztársaságot egymagában, sem a monarkhiát. Akarom az egyiket is és a másikat is, de nem az egyiket vagy a másikat. Azt hiszem, nem volna itten semmi maradandóbb, mint egy monarkhia, amelyben republikánusok kormányoznak, vagy egy köztársaság, amelyet monarkhiák kormányoznak.

Balsac hangos nevelésbe tört ki e fejtegetés hallatára.

— Hitemre! — szólt. — Ez a megoldás valóban originális. Indiványozom, hogy az eszmét hajtsuk is végre nyomban. Elegendő számban vagyunk.

— Nem támadtam föl, mert meg se haltam. Hiszen te mentettél meg.

— Az ám, ugylátszik csak azért, hogy a Bohun szolgálatába állhasson, mondta nevetve Skrzetuski.

— Nohát, akkor már futenek számodra a pokolban. Minthogy pedig azt hiszem, nem sok örömdől telhetett a szolgálatodban, hát itt adok néked bufolejtőtül egy tallért.

— Köszönöm alázatosan!

— Cimeres zsvány ez a fickó, szólt Skrzetuski. A kozákoknál úgy megrakodott drágaságokkal, hogy mi ketten minden pénzünkért sem szedhetnénk össze annyit, mint őkelme s most még ráadásul tallért is kapott!

— Csak tartsd meg fiam, látom, hogy életrevaló gyerek vagy. Hogy az akasztóba biztatóan int feléd, sohse bánd! Szeretem az ilyen fickókat, ember válik még belőled, ha megéred. Hanem most már azt is mondj el, hogy miképpen nyilatkozott rólam a derék Bohun?

Rzenzian, aki boldogan mosolygott, mert jól esett neki a Sagloba beszéde, gondatlanul felelt.

— Ha csak a nevedet is említették, már szikrázott a szeme. Szidott, átkozott...

Mérgesen kiáltott az apróda Sagloba:

— Ne papolj! Pusztulj!

Most ezután már a Skrzetuski utazásáról beszéltek, a közelgő esküvőről, s a boldogságról, amely reája vár. A bor visszaadta a Sagloba jókedvét is, s a csipősnyelvű lovag Skrzetuskit kezdte ki a tréfával. Hol a keresztelést emlegette, hol meg a Potocki András nagy szerelmével ijesztgette. Longinus sóhajtozott, a többiek vidáman iszogattak, s utóbb már a háborút tárgyalták, s a hercegről is szó esett. Skrzetuski, aki utóbbi időben távol járt, kérdezte a bajtársaitól, hogy mi a herceg betegsége? Egészen megváltozott ez az ember. De hát mi okból? Hiszen győzelmet győzelemre halmozott. Hát talán a mellőzése miatt? Hiszen az elégtételt megkapta: minden fegyverforgató ember melléje állott. Ki-nevezés és megerősítés nélkül is ő a fővezér.

S ha a kormány e napon megalakul, úgy Balsac lett volna az elnök, Eugéne Sue a belügyminiszter, Heine versekben írta volna meg az alkotmányt, Alexandre Weill pedig elszavalta volna. S végül én — Philibert Andebrand — dicsérő kritikát írtam volna a lapokba.

† Hang és nyomor. A reális jelenkor romantikája: a nyomor. Ez a hatalmas rendező a szimpad rendkívüliségeit tulciótól valóságokot úgy csoportosítja, hogy a valónak mögötto marad és csak elkésve kullog utána a fantázia. A ponyvairódom rémregényei majd még csak ezután fognak mesélni a *Kolduló hercegnőről*, vagy a *Kiátkozott királyleányról*. A valóság máris megteremtette Bourbon Elvira tragikumát: a fejedelmi származást, a szenvedélyes szerelmet és az anyagi nyomort.

Tagadhatatlan tény, hogy Bourbon Elvirának, Don Carlos leányának élete folyásában szerepet játszik minden, ami regényes és ami egy rémregény egybeállításához kívánatos. Don Carlos leánya, V. Károly császárnak és XIV. Lajosnak ivadéka, Elvira hercegnő beléseret egy maszóba, egy tizedrangú művészebe, Folchi piktora. A piktór társadalmi pozíciója hagyján, hiszen ha igazi művész, akkor az eljogulatlan itélkezés legalább is egyenranguának valja őt, bármelyik tejedelmi származásu — némberrrel. De Folchi családi állapota tette Bourbon Elvira helyzetét kétszeresen romantikusá, illetőleg botrányosán regényessé. A piktór urnak szabad volt ugyan a szíve, mikor Elvira hercegnővel megszökött, de le volt kötve a keze. Folchi nő volt, így tehát a skandalum megduplázódott azáltal, hogy Bourbon Elvira csak a szeretője lehetett egy tizedrangú festőnek. Fokozta Elvira élete folyásának regényességét a házasságtörésen, a szökésen, a társadalmi rangdifferencián kívül: az apai átok is. Don Carlos, a büszke trónkövetelő, vehemens átkaita kísérte a szökővénnyeket és kitagadta Elvira leányát, nemcsak az apai szív szeretetéből, hanem a vagyonörökség jogából is. És a tizedrangú piktór ur fejedelmi származásu szeretőjét csakis a szívvel tudta kárpótolni az elvesztett társadalmi rangért, de a jótét és gazdagság előnyeivel: nem, Elvira nyomorban él és nyomorának érzetét fokozza az a tudat, hogy ő — uralkodók ivadéka, fejedelmek sarja.

És Bourbon Elvira élettörténete éppenséggel nem áll egyedül.

A hatvanas években egy thüringiai hercegnő, Schwarzenburg-Sondershausen Sarolta beléseretett egy egészen közönséges halandóba, aki foglalkozására nézve — lovász volt. Legalább ezt rebesgette róla a hír, habár a hivatalos megállapítások szerint — ki tudja nem-e a fejedelmi vérű sógorság vitte keresztül nagyhirtelenül a rangbeli emelkedést — katonatiszti minőségben szolgált. A véletlen úgy akarta, hogy a lovász avagy katonatiszt ezt a különös

Módjában áll, hogy tönkreverje Chmielnickijt és ő mégis tetlenül, habozva áll, emésztove magát.

— Talán köszvénye van, — tréfálkozott Sagloba. — Ha az én lábujjaimba belenyilal a fájás, három napig vagyok mogorva tőle!

Longinus is beleszólt:

— Én pedig azt mondom, testvéreim, hogy valami más a baja. Nem magam hallottam ugyan, de olyan valaki mondta el nekem, aki magától Muhoviecki prépostól hallotta, hogy más a baja. Hiszen ő jó ember, nagy ember, én nem is itélem el, hanem a prépost szava... különben én semmit sem tudok...

— Hát ki hallott már ilyen locsogást? Ember vagy? Beszélj már értelmesen, ne tégy, mint a macska, ne kerüljed a forró kását, hanem mondd már ki, ami a begyedben fekszik.

— Az igazságot! az igazságot!

— Hát ha meg kell lennie... az a baja, hogy nagyon sok vért ontott! Nagy hadvezér a herceg, de mértéktelen volt a büntetésben. Most őt büntette meg az ég, mindent vörös színben lát, az éjszaka sötéte is vérszínű az ő szeme előtt. Mintha vörös felhő ülne a szemén...

Sacvilichovski mérgesen kiáltott a jámbor lovagra:

— Ne beszélj butaságot! Öreg asszonyok szájába való az ilyesmi. Hogy jó a jókhoz és nem ösmer szánsalmat, ha a gonoszk megbüntetéséről van szó: ez nem bün, ez érdem, ez erény. Hát van-e elég büntetés, elég kin azok számára, akik vérbefojtják hazájokat, tatár rabságba adják tulajdon véreiket, akik megtagadják az istent, a királyi fenséget, mindent? Látott-e bármelyiktek bárhol is olyan rémséges tetteket, mint amelyeket az ellenség eszelekedett, asszonyt, gyermeket sem kímélve? Az ő számokra kevés a bitó és a karó. P!uj, Longinus, vas a karod, de vaj a szíved.

(Folytatása következik.)

vezetéknevet viselje: Jud. Egyszerűen Jud, minden előnév és toldalék nélkül. Ezen persze könnyen segítőt az előkelő atyafiság, Jud urból hamarjában: báró Jud lett. Ezt a rangdifferenciákat áthidaló szerelmi viszony, mely házassággal végződött, még egy körülmény teszi érdekessé. Nem csupán rangkülönbségeket lidart át itt a szerelem, hanem — kőkülönbségeket. Schwarzburg-Sondershausen Sareita hercegnő nem volt idősebb — negyvenévesnél, Jud ur pedig — harminc. Házasságuk nem tartott soká. A férj néhány évvel az egybekelés után meghalt. Özvegye ma is él és nyolcvanhat éves.

A württembergi uralkodó családának egyik úti tagja, Paula hercegnő egy polgári származású orvosba lett szerelmes. A család senmi szín alatt sem akart beleegyezni a mezianyszba s az ellenállást a szerelmes hercegnő nem is volt képes megtörni. Minthogy viszont Paula hercegnő érzelmeit sem változtatta meg a sok kapacitálás, végül valami egyességféltében állapotok meg. Paula hercegnő lemondott nemcsak összes családi jogairól, de még a nevéről is. Mint vagyontalan Kirschbach kisasszony lett a felesége dr. Willeinek.

A detronizáció után az orleansi herceg, illetőleg Lajos Fülöp, a francia király, Helvétiaiban tanítással, szerényen díjazott óradással tengette életét. A Condé-saládának nem is egy tagja a maga rémos valóságában ismerle a nyomort. Napoleon császárnak egyik unokabuga, Luciannek a leánya, Wyse asszony, a harmincas években „kosztosokat” tartott és distingvált uraknak tiz frank havvidj ellenében ebédelt szolgáit. Bourbon Elvira sorsa tehát nem áll egymagában. Gyakrabban találkoztak már egymással a fejedelmi rang és az anyagi nyomor.

+ **Villamos borotva.** Egy *Bontemps* nevű párisi fodrász föltalált egy villamos borotvát. A készülék egy kis rotációs gépből áll, amelyben pengék és egy kis szappanozó kefe van elrejtve s még annyi hab is, amennyi egyszeri borotválásra elegendő. A fodrász kezében tartja a gépezetet, amelyet egy gyöngye villamos áram működésé hoz. Tömegesen jöttek az emberek a szerencsés feltaláló boltjába s eleinte pompásan ment a villamos borotválás. De a napokban egy unak gyors borotválásra volt szüksége, ami a villamos borotvával meg is történt, de a műtét után a vendég észrevette, hogy az álla megkékült s égő fájdalom környékezi. S ugyanekkor mások, akik eddig mítsen érezték a villamos borotválásnál, szintén érezték ezt s nemskára orvosok is megállapították, hogy a villamos fodrász vendégei égési sebeket szenvedtek. És Bontemps kapott eddig tizenkét kártérítési keresetet a vendégeitől s a villamos borotva ott pihen szomorúan a csinos kis fodrászfűzet egyik zugában.

A betegsegélyző pénztárak szövetsége. Előadó *Szontágh Jenő* (Szolnok). A pénztári orvosok helyzete és a gyógyszerári ügy. Előadók dr. *Duchon János* (Zombor) és *Erős Soma* (Esztergom). A kerületi betegsegélyző pénztári tisztviselők szolgálati pragmatikája és nyugdíjügye. Előadó *Vízkelety Sándor* (Győr). Az ipariellügyelet egészségsügyi szempontból, tekintettel a betegsegélyző pénztárakra. Előadó dr. *Bánóczy Gyula* (Győr). Munkaszédelmi intézmények. (Balcses-aggkor- és rokkant-biztosítás.) Előadó: *Sarhadí Ignác* (Budapest). Esetleges indítványok. A bizottság megbizta *Szontágh Jenő* főjegyzőt, hogy hívja fel a kijelölt előadókat határozati javaslatuknak december végéig leendő benyújtására és hogy a kongresszusi napirend közlése mellett körlevélben értesítse az összes pénztárakat, hogy indítványukat december végéig benyújthassák és az előadói javaslatokat a kongresszust megelőzőleg fogják előzetes tanulmányozás végett megkapni. Ebben a körlevélben kifejezésre juttatja a bizottság azt az óhaját, hogy az egyes pénztárak képviselőitében a kongresszuson lehetőleg munkások (biztosításra kötelezett pénztári tagok) is részt vegyenek. A kongresszus további előkészítése céljából január hó közepe táján a központi bizottság újabb ülést fog tartani.

Vásárosanok. (Yamos és Bruszt hatósági közvetítők fizetési jelentése.) A tartós hideg folytán a piac iránzata némileg szilárdabb lett, az idenyoikokban kiellégítő a kereslet és az előző napok lanyaha üzletmenete folytán felhalmozódott készletek nagy része már elkelt. — A szállítási rendszeres folytatása áfálatos. — Az egyéb cikkek nagyban árai ma a következők voltak: *Husfélék:* vidéki marhasus eleje — 50—60 korona hatúlya — 60—72 korona kilónként, őlt borju bérben 80—96 fillér, őlt sertés szalonnával, pörköltve vagy forrázva 76—84 fillér kilónként, minőség szerint. — *Élt baromfi*ban lanyaha volt az üzlet, vágott baromfi azonban az utóbbi két napon már jobb keresletnek örvend. Ma I. rendű friss vágott lbat és kaoszt 94—100, gyengébb minőségű 88—92 fillérral adtuk el kilónként. — *Tojásban* élénk az üzlet, I. rendű friss telt tojás nagyon jó keresletnek örvend és ma 92—94 koronával volt elhelyezhető. A készletek mielőbbi felszállítását melegen ajánljuk. — *Vaj.* I. rendű teavaj 2.20—2.40 korona, fűzővaj 1.50—1.80 korona kilónként minőség szerint. — *Vajfélék.* Nagy nyulak 2.40—2.50 korona darabonként, süldők 1.00—1.80 korona, szarvas egyszében mérve 70—76 fillér, dämvas 80—90 fillér, őz 110—120 fillér, vad-disznó 80—100 fillér kilónként.

Szészarak. A kontinges nyersszesz ára *Budapestben* pénzben 42.— korona, áruban 42.50 korona. *Bécsben* a nyersszesz ára 37.20 korona pénzben, 37.40 korona áruban.

Budapesti sertés-konzumvásár. A ferencvárosi petróleum-rakodónál lévő székes-lóvárosi sertés-konzumvásár árjegyzése 1901. évi november 27-én. Készlet 144 darab. Erkezett 963 darab. Összesen 1107 darab. Eladott 1000 darab. Maradt 107 darab. Napi árak: 120—180 kilogramm súlyban 82—88 koronáig, 220—280 kilogramm súlyban 84—90 koronáig, 320—380 kigr. súlyban 86—90 K.-ig. Öreg nehéz pártonkint 400—500 kilós 80—86 koronáig. Mésiac — — — korona. Az irányzat élénk.

A budapesti gabonátözsde.

Budapest, november 27.

Mérsékelt kínálat mellett 18.000 métermázsza buza került forgalomba tartott árakon. Tegnap délután még 8000 métermázsza került a forgalomba.

Zabot 10 fillérral magasabb árakon jegyezték. Rozsban az árak szilárdan tartottak voltak. Eladottot:

Buza, Tiszavideki: 3200 mm. 78-9 k. 8 K. 85 f., 100 mm. 79-5 k. 8 K. 67½ f., 500 mm. 79-4 k. 8 K. 80 f., 600 mm. 79 k. 8 K. 80 f., 200 mm. 79 k. 8 K. 80 f., 100 mm. 79 k. 8 K. 70 f., 200 mm. 79 k. 8 K. 65 f., 1000 mm. 78-5 k. 8 K. 85 f., 200 mm. 78-8 k. 8 K. 60 f., 100 mm. 78 k. 8 K. 70 f., 100 mm. 78 k. 8 K. 60 f., 100 mm. 78 k. 8 K. 60 f., 200 mm. 77-8 k. 8 K. 57½ f., 500 mm. 77 k. 8 K. 60 f., 100 mm. 77 k. 8 K. 50 f., 400 mm. 76-5 k. 8 K. 65 f., 100 mm. 76 k. 8 K. 55 f., 100 mm. 76 k. 8 K. 65 f.

Fehérmegyei: 300 mm. 78 k. 8 K. 55 f., 80 mm. 75 k. 8 K. 45 f., 1000 mm. 75-8 k. 8 K. 60 f.

Pestmegyei: 300 mm. 78-5 k. 8 K. 70 f., 200 mm. 78-5 k. 8 K. 65 f., 600 mm. 78 k. 8 K. 60 f., 2000 mm. 77 k. 8 K. 52½ f., 200 mm. 76-8 k. 8 K. 40 f., 150 mm. 76-5 k. 8 K. 20 f.

Bácskai: 100 mm. 76 k. 8 K. 42½ f., *Rakdárú:* 1300 mm. 80 k. 8 K. 35 f., 1500 mm. 79-5 k. 8 K. 35 f. decemberi szállításra, 970 mm. 76-8 k. 8 K. 50 f.

Mind három hónapra. *Rozs:* 400 mm. 7 K. 32½ f., 100 mm. 7 K. 10 f., 100 mm. 7 K. 07½ f., 200 mm. 7 K. 05 f., 125 mm. 6 K. 95 f.

Zab: 150 mm. 7 K. 65 f., 2700 mm. 6-árú 7 K. 57½ f., 600 mm. 7 K. 55 f., 100 mm. 7 K. 40 f., 125 mm. 7 K. 25 f.

Tengeri (6-árú): 200 mm. 5 K. 65 f. ab Kőbánya. *Kóles:* 100 mm. 4 K. 35 f.

Készpénzfizetés mellett. *Tegnap délután eladott:* *Tiszavideki:* 250 mm. 76 k. 8 K. 35 f. felső. *Makói:* 4000 mm. 77-3 k. 8 K. 57½ f. *Kulcs:* 2500 mm. 75-6 k. 8 K. 60 f. *Bács-Földvár:* 1200 mm. 75-2 k. 8 K. 55 f.

Mind három hónapra. **A készáru hivatalos jegyzése a budapesti áru-**

és értéktözsde szokásai szerint készpénzben 80 kilogrammonkint. — A minőség hektoliterenkint és kilogrammonkint.

E z s z a	Kiló	kilogrammonkint		Kiló	kilogrammonkint	
		K.-tól	K.-ig		K.-tól	K.-ig
Tiszavideki	40	8.25	8.4	80	8.68	8.78
"	77	8.50	8.6	81	8.70	8.80
"	78	8.50	8.6	82	8.72	8.82
"	79	8.50	8.6	83	8.74	8.84
Fehérmegye.	41	8.20	8.3	80	8.60	8.70
"	77	8.20	8.3	81	8.62	8.72
"	78	8.20	8.3	82	8.64	8.74
"	79	8.20	8.3	83	8.66	8.76
Fehérvideki	40	8.10	8.2	80	8.50	8.60
"	77	8.20	8.3	81	8.60	8.70
"	78	8.20	8.3	82	8.62	8.72
"	79	8.20	8.3	83	8.64	8.74
Bácskai	41	8.40	8.5	80	8.80	8.90
"	77	8.10	8.2	81	8.60	8.70
"	78	8.20	8.3	82	8.62	8.72
"	79	8.30	8.4	83	8.64	8.74
Bácska	41	8.40	8.5	80	8.80	8.90
"	77	8.50	8.6	81	8.90	9.00
"	78	8.60	8.7	82	9.00	9.10
"	79	8.70	8.8	83	9.10	9.20

Egyéb gabonafélék		Kiló	kilogrammonkint	
			K.-tól	K.-ig
Rozs	uj csúsföldű	70-72	7.1	7.1
"	másoradű	—	6.5	7.0
Árpá	akarmány	60-62	6.0	6.0
"	egyetni való	60-63	6.8	6.8
Zab	sörtözőre való	60-64	6.0	6.0
Tengeri	uj búsági	60-61	6.0	6.0
"	másoradű	—	5.4	6.1
Kepe	uj káposzta	—	—	—
"	búsági	—	4.6	5.0

A határközllet folyamán a következők közzétek

	8.61-8.62	8.64-8.65	8.66
Áprilisi buza 1902 . . .	8.61-8.62	8.64-8.65	8.66
Áprilisi rozs 1902 . . .	7.34-7.35	7.37	
Áprilisi zab 1902 . . .	7.65-7.66	7.67-7.68	
Májusi tengeri 1902 . . .	5.57-5.58	5.59-5.60	5.61
Augusztusi repce 1902 . . .	—	—	—

Déli egy órákor a következők záróárakat állapították meg hivatalosan a tőzsdén:

	8.65 pénz	8.66 áru
Áprilisi buza 1902 . . .	8.65	8.66
Áprilisi rozs 1902 . . .	7.36	7.37
Áprilisi zab 1902 . . .	7.68	7.70
Májusi tengeri 1902 . . .	5.58	5.59
Augusztusi repce 1902 . . .	11.80	11.90

Délután fél 5 órákor áru:

	8.67-8.68	7.37-7.38	7.67-7.68	5.59-5.60	11.80-11.90
Buza áprilisi 1902 . . .	8.67-8.68				
Áprilisi rozs 1902 . . .		7.37-7.38			
Áprilisi zab 1902 . . .			7.67-7.68		
Májusi tengeri 1902 . . .				5.59-5.60	
Augusztusi repce 1902 . . .					11.80-11.90

A budapesti értéktözsde.

A mai tőzsdén kiindulva az Osztrák-Magyar államvasuti részvények szilárdaságára az összes értékek emelkedtek. Zárattalé azonban csekély ingadozások után az árfolyamok dacára, hogy csökkentek, az irányzat tartott volt és a forgalom élénk maradt.

Valuta és érváltó változatlan. **Értéktözsde.** Szilárd megnyitás után az értékek kedvező hangulattal zárultak.

11 óra 15 perckor zárulnak: Magyar hitelrészvény 645.50—646.—, Osztrák hitelrészvény 634.50—636.—, Osztrák-magyar államvasut 635.——638.50, Rimamurányi vasut 427.50—429.—, Jelzálogbank 451.—451.25. Közuti vasut társaság 671.——672.— korona.

Déli tőzsde. Berlini jegyzésekre az árfolyamok némileg gyengültek.

1 óra 30 perckor zárulnak: Magyar hitelrészvény 648.—, Osztrák hitelrészvény 634.25—635.25—634.75, Osztrák-magyar államvasut 635.50—638.—635.50, Déli vasut 60.—, Rimamurányi vasut 426.—, Lőszámitóbank 411.—412.—410.50, Jelzálogbank 450.50, Közuti vasut 512.—577.—576.—, Városi villamos vasut 281.—283.—282.50, Magyar aranyjárdék 118.25 korona.

A helyi értékek piaca nyugodt maradt, csupán a két villamos vasut részvény emelkedtek. **Utőtözsde.** A 4 órai zárattör maradt:

Osztrák hitelrészvény 639.75, Magyar hitelrészvény 645.—, Lőszámitóbank 410.50, Rimamurányi vasut 426.—, Osztrák-Magyar államvasut részvény —.—, Közuti vasut 575.—, Városi villamos vasut 282.50 korona.

A budapesti terménytözsde.

A terménytözsdeben a szezonzerű borsalmak megfelelően alakultak az árak és végül a terményüzleti árjegyző-bizottság hivatalosan a következő árfolyamokat állapította meg:

Jegyzések: Heremag: lucerna magyar 41.—48.— korona, vörös aprószemű 39.—43.— korona, vörös erdélyi —.——korona, vörös búsági —.——korona, középszemű 45.—47.— korona, naragyszemű 48.—52.— korona, Disznózsír: budapesti 63.50—65.— korona, vidéki —.——korona, Táblaszalonna: légszárított vidéki —.——korona, városi 4 darabos 44.—44.50, 8 darabos 45.50—46.— korona, lisztölt —.——korona, Szilva: losznai, szokás szerinti minőség 14.50—15.— korona, 120 darabos —.——korona, 100 darabos 15.50—16.— korona, 85 darabos 16.25—16.75 korona, azonnali szállításra, Szerbiai szokás szerinti minőség 14.50—15.— korona, 100 darabos 15.50—16.— korona, 85 darabos

KÖZGAZDASÁG.

Ipar és kereskedelem.

A székelvndvarhelyi bankbukás. Az Udvarhelymegyei Takarékpénztár — mint Székelyudvarhelyről táviratozták — kezébe vette a Székelyegyházi Bisó Takarékpénztár szanálását. Erre a célra az Udvarhelymegyei Takarékpénztár több más bank segítségével egy millió korona segélyalapot hozott össze és átvette a Székelyegyházi Takarékpénztár váltótárcájának legnagyobb részét, úgy hogy a bukófélben levő intézet adósainak nem kell a hitel felmondásától tartaniok.

Egy tőzsdéügnök fizetésképtelensége. Mintegy két héttel ezelőtt Gelb Samu tőzsdéügnök fizetésképtelenséget jelentett a gabonátözsdén. Mint a Magyar Távirati Iroda értesül, fedezeletlen különbözötek címén 153.000 korona követelést jelentettek be a hitelezők. Erre az összegre megértétn tegnap az egyezség, úgy, hogy Gelb Samu 40 százalékot 60.120 koronát készpénzben, 5 százalékot, 7650 koronát egy hónap alatt és a hátralévó 55 százalékot, vagyis 84.150 koronát öt év leforgása alatt fizet meg hitelezőinek. A hitelezők elfogadták ezt az egyezséget.

A betegsegélyző pénztár országos kongresszusa. A vidéki kerületi betegsegélyző pénztárak országos központi bizottsága november 27-én az Országos Iparjegyzület helyiségében dr. *Matkovich Sándor* elnökségével ülést tartott és a pozsonyi kerületi betegsegélyző pénztár, valamint több társzpenztár előterjesztése következtében elhatározta, hogy 1902. január 26. és következő napjaira a kerületi betegsegélyző pénztárakat Budapestre országos kongresszusra hívja egybe. A kongresszus napirendjéi következőképpen állapították meg: *Szontágh Jenő* ügyvivő-főjegyző jelentése a központi bizottság működéséről. *Ügyvivő*-elnök választása. A betegsegélyző pénztárak jelenléte és jövője, valamint mai és jövő szervezete, külön tekintettel az eddig ismert törvényvezetekre. Előadó *Molnár Ferenc* (Sopron). A kerületi betegsegélyző pénztárak helyzete. Előadó *Sontágh Jenő* (Pozsony).

Színházak, szórakozó helyek.

M. KIR. OPERAHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.
Előszór:

Tristan és Izolda.

Zenedrma 3 felvonásban. Irta Wagner Richard.
(Szövegét fordította Abrányi Emil,

Tristan	Burrian	Braugére	Berts M.
Marke király	Ney D.	Pásztor	Gábor
Izolda	Vasquezna	Kormányos	Ney B.
Kurwenal	Takács	Ifju hajós	Déri
Melot	Kiss B.		

Kezdeté 1/2 órákor.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

A becsület.

Színmű 4 felvonásban. Irta Sudermann H. Fordította Fáy J. Béla.

Mülling	Vizvári	Frast-Saarberg	Gál
Amália, neje	Helvey	Heinecke	Gabányi
Kurt	Horráth	Heineckéné	Rákosi
Leonora	Molnár R.	Róbert, fiuk	Beregi
Brandt Lothar	Dezso	Augusta	Ney Ib.
Stengi Hugó	Rózsahegy	Alma	Török I.

Kezdeté 7/2 órákor.

MAGYAR SZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

A svihákok.

Vig operette 3 felv. Zenejét szerző Ziehrer C. M. Magyarosították Föld Aurél és Mérei Adolf.

Gilka, herceg	Boross	Malter Prém	Delli
Mimi, táncosnő	Turcsányi	Roland	Farkas
Blitz Fritz	Szklia y	Anna	Bolgár
A felesége	Ledofsky	Kampel	Mátrai
Rodenstein	Margó	Kampelnó	Sellő
Muggenheim	Dóry		

Kezdeté 7/2 órákor.

Színházjegyek, az Opera, Nemzeti- és Magyar színház összes előadásaira kaphatók és előjegyezhetőek: **Bárd Ferenc és Testvérei** zeneműkereskedésében Kossuth Lajos-u. 4. (Telefon 656) és Andrássy-ut 2. (Telefon 25-13) sz. a.

VIGSZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

Másodszór:

Leontine férjei.

Vigjáték 3 felvonásban. Irta Capus Alfréd. Ford. Md Személyek:

Dubois Adolf	Fenyvesi	Julietta	Hegedúsné
Pianjin	Balassa	Isabella	Varga
De la Jambiere	Szerény	Virginia	Nikó L.
Grinard	Tapolezai	Béjoun	Rónaszéki
Leontine	Csillag	Miette	Fábián
Versac	Hunyadi	Boncat	Gyözö

Kezdeté 7/2 órákor.

NÉPSZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

Zilahiné S. Vilma vendégfelleptével.

Katalin.

Eredeti nagy operett 3 felvonásban, egy változással. Irta dr. Béli Izor. Zenejét szerzte Fejér Jenő.

H. Katalin	Zilahiné	Mária	Rózsa
Gr. Gurackij	Kenedich	Oiga	Nyári
Buranov Iván	Szabó	Télémaque	Németh
Trojkov Fedor	Tollagi	Duplessis	Kéry
Alekszej	Nagy	Anica	Bojár
Sunderland	Ujvári	Gregor	Kiss M.
Dacskov	Havasi	Tiszt	Szerdahelyi

Kezdeté 7 órákor.

URANIA SZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

Monte-Carlo és a Riviera,

Irta Salamon Ödön.

Kezdeté 7/2 órákor.

VÁRSZÍNHÁZ.

Csütörtök, 1901. november hó 28-án.

Stuart Mária.

Szomorújáték 5 felvonásban. Irta Schiller. Fordította E. Kovács Gyula és Szilkovszky József.

Erzsébet	Fáy Sz.	Davidson	Császár
Stuart Mária	Hegyasi	Paulet	Egresay
Dudley	Somló	Mortimer	Mihályfi
Talbot	Szaevay	Aubespine	Mészáros
Cecil Vilmos	Gyenes	Bellivier	Abonyi
Kent gróf	Pálffy	Druegon	Gózon

Kezdeté 7 órákor.

FŐVÁROSI ORFEUM

Nagyterem-utca 17.

A szezon legnagyobb sikere!

Diana

a pompa és szépség csodája.

fenomenális tánc- és énekművésznő

és 12 nagy attrakció, valamint a Tarka Szinpad

új programmal.

A szezon legnagyobb sikere!

Az előadás 8 órákor kezdődik.

Somossy-Mulató

Király-utca 71. szám.

December 1-én

nagy megnyitó diszeladás.

A műsorból:

Rómikus számok	Hölgy számok	Látványos számok
Les Carangeots	Carola Cecilia	The great
Majom tornászok	Szevilla szépe	French
Thurston	She	5 szonológ-mutációval
Rügammer	"a négy elem"	Du Cane trio
Roberty-csoport	Szirmai Rózsika	tűkör-akrobaták
Moch Toek	Magyar női	Perzina
Ujvári Károly	ének- és táncok	

Jegyek elővétele 10-1-g és 3-6-g az igazgatósági irodában.

Alkalmi Vétel

kiselejtezzük kis hibák miatt.
12 személyes Porcellán Étkező
készleteinket

Rendkívüli olcsó

kiárúsítás csak december hó 7-ig tart.

Komplet 6 személyre dúsán aranyozott és remek festésű	Teakfa-étkező	3,75
Étkezőkészlet	Kávéfőző	3,75
Étkező modern	Mocsk	4,50
Étkező roccocó	Függőlámpa-majolika	4,75
	Mocskó, fém	4,50
	Ureghőző	6,50

Ortner Rezső és Tsa

Szt-Lőrinc és Karlsbadi
Porcellán-festő ipartelep
Teréz-körut **32.**
VIDÉKI megrendelésnél kérjük a vasutállomást.

Folies Moderne

Kerepesi-ut 63. szám.
11 órákor
Pinkász & Comp.
Német bohózat. Irta: Taufstein Louis.
10 órákor

UJ! PLAGIUM. UJ!

Bohóság. Irta Flügator. Zeneje Copott.
Előadások kezdete 8 1/2 órákor.
A télikerben 12 óráig fűt. Munczi hangversenyek.

Az aranytömb.

a külső ismertető jele a Hecht Bankház főkéjének az Erzsébet-körut 32. sz. a. Es ha belép az ember, rögtön megtudja, hogy a legelőzékenyebb bankházakévalélt le, ami abból is kiténik, hogy az állam-sorsjegyet, melynek 1901. dec. 12-ikén van a huzása, 4 korona helyett 3 korona 50 fillért kapják a bankház vevőit. Elne mulassza senki, hogy oda betérjen és megismerkedjen a bankházzal — mert ki tudja, hogy a kezeslető alkalom nem alapította-e meg örökös a szerzeséjét és hogy a 300,000 korona fönyvereményt nem-e ép az a sorsjegy nyeri, melyet ott kiválaszt, a bankház thiményes szereplése folytán. Huzás december 12-én. Kapható Hecht Bankház főkéjénél Budapest, Erzsébet-körut 32.

HAGGENMACHER-féle

a söröződe által palaezkozott

GÓLIÁT MALÁTA-SÖR

legkellemesebb üdítő és tápláló ital.

Dr. Telbis János kir. keres. távvas. hit. végzés nyilatkozata: „A Haggenmacher-féle Góliát Maláta Sör, vegyvizsgálatom alapján, főleg magva extrakt és maláta-cukor (Maltose) tartalma következtében a legkiválóbb maláta-sörök közé sorozom.”

Megrendelési hely:
Budapest, V., Kádár-utca 5. Sz.

BRAMMER ÖDÖN

BUDAPEST.

Karácsonyi vásár!

December 24-ig.

Raktárból különféle divat-gyapjú és mosókelméket választottam ki, melyek mint alkalmas

karácsonyi ajándékok

az alant jegyzett tetemesen loszállított árak mellett adatkat el:

120 ctm. Homespun	85 kr.
120 „ kockás Bomespun	68 „
120 „ Zibelyne	85 „
120 „ mellrozott posztó	55 „
120 „ mintázott alpacca	85 „
120 „ fekete gyapjú kelmék 60—1.80-ig.	
Voil de laine	35 kr.
Szintartó cerna zéphir	20 „
„ Levantinok	18 „
„ Lawn Tennis flanel	16 „
„ barchentek	18 „
„ Lothringiai flanel	21 „
Fehér áttört batiztok	24 „

Mintákat vidékre a leggyorsabb előzkenységgel küldök.

BRAMMER ODON

BUDAPEST,
Bécsi-utca 4. sz.
és Deák Ferenc-u. 7—9.

Drechsler nagyvendéglője.

Nagyraebesült vendégeim felszólítása folytán elhárítottam magamtól, hogy

összes helyiségeimben mint világos sört kizárólag a világáhrú

„pilseni ösforrást“

a polgári söröződe Pilszenben alap. 1842-ben elismert kitünő minőségű gyártmányát fogom kiszolgáltatni.

A „pilseni ösforrás“

a leggodosabban kezelve, mindig friss és kifogástalan minőségben lesz kapható.

Az utcai kimérés a legolesobban számítva. Nagy választéku villásreggeit.

Társaságoknak nagyobb és kisebb terinek. Pince és földszinten ujonnan berendezett fényes éttermek.

Drechsler Béla,

VI., Andrássy-ut 25. szám.

Petánovits

METROPOLE-SZALLÓJA

A télikerben ma

Pongrácz Lajos Keleczsvárról

kitünő zenekara játszik.

Villany és légszesz csillárok,

légszesz-kályhák,

légszesz-főzők

legnagyobb választék, legolcsóbb árak

Pollak Ferenc

Budapest, Teréz-körut 3. sz. (Keménizer-utca sarok).

Telefon 13-26.

IRODALOMBARÁTOK

FIGYELMÉBE!

Révai

Kalendárium

1902-re megjelent.

Egyszerű megkeresésre ingyen küldi meg Révai Testvérek r.-t. Budapest, VIII., Üllői-út 18. szám.

ÉN ZT

SORSJEGYEKRE

ÉRTEKPAPÍROKRA

(visszafelezhető totószerint kisebb részletekben is) bármilyen összegig igen olcsón ad

Köváry Ármán

bank- és váltó-üzlet

szolgálatát vállalja.

IV. k. Ferenciek-tere 9. Gróf Cziráky-palota.

Minden lótlalajdon

vegye a mi mindig eles szaband.

H. patkósarkainkat

(Koronalásos lehetetlen) az ide nyomtatott védjegyvel.

Utazásokat utasítunk vissza, mert a H-patkósarok jóság a acél különleges-ségétől függ, melyet mi használunk.

Tessék legújabb illusztrált árjegyzéket kérni.

Leonhardt & Co.

Berlin-Schöneberg.

Egyedüli elárúzó az osztrák-magyar monarchiában:

Kasznab és Breuer, csavargóvár Budapest, VI., Váci-körut 33.

Nélkülönhetetlen

minden háztartásban a Képes Budapesti Szakácskönyv.

St.-Hilaire Jozefa és mások nyomán szerkesztette Zemplényi Szabó Antonia.

Függelék: A magyar gazdasszony házi-kincstára. Hatodik, 4 színezett képpel, 58 fetszettel és számos kiváló magyar étellel bővített kiadás. Ára fűzve 3 kor. 60 fillér, kötve 4 kor. 20 fillér.

A szakácsművészetnek legkimerítőbb és legmegbízhatóbb kézikönyve ez, mely különös tekintettel van a magyar ielőre s a legkülönfélébb magyar nemzeti ételekre, az egyes vidékek kedvelt specialitásainak pontos és hű ismertetéséről is szól.

Nagyon becses a szakácskönyvhöz csatolt „Házi kincstár” is, amely kiterjed a háztartás minden szükségletére. Megrendelhető: Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedésében Budapest, Andrássy-ut 21. sz.

BUTOROK

úgy képzépzéért, mint Pésztletfizetésre

legelgyszerűbből a leginomabb kivitelig legintányosabban

Chrentren és Fuchs testvérekénél,

BUDAPEST, VI., Ute-körut 8.

Andrássy-ut közelében.

Képes árjegyzék ingyen.

